KURDISTAN

پێشمەرگە و ئاڵا دوو هێمای نەتەوەیی

کۆمەڵێک وتارو وتوویژ

٨٠ ساڵە و
هوکەردەیو ئاڵاو کوردستانی

کۆکردنەوە و ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

بە جە وێویەردەی و گیان بەخشای
بە خەباتی بێوچان، هەر ئەوەشەکیێنە ئاڵاکێما

حیزبو دێموکراتو کوردستانو ئێرانی
مەکۆوتەشکیلاتونیهانی

ڕێبەندانی ٢٧٢٥ی کوردی = فێبریوێری ٢٠٢٦ی زایینی

سەرچاوە
Serchawe

پێڕست:

١- پێشمەرگە و ئاڵا، لە بیرەوەریی گشتییەوە بۆ هزری گشتی!.. عەلی لەیلاخ ٣

٢- ٢٦ی سەرماوەز، هەڵهاتنی خۆری ڕزگاریی کوردستان.................................... ئەسکەندەر جەعفەری ٨

٣- پێشمەرگە و ئاڵا دوو هێمای نەتەوەیی.. عومەر باڵەکی ١٢

٤- لە پارادایمێکی نوێدا: نیشتمان؛ پێشمەرگە و بنیاتنەری.................................. کەریم پەرویزی ١٦

٥- پەیامی دەستەی کارگێڕیی حیزبی دیمۆکڕاتی کوردستانی ئێران بە بۆنەی ٢٦ی سەرماوەز، ڕۆژی پێشمەرگە و ئاڵای کوردستان... ٢٢

٦- ٢٦ی سەرماوەز ڕۆژی پێشمەرگە، خەباتێک بۆ کەرامەت و ناسنامەی نەتەوەیی............. حەسەن قارەمانی ٢٦

٧- کاوە بەهرامی: پێشمەرگە پێویستی بە پەروەردەیەک هەیە لێهاتوویی سەربازی ئاوێتەی تێگەیشتنی سیاسی و ئەخلاقی بکات.. وتووێژ: شەهرام سوبحانی ٣١

٨- ٢٦ی سەرماوەز؛ ڕۆژی پێشمەرگە.. زانیار حوسێنی ٣٩

٩- پێشمەرگە؛ مێژوو، واتا، ڕواڵەت و نێوەرۆک.. تاهیر قاسمی ٤٥

١٠- پێشمەرگە، هێزی ناسێنەری کورد.. سەربەست ئورمیە ٥٠

١١- گرنگیی ئاڵا وەک بەشێک لە شوناس.. ڕەسووڵ سوڵتانی ٥٣

١٢- پێشمەرگەی ژن... ئاسۆ مینبەری ٥٧

١٣- شوان پەروەر: پێشمەرگە بەرگریکار و پارێزەری جڤاک، وڵات و هەبوونە، بۆیە دەبێ پێشمەرگە نەتەوەیی بێت........
.... وتووێژ: شەهرام سوبحانی ٦٨

پێشمەرگە و ئاڵا، لە بیرەوەریی گشتییەوە بۆ هزری گشتی!

عەلی لەیلاخ

دەڵێن وشەی پێشمەرگە مێژووی کۆنی هەیە و بەڵام ئەوەی وەکوو هێزێکی وڵاتپارێز ناوی هاتبێت، تا پێش کۆماری کوردستان بەڵگەی وا بەدەستەوە نییە و زیاتر مانای فیدایی و شەڕکەر بووە کە ئەمەش دەتوانێت یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی ئەم هێزە ڕەسەن و کوردییە بێت.

دروستە پێش کۆماری کوردستان و تەنانەت لە ڕووداوە کۆنە مێژووییەکاندا کوردەکان ملکەچ نەژیاون و زۆریان لە پێناوی سەربەرزی بوونەتە قوربانی. بەڵام فیداکارانی شۆڕشە کوردییەکان خاوەنی ناوێکی دیاریکراو نەبوون و لە نیهایەتدا بە چەکداریی فڵان خێڵ و هۆز یان ئەوانەی کە لە ناوچەکانی جوانرۆ و هەورامان، کە تەنانەت لە تەرکیبی سوپای میللیی کۆماری کوردستاندا بەشدارییان کرد، پێیان گوتراوە "تفەنگی و تفەنگچی" و بە سەرۆک هۆزەکانەوە دەناسران.

بەڵام لە سەردەمی زێڕینی کۆماری کوردستانەوە ئیتر چەکداری و چەکهەڵگرتن لەژێر ناوی خێڵ و هۆز و سەرکردە دەرهات و، نازناوێکی مانادارتری بەخۆیەوە گرت کە زیاتر لە هەشتا ساڵە لە ئەدەبیاتی سیاسی و لەنێو هزری تاکی کورددا جێکەوتووە و پێی دەڵێن "پێشمەرگەی کوردستان."

ساناترین مانای ئەم وشە ژیانبەخشە، هەمان پێشگرتنە لە مەرگ و نەمان و پەرژینبەستنە بەدەوری باخ و گوڵزاری نیشتمان، بۆ پێشگرتن لە ڕنین و دزین و فەوتان و سڕینەوەی هەر جۆرە سێبەرێکی غەریب و نامۆ بەسەر خاک و قەڵەمڕەوی نیشتمانەوەیە.

جیاوازییەکی جەوهەریی نێوان هێزێکی تەنیا "چەکدار" لەگەڵ پێشمەرگە، کە بە "باسکی بەهێزی گەل" ناسراوە، ئەوەیە کە لە ڕەهەندی جیاجیاوە دەتوانین ئەم چەمکە شۆڕشگێڕییە ڕاڤە بکەین. کە لە ئامرازبوونەوە دەبنە کاراکتەرێکی کارای نێو گۆڕەپانی خەبات و لە سەنگەرە جیاجیاکاندا مانایان بەو دەستەواژەیە بەخشیوە.

لە ڕەوتی شێکلگرتنی «پێشمەرگە» تاکوو ئەمڕۆ، لە قۆناغە جۆراوجۆرەکاندا هەست بە پەیوەندییەکی توندوتۆڵ لە نێوان پێشمەرگە و مەرامی نەتەوەیی و بەرژەوەندیی جڤاکیدا دەکرێت و بووەتە مۆتیڤێکی سۆزدارانە لە بیرەوەریی گشتیدا.

بیرەوەریی گشتی و شوناسی نەتەوەیی!

مۆریس هاڵبواکس، فەیلەسووفی فەڕەنسیی، لە کتێبی "کۆمەڵناسیی یادەوەریی بەکۆمەڵ"، ڕای وایە کە یادەوەرییەکان تەنیا کۆمەڵێک بیرەوەریی تاکەکەسی نین، بەڵکوو دیاردەیەکی کۆمەڵایەتین کە لەژێر کاریگەریی چوارچێوە کۆمەڵایەتی و کەلتوورییەکان و ئەو گرووپانەی تاک سەر بەوانە، مانا پەیدا دەکەن. بە باوەڕی هاڵبواکس، بیرەوەرییە تاکەکەسییەکان بەبێ چوارچێوەی گرووپی، مانای خۆیان لەدەست دەدەن و هەر ئەم گرووپانەن کە لە ڕێگەی پرۆسە کۆمەڵایەتییەکانەوە، بیرەوەرییە هاوبەشەکان دروست دەکەن، دەیانپارێزن و دەیانگوازنەوە.

کەواتە بیرەوەرییە گشتییەکان لە پێکهاتنی شوناسی نەتەوەیی، هەستی پێکەوەژیان و یەکگرتوویی کۆمەڵایەتیدا ڕۆڵێکی گرنگیان هەیە. یەکێک لە کۆڵەکە هەرە گرنگەکانی شوناسی نەتەوەیی، بیرەوەریی گشتییە کە بریتییە لە: **کۆمەڵێک ڕووداو و ڕێکەوتی هاوبەش کە لە زەینی تاکەکانی کۆمەڵگە جێکەوتووە و جیاوازە لەگەڵ یادەوەریی تاکەکەسی، بەڵکوو یادێکی جڤاکییە.**

بۆ نموونە، شەڕی جیهانیی دووەم بۆ ئەڵمانییەکان، ماندێلا و خۆڕاگرییەکەی بۆ ئەفریقییەکان و سیمۆن بۆلیڤار و زاپاتا و سالڤادۆر ئالێندە، لە وڵاتانی ئەمریکای لاتین، بیرەوەریی گشتیی ئەو وڵاتانەن.

لە نێو نەتەوەی کوردیشدا جیا لە کۆمەڵێک حیکایەت و گێڕانەوەی ئەفسانەیی و مێژوویی و قسەی نەستەق، کەم نین ئەو ڕووداو و بەسەرهات و کەسایەتییە سیاسی، هونەری و خەباتگێڕانەی کە بوونەتە بەشێک لە بیرەوەریی هاوبەش و دەزوویەکی نادیار، بەڵام بەهێزن لە پێکەوەگرێدانی تاکەکان بە کۆمەڵ و ویستی هاوبەشەوە.

بۆ نموونە، هەروەک نەورۆز و بۆنە نەتەوەییەکانی دیکە بیرەوەریی هاوبەشی ئێمەن، حەسەن زیرەک و سەید عەلی ئەسغەری کوردستانی تا دەگاتە پێشەوا قازی محەممەد، لە زەینی تاکی کورد بەتایبەتی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەچنە خانەی بیرەوەریی گشتییەوە.

بەڵام لەمانە بەربڵاوتر، کە نەک تەنیا لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بەڵکوو لە پارچەکانی دیکەش لە یادەوەریی گشتیدا جێی گرتووە، پێشمەرگە و ئاڵای کوردستانە کە لە کۆماری کوردستانەوە بە کۆنکرێتی هاتووەتە ئاراوە و تا ئەمڕۆکە لە بیرەوەریی گشتیی ئێمەدا پاڵی داوەتەوە بە هزر و هزری گشتیی نیشتمانییەوە.

ئاڵای کوردستان ئەگەرچی لە ئێستادا بە فەرمی لە باشووری کوردستان پەسەند کراوە، بەڵام مێژووی هەڵکردنی لەسەر دامودەزگاکانی دەوڵەتی کۆماری کوردستان، دەستپێکێکی مۆدێرنی سیاسەت و دیاریکردنی کیانی کوردی بوو. چونکە خودی هەڵکردنی ئاڵا هەر بەپێی زانستی "ئاڵاناسی"، دیاریکردنی قەڵەمڕەوێکی تایبەت و بەجۆرێک خاوەنداریتی کردن بووە لە خاک و کیانی خاوەن ئاڵاکان.

بە کورتە سەرنجێک بۆمان دەردەکەوێت، تەنانەت ئەو دوو وشە فارسییەش ڕیشە و ڕەچەڵەکی زمانەوانیی کوردییان هەیە. بۆ نموونە، دوو دەستەواژەی "پەرچەم" و "درفش" بە ئاسانی ڕیشەیان لە کوردیدایە.

پەرچەم کە هەمان پەڕ یان بەری چاوە، کە تا ئێستاش لە ناوچەی گۆران بە چاو دەڵێن چەم و درفشیش دیارە لە درەوشانەوە هاتووە و کاتی خۆی پارچەیەک برۆنزیان وەک نیشانەی ئاڵا هەڵدەگرت کە لە دوورەوە بە تیشکی خۆر دەدرەوشایەوە و ئەم درەوشانەوەیە هەمان "درفش"ی ئێستایە کە فارسەکان بە شانازییەوە باسی دەکەن.

ئەم دوو میراتە بەنرخە، واتە پێشمەرگە و ئاڵا، لە قۆناغی کۆماری کوردستانەوە تا ئەمڕۆ جێی خۆیان لە بیرەوەریی گشتیی کوردەکاندا کردووەتەوە و چوونەتە نێو هزری گشتییەوە.

بۆ نموونە، پێشمەرگە بەبێ هیچ وەرگێڕان یان وەرگرتن لە دەرەوە، هێمای بەرگری و خۆڕاگرییە لە هەمبەر هەر چەشنە چەوسانەوە و داگیرکاری، و شکۆ و ڕێزێکی تایبەتی لای کۆمەڵانی خەڵکی کورد هەیە، هەر بەو پێیە دوژمنانیش ویستیان فێڵ لەو خۆشناوییە بکەن و لە سەروبەندی هێرش بۆ سەر کوردستان "پێشمەرگەی موسڵمان"یان داهێنا، کە بەخۆشییەوە سەری نەگرت و هەر ڕیسوایی بۆ خۆیان و دارودەستەیان بۆ مایەوە.

چ لە هونەری بەرگریدا و چ وەک ناونیشانێک بۆ خەباتێکی ڕەوا و بەردەوامی گەلێکی مافخوراو. جێی ئاماژەیە، لە قۆناغی هێرشی داعش بۆ سەر بەشێک لە نیشتمان، ناوی پێشمەرگە لە هێمایەکی لۆکاڵییەوە بووە هێمایەکی گلۆباڵ و جیهانی، بەڵام نابێت هەر لەو ماوە زەمەنییەدا باسکردن و ناساندنی قەتیس بکەینەوە، چونکە ئەمە نادیدەگرتنی جەفاکێشان و قوربانیدانی سەدان و هەزاران پێشمەرگەی خۆنەویست و گەلدۆستە لە قۆناغە جیاجیاکانی بزاڤی کوردیدا.

لە ساڵانی ڕابردوودا کاتێک شەقام، بۆ دەستبژێرانی وڵات لە سەنگەرە جیاجیاکاندا نازناوی پێشمەرگەیان لێ دەنێن و وەک مەدالیایەکی فەخرییە بە بەرۆکی شەریفترین وڵاتپارێزان، ئەمە هەمان پەیوەندیی بیرەوەریی گشتی و هزری گشتییە لەگەڵ شوناسی نەتەوەیی.

لەبیرمان نەچێت، ئەگەر کاتی خۆی بە ئەبووبەکر مەعرووفی، شوفێرێکی بۆکانی کە لە کاتی گەیاندنی نان، بۆ بوومەلەرزە لێدراوانی کرماشانی شیرین، گیانی شیرینی لەدەست دا و بە درووشمی "پێشمەرگەی نان" پێشوازییان لە تەرمەکەی کرد، یان بە ژینگەپارێزە گیانبەختکردووەکان دەڵێن "پێشمەرگەکانی ژینگە"، ئەمە سەرچاوەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو سەنگەرە مەزنەی کە کوڕ و کچانی ئەم نیشتمانە لە کۆماری کوردستانەوە تا ئێستا ئاوەدان ڕایانگرتووە.

ئەگەر ڕەنگەکانی ئالای کوردستانیش بە شێوەی جۆراوجۆر ڕەنگدانەوەیان لە کۆمەڵگەی کوردیدا هەیە و لە نێو چین و توێژەکاندا هێمایەکی بەنرخە، دەرخەری ئەوەیە کە پێشمەرگە و ئاڵا لە یادەوەریی گشتییەوە چوونەتە نێو هزر و هزری

کۆمەڵایەتییەوە.

هەر بۆیە هەر جۆرە لێدان و بێڕێزیکردن و هاوردەکردنی هەر ناو و ناونیشانێکی دیکە بۆ جێ لێژکردنی ناوی پێشمەرگە و ئاڵای کوردستان، ڕاستەوخۆ دەچێتە خانەی ڕووشاندنی شوناسی نەتەوەیی و خەوشدارکردنی بیرەوەریی گشتییەوە.

ژێدەر:

ماڵپەڕی "فرارو"

جامعەشناسی خاطرات جمعی

۱۵ی سەرماوەزی ۲۰۲۵

٢٦ی سەرماوەز، هەڵهاتنی خۆری ڕزگاریی کوردستان

ئەسکەندەر جەعفەری

ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەز بۆ نەتەوەی کورد تەنیا ڕۆژێکی ئاسایی نیە، بەڵکوو ڕۆژێکە لە یادەوەریی بەکۆمەڵی ئەم نەتەوەیەدا وەک سیمبۆلەکانی ئازایەتی، ناسنامەپارێزی و باوەڕبەخۆبوون و تێکۆشانی بەکردەوە بۆ ئازادی هەرمان ماوەتەوە. لەو ڕۆژەدا بۆ یەکەم جار لە شاری مەهاباد ئاڵای کوردستان لە لایەن هێزەکانی نیشتمانپارێزی کوردستانەوە هەڵ کرا.

ئەو ساتەوەختە تەنیا سەرەتای ئەزموونێکی سیاسی نەبوو، بەڵکوو لەدایکبوونەوەی دووبارەی خەونێک بوو کە چەندین سەدە لە شاخ و دۆڵ و گوندەکانی زاگرۆسدا شاردرابۆوە. ئەو خەونەی کە کورد بتوانێت بە زمانی خۆی بدوێ، شانازی بە کولتوورەکەی بکات و بڕیار لەسەر چارەنووسی خۆی بدات. کۆماری کوردستان بە سەرۆکایەتیی قازی محەممەد تەنیا بزووتنەوەیەکی سیاسی نەبوو، بەڵکوو هاوارێک لە دڵی کۆمەڵگەیەکەوە بوو کە چەندین سەدە گیرۆدەی هەڵاواردنی چینایەتی و قڕکردنی کولتووری و نایەکسانیی کۆمەڵایەتی بوو کە داگیرکەر بەسەری هێنابوو. لەو ڕۆژانەی هێشتا ئێران لە قەیرانەکانی سەردەمی دوای شەڕی جیهانیی دووهەمدا بوو، کورد بۆ یەکەم جار دەرفەتی دامەزراندنی دەوڵەتی خۆی دەست کەوت و ئەو دەسەڵاتەی لەسەر بنەمای دادپەروەری، پەروەردە و یەکسانی دامەزراند. لە ڕۆژگارێکدا کە جوولەکە لە لایەن ئەڵمانیای نازییەوە کۆمەڵکوژ دەکران و قوربانیی هۆلۆکۆست بوون، کۆماری کوردستان هەموو مافێکی ئایینی و نەتەوەیی بۆ کەمینەی جوولەکەی کوردستان چەسپاندبوو.

ئەم کۆمارە هەرچەندە تەمەنی کورت بوو، بەڵام بوو بە وەرچەرخانێکی مێژوویی کە نەک هەر ڕەوتی خەباتی نەتەوەیی کوردی لەخۆ دەگرت، بەڵکوو وەک مۆدێلێک بۆ یەکەمین دەسەڵاتی مۆدێرن لەنێو نەتەوە بێدەوڵەتەکانی ناوچەکەدا بوو. ئاڵای کوردستان لە لایەن پێشمەرگەوە هەڵ کرا، بەڵام پێشمەرگە لە ڕاستیدا تەنیا هێزێکی سەربازی نەبوو. ئەوان کوڕی خەڵکی چەوساوە، کرێکار، مامۆستا، ڕۆشنبیران و هەموو پێکهاتەکانی کۆمەڵگەی کوردستان بوون کە وەڵامی بانگەوازیی قازی محەممەدیان دایەوە. وشەی "پێشمەرگە" لە زمانی کوردیدا بە واتای ئەو کەسە دێت کە لە بەردەم مەرگدا وەستاوە و ئەم دەربڕینە گوزارشت لە ڕۆحی ڕاستەقینەی کوردایەتی لەو سەردەمەدا دەکات. ئەوان چەکیان هەڵگرت نەک بۆ پارە و دەسەڵات، بەڵکوو بۆ پاراستنی شەرەف و ناسنامە و خاکەکەیان. هەر کام لە ڕەنگەکانی ئاڵای کوردستان واتایەکی قووڵی هەیە: سەوز بۆ ژیان و دەشتە بێکۆتاکانی کوردستان، سپی بۆ هیوای ئاشتی و ئازادی، سوور بۆ خوێنی شەهیدان، خۆری زێڕین لە ناوەڕاستیدا بۆ ڕووناکی و هیوا. ئەم خۆرە یادگاریی هەزاران ساڵەی ڕەگ و ڕیشەی شارستانییەت و کولتووری خەڵک لەم خاکەیە. ئەم ئاڵایە لای نەتەوەی کورد بەڵگەنامەی حاشاهەڵنەگری نەتەوەیەکە کە بە بەرەنگاربوونەوەی سیاسەتەکانی ئینکار و ئاسمیلەکردنی کولتووری، خۆی بە زیندوویی هێشتوویەتییەوە.

کۆماری کوردستان توانیی هاوسەنگی لە نێوان ئاغا و دەرەبەگەکان پێک بێنێت و پەروەردە بە زمانی دایکی، چاپکردنی ڕۆژنامە و کتێبی کوردی، دامەزراندنی کۆمەڵەی ڕۆشنبیری، بەشداریی ژنان لە گۆڕەپانی کۆمەڵایەتی و سیاسیدا بەشێکی دیکە لە دەستکەوتەکانی ئەو سەردەمە بوون. هەروەها بۆ یەکەمین جار ژنانی کورد لە بوارەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتیدا بەشدارییان کرد و ڕۆڵیان لە بەڕێوەبردنی کاروباری شارەکاندا هەبوو. ئەم کردەوانە تەنیا نیشانەگەلی ئایدیالیزم و هیوا نەبوون، بەڵکوو بەڵگەی هەوڵدان بۆ بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی یەکسان و زیندوو بوون. بەڵام ئەم ئەزموونە ئازادیخوازییە بە هێرشی ئەرتەشی پەهلەوی بۆ سەر شاری مەهاباد کۆتاییی پێ هات. قازی محەممەد سەرۆککۆماری کوردستان دەستبەسەر

کرا و دواتر لە مەیدانی چوارچرا لە مەهاباد لە سێدارە درا. بەڵام شەهیدبوونی قازی محەممەد و ڕووخانی کۆماری کوردستان کۆتایی خەونی نەتەوەی کورد نەبوو. بەپێچەوانەوە، بوو بە ئەفسانەیەک کە نەوەکانی دواتری کورد وانەی کوردایەتییان لێ وەردەگرت. دەیان ساڵ دواتر و ئێستاش ئاڵای کوردستان لە شاخ و شارەکانی ئەم خاکەدا دەشەکێتەوە. لە هەموو خۆپێشاندانێکدا کە دژ بە داگیرکەرانی کوردستان بەڕێوە دەچێت، ئەم ئاڵایە بەرز دەکرێتەوە و ئەو ڕۆژە مێژووییە زیندوو دەبێتەوە.

ئەمڕۆ لە ساڵی ١٤٠٤دا جیهان و ناوچەکە گۆڕانکاری بە خۆیانەوە دەبینن، بەڵام زۆربەی ئەو هەلومەرجانەی کە بوونە هۆکار تا نەتەوەی کورد دەست بە خەبات بکات، هێشتا بەردەوامن. لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەڵاواردن، هەژاری، بێکاری و چەوساندنەوەی کولتووری و سیاسی تا ئێستاش واقیعی ژیانە. لەم نێوەشدا ٢٦ی سەرماوەز هێشتا وەک مەشخەڵێک دەدرەوشێتەوە. لە شۆڕشی ژینادا دیتمان کە "ژن، ژیان، ئازادی" جارێکی دیکە هەمان ئەو هیوا و ئاواتانەی بیر خستەوە کە کۆماری کوردستان لەسەر ئەو بناغەیە دامەزرابوو. ئەم دروشمە لە نێوەڕۆکی خۆیدا هاواری دادپەروەریی چینایەتی و مافی چارەی خۆنووسین دەکات. بۆ زۆرێک لە چاودێران، بزووتنەوەی نەتەوەییی کورد لە ماوەی هەشتا ساڵی ڕابردوودا، تەنیا بزووتنەوەیەکی سیاسی نەبووە، بەڵکوو بەشێک لە خەباتێکی فراوانتر لە دژی ستەمکاری و کۆلۆنیالیزم لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بووە. سەرکردەکانی وەک دوکتور عەبدولڕەحمانی قاسملوو کە هەوڵی هاوسەنگکردنی شوناسی نەتەوەیی لەگەڵ ئاواتە سۆسیالیستییەکانیان دەدا، لە هیوابەخشین بۆ نەوەی نوێ بەردەوامن. ئەم نەوەیە پێی وایە هیچ شتێک ناتوانێت جێگەی مافی چارەی خۆنووسینیان بگرێتەوە. ئەمڕۆ ئاڵای کوردستان لە هەر چوار پارچەی کوردستان، لە ڕۆژهەڵاتەوە تا ڕۆژئاوا، لە باکوورەوە تا باشوور، وەک یەکێک لە پایە و ڕەمزەکانی خەباتی کورد لە دژی داگیرکەران بەرز دەکرێتەوە. لە گوند و شارەکاندا و لە زانکۆ گەورەکاندا، لە یادی شەهیدان و لە خۆپیشاندانی سەر شەقامەکاندا، ئاڵای کوردستان یەک پەیامی هەیە. ئەویش ئەمەیە کە ئەم ئاڵایە لە لایەن پێشمەرگەوە هەڵ کرا و کەس ناتوانێت ناوی پێشمەرگە و ئاڵای کوردستان لە دڵی نەتەوەی کورددا بسڕێتەوە. هەر جارێک کە ئەم ئاڵایە دەشەکێتەوە، وەک ئەوە وایە دەنگدانەوەی دەنگی ئەو پێشمەرگانە بێت کە لە چیای زاگرۆس گیانی خۆیان بەخشی بۆ ئەوەی دواڕۆژێکی ئازادتر بۆ منداڵەکانیان دروست بکەن. ٢٦ی سەرماوەز، ڕۆژی پێشمەرگە و ئاڵای کوردستان، بیرهێنەری ئەو ڕاستییەیە کە مێژوو لە لایەن زلهێزەکانەوە نانووسرێت، بەڵکوو لە لایەن ئەو خەڵکەوە دەنووسرێتەوە کە لە خەباتی خۆیدا بەردەوامە. ئەم ڕۆژە بانگهێشتێکە تا گەنجەکان بزانن ئازادی و ناسنامە لە ڕێگەی بەرخۆدان و وشیارییەوە بەدەست دێت نەک لە بێهەڵوێستییەوە.

ئەو ئاڵایەی لە زستانی ساردی ساڵی ١٩٤٥ لە مەهاباد هەڵ کرا، تا ئێستاش دەدرەوشێتەوە، چونکە خۆرەکەی لە دڵی میلیۆنان کەسدا گەشاوەیە. لەم ڕۆژەدا هەر کوردێک چ لە شار و گوندەکان بێت، چ لە چیای زاگرۆس یان لە ژیانی دوورەوڵاتیدا، دڵی بە ئاراستەیەکدا دەڕوات. بۆ مەهاباد، بۆ ئەو ساتەی کە ئاڵای کوردستان لە لایەن پێشمەرگەوە هەڵ

کرا و بۆ ئەو دەنگەی کە تا ئێستاش دەڵێت:

"کوردستان لەسەر دەستی پێشمەرگە ئازاد دەکرێت."

١٩ی سەرماوەزی ٢٠٢٥

پێشمەرگە و ئاڵا دوو هێمای نەتەوەیی

عومەر باڵەکی

مێــژووی خەبــاتی گەلان بــۆ ڕزگــاری لە بندەستی ئەوەمــان بــۆ دەســەلمێنێت کە هەر نەتەوەیەک بیهەوێت بە سەربەستی و ئازادی بژی، پێویستە هەموو چین و توێژەکانی ئەو نەتەوەیە، هەر کام بەپێی توانا و بــارودۆخی ژیانیــان و پێگەیشتوویی و تێگەیشتوویی خۆیــان لە ئاستی وشیاریی نەتەوەییــدا، لە خەبــات و تێکۆشــاندا بەشدار بــن. بەڵام سروشتییە شێوازی بەشداربوونی خەڵک لەو خەباتە ڕزگاریخوازییەدا جیاوازە. بۆیە دەبینین و دەخوێنینەوە ژمارەیەک لە خەڵک لەو خەبــاتەدا

لە ڕیزی لەخۆبردووترین ڕۆڵەکانی ئەو گەلە دەردەکەون و ناویان دەچێتە نێو مێژووی ئەو نەتەوەیە و قەت لە بیر ناچنەوە.

گەلی کوردیش یەکێکە لەو گەلانەی کە لە ماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا بۆ ڕزگاریی خۆی لە تێکۆشاندا بووە و خوێن و قوربانیی زۆری داوە، و لە نێو خەباتە خوێناوی و بێوچانەکەیدا، فیداکارترین و لەخۆبردووترین ڕۆڵەکانی ئەو گەلە بەشخوراوە، نازناوی پێشمەرگەیان پێدراوە. پێشمەرگە ئەو ڕۆڵە ئازا و بەجەرگەیە کە بە بوونی ڕۆحیاتی بەرزی ئەخلاقی و گیانفیدایی بۆ پاراستنی خاک و نەتەوە، لە نێو دڵی هەموو کوردێکی نیشتمانپەروەر و تینووی ئازادی و دێموکراسیدا جێی خۆی کردۆتەوە. بۆ قەدرزانی لەو هەموو ئازایەتی و فیداکارییەی پێشمەرگە لە ماوەی هەشتا ساڵی ڕابردوودا، پێویست بوو ڕۆژێک لە ساڵدا بە ناوی ڕۆژی پێشمەرگە ناودێر بکرێت.

ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەزی ١٣٢٤ی هەتاوی یەکێکە لەو ڕۆژانەی وەک ئەستێرەیەکی پرشنگدار لە مێژووی هەشتا ساڵەی خەباتی مافخوازانەی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا دەدرەوشێتەوە. هەشتا ساڵ لەوەوپێش، بەپێی ڕاپۆرتی گۆڤاری "کوردستان" (بڵاوکراوەی حیزبی دێموکراتی کوردستان) لە شاری مەهاباد، بە ئامادەبوونی دە هەزار کەس لە ڕێوڕەسمێکی بەشکۆدا و بە وتاری پێشەوا قازی محەممەد، ئاڵای پیرۆزی کوردستان بۆ یەکەم جار بە شێوەیەکی فەرمی لەسەر سەربانی لێژنەی سەرۆکایەتیی (هەیئەت ڕەئیسەی) حیزبی دێموکراتی کوردستان هەڵکرا.

هەڵکردنی ئاڵای کوردستان و پێکهێنانی سپای میللی لە لایەن حیزبی دێموکراتەوە، دەستپێکی قۆناغێکی نوێ بوو لە خەباتی ڕزگاریخوازیی گەلی کورد؛ بەو واتایە گەلی کورد هەنگاوی نوێ و سەردەمیانەی هەڵێنابوو بۆ نێو مەیدانی شوناسخوازی و گەشەکردنی هەستی نەتەوایەتی. بە کردەوە دەبینین، لە دوای هەڵکردنی ئاڵا و پێکهێنانی سپای میللی کە لە دواییدا ناودێر کرا بە هێزی پێشمەرگە، حیزبی دێموکراتی کوردستان دەسەڵاتی ناوچەکەی لە بواری کارگێڕی و بەڕێوەبەرییەوە بە دەستەوە دەگرێت و لە ئەنجامدا حکوومەتی کۆماری کوردستان دادەمەزرێنێت.

ئاڵا هێمای ناسینەوەی نەتەوەیەکە کە خاوەنی خاک و زمان و کولتوور و مێژووی خۆیەتی. حیزبی دێموکراتی کوردستان بە درکی ئەو ڕاستییە، کە کورد یەک نەتەوە و کوردستان یەک وڵاتە، کەوتە خۆ بۆ هەڵکردنی ئاڵا بەو شێوەیەی کە لەسەرەوە باس کرا، لە کۆبوونەوەیەکی بەربڵاوی جەماوەریدا و بە بەڕێوەچوونی ڕێوڕەسمێکی بەشکۆ ئەو کارە پیرۆزە بە ئەنجام گەیشت. بەڵام هەر هەڵکردنی ئاڵا بەس نەبوو بۆ ئەوەی هێمای نەتەوەیەک دیار بێت، بەڵکوو ئەو ئاڵایە پێویستی بە پشتیوانیی کۆمەڵانی خەڵک و هێزێکی پارێزەر بوو کە لە کەوتن بیپارێزێت، چونکە کەوتنی ئاڵا واتە کەوتنی کیانی سیاسی و کەوتنی کیانی سیاسی واتە کەوتن و شکانی نەتەوەیەک.

بۆیە حیزبی دێموکراتی کوردستان زۆر پێش لە هەڵکردنی ئاڵا، بە تایبەتی دوای دەستبەسەرداگرتنی شارەوانیی مەهاباد لە ڕۆژی ٢٦ی ڕێبەندانی ١٣٢٣ لە لایەن خەڵکی وەزاڵەهاتووی ئەو شارە لە چنگی زوڵم و زۆری حکوومەتی ڕەزاخانی پەهلەوی (وەک ئاخرین ئاسەواری دەسەڵاتداریەتیی ئەو ڕێژیمە لەو ناوچەیە)، ئامادەکاری دەکرد کە بە کۆکردنەوەی هەموو ئەوانەی خوازیارن و توانای ئەوەیان هەیە پارێزگاری لە خاک و نەتەوە بکەن، سپای میللی پێک بێنێت.

چەند مانگ دوای هەڵکردنی ئاڵای کوردستان و دامەزرانی سپای میللی، بە کردەوە دەبینین لە لایەن حیزبی دێموکراتەوە دامەزراندنی کۆماری کوردستان ڕادەگەیەنرێت. دوای دامەزراندنی حکوومەتی کۆماری کوردستان و ڕێکخستنی دامودەزگا کارگێڕییەکان، دەبینین نازناوی ئەندامانی سپای میللی کوردستان بەپێی ئیعلانی ڕۆژنامەی کوردستان لە ڕۆژی ١٥ی ڕێبەندانی ١٣٢٤ دەگۆڕدرێت بۆ پێشمەرگە. لەو ڕێکەوتەوە چەکداری کورد کە بۆ وەدەستهێنانەوەی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد خەبات دەکات، هەڵگری نازناوی پێشمەرگەیە و بووەتە جێگای شانازیی نەتەوەکەی خۆی.

لە سەردەمی ئێستادا بە خۆشییەوە ناوی پێشمەرگە وەک جەنگاوەرێکی ئازا و پابەند بە نۆسوووڵەکانی مرۆڤایەتی سنوورەکانی کوردستانی بڕیوە و بووەتە ناوێکی ئاشنا بۆ هەموو جیهان. لە کوردستانیش لە نێو ئاخاوتنی کۆمەڵگە و نووسینی نووسەران و شاعیراندا بە دەیان پاشناو بە دوای وشەی پێشمەرگەدا جێی خۆی کردووەتەوە وەک: ئازا و بوێر، قارەمان، دوژمنبەزێن، نەمر، باسکی بەهێزی گەل... ئەوانە نیشانەی پێگەی بەرزی پێشمەرگەیە لە نێو کۆمەڵگەی کوردستان. ئەوەش لەبەر ئەوەیە کە پێشمەرگە ئەرکی پاراستنی کەرامەت و شەرەفی نەتەوەی خۆی وەئەستۆ گرتووە و گەورەترین سەرمایەی ژیانی کە گیانییەتی، بە سەخاوەتەوە لە پێناو ئامانجەکانی نەتەوەی کورد بەخت دەکات. هەر بۆیە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە ساڵی ١٣٦٣ ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەزی بە ڕۆژی پێشمەرگە ناودێر کرد کە نیشانەی ڕێزدانانی ڕێبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بوو بۆ ئەو هەموو گیانفیداییەی کە هێزی پێشمەرگە لە بەرەنگاربوونەوە لەگەڵ دوژمن لە مەیدانی بەرەنگاربوونەوەی چەکداریدا کردوویەتی.

دیارە لێرەدا پێویستە وەبیر خۆمان بێنینەوە کە دیاریکردنی ڕۆژێک بە ناوی ئاڵا و پێشمەرگە بەو مانایە نییە کە تەنیا لە یەک ڕۆژی تایبەتی ساڵدا ڕێز لە پێشمەرگە و ئاڵا بگرین، بەڵکوو لە ماوەی خەباتی خوێناوی گەلی کورد بۆ وەدەستهێنانەوەی مافە نەتەوایەتییەکانی، هیچ ڕۆژێک لە ساڵدا شک نابەین کە پێشمەرگە بە ئازایەتی و گیانبازیی خۆی بەرگری لە مان و بوونی گەلەکەی خۆی نەکردبێت و تێیدا شەهید نەبووبێت، بەڵام نەیهێشتووە ئاڵای خەباتی ڕزگاریخوازیی نەتەوەی کورد بکەوێتە سەر زەوی.

لە کۆتاییدا پێویستە وەبیر خۆمان بێنینەوە کە لە بارودۆخی ئێستای کۆماری ئیسلامیدا کە بەهۆی سیاسەتە دژەگەلی و

پاوانخوازییەکانی لە ناوچەکەدا و هەناردەکردنی تیرۆریزم و شەڕفرۆشتن بە دنیای دەرەوە، پایەکانی دەسەڵاتداریەتی هەم لە نێوخۆ و هەم لە دنیای دەرەوە لەق بووە و ئەگەری هەیە لە هەر ئان و ساتێکدا ئەو ڕێژیمە بڕوخێت و ئاڵوگۆڕێکی بنەڕەتی لە ئێران بێتە گۆڕێ.

وا باشە و هەڵومەرج وادەخوازێت ئاڵا و پێشمەرگە وەک دوو هێمای نەتەوەیی بکرێن بە هەوێنی یەکڕیزی بۆ وەدەستخستنەوەی مافەکانی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و پاراستنی ئەو دەسکەوتانە.

٢٣ی سەرماوەزی ٢٠٢٥

لە پارادایمێکی نوێدا: نیشتمان، پێشمەرگە و بنیاتنەری

کەریم پەرویزی

بۆ تێگەیشتن لە ڕووبارێکی پڕهاژە، یان دەبێ وەک مەلەوانێک خۆت بە دەم لرفەی پڕوزەی ڕووبارەکەوە بدەی و بە هەموو هەستەکانەوە درکی پێ بکەی، یان لە بەرزاییەکی وەهادا ڕاوەستی کە پێچ و قەمچی ڕووبارەکە ببینی و بزانی ئایا لە پێچی دواتردا بە دەربەندێکدا تێدەپەڕێ و بۆ بەنداو دروستکردن دەبێ، یان دەڕژێتە دەشتایی و تۆوی بەری دواڕۆژی لەبەر دادەچێنی.

پێشمەرگایەتی تەنیا دەستبردن بۆ چەک و بەگژ چەکداری دوژمندا چوونەوە نییە، بەڵکوو ئەمە تەنیا یەکێکە لەو ئەکتانەی کە پێشمەرگە دەتوانێ و لە دەستی دێ کە لەپێناو بڕوای بەرزی "وەپێش مەرگکەوتن" لەپێناو ژیانی نەتەوەییدا ئەنجامی بدات.

پێشمەرگەبوون تایبەتمەندییەکی مرۆڤە کە لە وزە و ورەیەکی جەوهەریی بەکۆمەڵژیان و سروشتەوە سەرچاوە دەگرێ و دەبێتە پێشڕەوی ڕەوتێک کە ئامانج لێی بەردەوامیی ژیانی کۆمەڵە. بە واتایەکی دیکە، پێشمەرگە نووکە ڕمبی ڕچەشکێنیی کۆمەڵگەیەکی مرۆییە کە دەیەوێ لە ملەی ئەستەمی هێرشی هێزە وێرانکەرەکانەوە تێپەڕێ و بگا بە هەواری ئەمنی دوور لە نیگەرانی.

لەو ڕۆژەوە کە وشەی پێشمەرگە بۆ ئەو مرۆڤە چەکدارەی کورد دیاری کراوە کە بە بەکارهێنانی چەکەکەی دەستی دیفاع لە ڕوانین و بڕواکانی دەکا، تاکوو ئەمڕۆ کە پێشمەرگە بووەتە ناو و ناوبانگێکی جیهانی کە بە شانازییەوە جیهان وەک هێزی شکستهێنەری تیرۆریزم ناوی دێنن، چەمکی پێشمەرگە بە قۆناخی جۆربەجۆری مێژوویی و سیاسیدا بە شێوازی جۆراوجۆر مانا کراوەتەوە و دەرخەری کەسایەتیی جیاواز بووە.

هەرکام لەو مانابەخشییانە، لە پارادایمێکەوە سەرچاوە دەگرن کە لە خۆیدا هەم ناسنامە و هەم مانا و هەم دەرکەوتەکانی چەمکەکان دیاری دەکا و هەم چاوەڕوانییەکان لەو چەمکانە بە ڕیزبەندیی جیاوازەوە دەبژێرێ و دەیخاتە بەردەم داواکارییەکان و لەو نێوەدا بەها و بایەخەکان دەردەخا.

پارادایم کە لە تۆماس کۆهنی زانای ئەمریکاییەوە یەکەم جار بەکار هاتووە، بە مانای مۆدێل و ئۆلگووی پێناسەکردن و مانابەخشین بەکار هاتووە کە لەودا چوارچێوەیەکی هۆکارهۆنینەوە و نیشانکردنی ئێلێمێنت و تایبەتمەندییەکان و یاساکانی دیاری کراوە.

بەو پێیە، پارادایم بریتییە لەو فەزایەی کە تێیدا بکەر و ئەکتەرەکان، چ زانستیی ڕووت وەک فیزیک و کیمیا بن، یان زانستی مرۆیی وەک سیاسەت و کۆمەڵناسی، هەرکام تایبەتمەندیی خۆیان و چۆنیەتیی لە پەنا یەک قەرار دانیان و لە کۆتاییدا ئاکام وەرگرتن لێیان دیاری دەکا. لەم مانایەدا، پارادایم ناسنامە و پێناسە بە جۆرێک دیاری دەکا کە لە پارادایمی دیکەدا ئەو پێناسەیە مانای نابێ یان دەگۆڕێ و هەر بۆیە یاسای دیاریکەری ڕێوشوێنەکانیش دەگۆڕێن.

پارادایم ئەو فەزا گشتییەیە کە ڕوانین و ڕوانگە بۆ جیهان دیاری دەکا و وەک بەکارهێنانی لێنزێکی کامێرایە کە

بازنەیەکی تایبەتت پێ نیشان دەدا و لەو بازنەیەدا دەتوانی هەموو خاڵ و ڕەنگ و کادر و قووڵایی و تارمایی و ڕووناکی و... بە شێوازی تایبەت ببینی و مانایەکی لێ دەکەیتەوە و دەتەوێ بینەرانی دیکە ئەو دیمەنە بەو شێوە کە دەتەوێ ببینن و هەر لە هەمان کاتدا سەدان پارامێتری دیکە دەسڕیتەوە و نیشانی بینەری نادەی تاکوو سەرنجیان لە مەبەستە سەرەکییەکە دوور نەکەوێتەوە.

لێرەدا، پارادایم ئەو فەزایەیە کە ئەکتەرەکان و ناسنامەیان و تایبەتمەندییان و چۆنیەتیی پێکەوە پێوەندیگرتنیان و دوورکەوتنەوە لە یەکیان و هەروەها بەها و بایەخی ئەکتەکانیان و سزا و پاداشی چاوەڕوانکراو لە کردار و بێکردەوەییان دیاری دەکا.

لە سەردەمی کۆماری کوردستاندا کاتێک چەمکی پێشمەرگە دێتە ئاراوە و گوتاری ئەو سەردەمە ئەم چەمکەی لێ لەدایک دەبێ، لە پارادایمێکی تایبەتدا پێناسە بۆ ئەم چەمکە دەکرێ.

سەردەمی دامەزرانی کۆماری کوردستان، لەنێو پارادایمێکدا بوو کە دەتوانین ناوی لێ بنێین بەگژداچوونەوەی سڕینەوە.

دەیەکانی ڕابردوو کە دواتر لە دۆخێکی تایبەتدا کۆماری کوردستانی لێ لەدایک دەبێ، قۆناخی هێرشی ناسیۆنالیزمی فرەخوازی فارسییە کە بەناوی ئێرانشارییەوە دەیەوێ هەموو زەریاکان هەڵلووشێ تاکوو گۆماوێک بۆ کەویری تاران بسازێنێ.

لە وەها هێرشێکی کەویریی ئێرانشاریدا کورد بە هێزی نیزامی سەرکوت دەکرێ و لەنێو ئەم نەتەوەیەدا ماتەوزەیەک پەنگ دەخواتەوە و دەیەوێ بەگژ داگیرکەردا بچێتەوە. ئەو مرۆڤە کوردانەی کە ناتوانن و نایانەوێ لە بێدەنگیدا دەستەمۆی داگیرکەری بن، ڕێگای مومکین و جۆراوجۆر دەگرنە بەر تاکوو بتوانن خاوەنی ئیرادەی خۆیان بن یان بە مانایەکی دیکە دژی ئیرادەی بێگانە دەوەستنەوە. لەم ڕەوتەدا، دوای دامەزرانی کۆماری کوردستان مرۆڤە دژەداگیرکەرەکان، بە سیما و بە ناسنامە و بە ئەکتی جیاواز و لەنێو یەک پارادایمدا تێکۆشانیان دەکرد. لەم پارادایمەدا مرۆڤێک کە ئامادەیە لە ڕیزی هەرەپێشەوەی بەرگریدا و لە ڕاستیدا لە ڕیزی یەکەمی بەرەنگاربوونەوەی هێزی داگیرکەردا لە گیانی خۆی مایە دابنێ، نێوی پێشمەرگەی لێ نرا.

پێشمەرگە لەم پارادایمەدا تاکێکی خاوەن هەڵوێستە کە بە ئامرازی بەردەست بەگژ داگیرکەردا دەچێتەوە و لە گیانی و لە ژیانی تێچوو دەدا تاکوو سەرمایەی نەتەوەکەی پڕ بکاتەوە؛ سەرمایەی نەتەوەیەک کە دەیەوێ بە چنگ و ددان لە

بەرانبەر سڕینەوەدا بوەستێتەوە و هاواری مانەوە دەکا.

پێشمەرگە لەم پارادایمەدا هەم ئەکتەرە و هەم بەخشەرە و هەم سەرباشقەیە. ڕێگا نیشان دەدا و ڕێگاش دەکاتەوە و پارێزەری ڕێگاشە.

ئەو بەهایەی کە لەم پارادایمەدا بۆ پێشمەرگە دادەنرێ، بەهای مرۆڤێکە کە گیان دەبەخشێ تاکوو نەتەوەیەک لە نەمان دوور بخاتەوە. لە ڕاستیدا، پێشمەرگە هەروەها کە لە ناوەکەیدا دیارە، کەسێکە کە وەپێش مەرگ دەکەوێ تاکوو کۆمەڵگەکەی بژیت.

پارادایمی دژی سڕینەوە، پارادایمی دوای هاتنەسەرکاری ڕەزاخانی ماهۆڕە و لە کۆماری کوردستاندا ئەم پارادایمە قەوارەیەکی سیاسیی لێ لەدایک دەبێ.

هەر ئەم پارادایمە جارێکی دیکە زاڵ دەبێتەوە کاتێک کە خومەینی فەرمانی جیهاد دەدا و نەتەوەی کوردیش بەرگریی نەتەوەیی ڕادەگەیەنێ.

ئیدی لەم پارادایمەدا تەنیا ئەکتەر و ناسنامە و بەها پێشووەکان سەرهەڵ دەدەنەوە و لە ڕاستیدا پارادایم هەمان پارادایمە و ئەکتەر و بکەر و ناسنامە و تایبەتمەندی و بەها و سزاکان هەمان فاکتەر و پێناسەکانی جارانن.

لەم پارادایمەدا ئەوەی بە گژ داگیرکەردا دەچێتەوە و تەسلیمی سڕینەوە نابێ، پێناسەی پێشمەرگە وەردەگرێ و ئەوەی خۆ بەدەستەوە دەدا و لەگەڵ سوپای داگیرکەر دەکەوێ، سزای ناوزڕاوی "جاشایەتی" وەردەگرێ.

پارادایمی خەبات لە کوردستان، پارادایمی خۆڕاگری و مانەوەی کۆمەڵگە بووە و هەر بۆیەش ئەوەی مەرگی خۆی دەکاتە دیاری بۆ مانەوەی گشتی، پاداشی مەزنەمرۆیی واتە شەهید وەردەگرێ.

پارادایمی زاڵی ڕۆژهەڵاتی کوردستان تا سەردەمی دوای ڕاپەڕین لە باشووری کوردستان هەمان پارادایمە و بۆیەش لە حیزبێکی لەدایکبووی نێو ئەم پارادایمە واتە حیزبی دێموکراتدا، پێشمەرگە و کادر و هێزی پێشمەرگە و تەشکیلات و ڕێبەری و بایەخی خەباتکاری و سیاسەت و... لە هەمان پارادایمدا پێناسە دەکرێن. لەم پارادایمەدا خەبات لە پێناو مانەوە و بەردەوامیدا مانا دەکرێ و بۆیە بایەخی تاک بایەخی هزر و ئەکتە لەم پێناوەدا. واتە پێشمەرگە و کادر و

ڕێبەریی باش و سەرباشقە ئەو کەسەیە کە لەپێناوی بەرگریی نەتەوەییدا کار دەکا و بیر دەکاتەوە و خۆی فیدا دەکا.

لە دوای ڕاپەڕینی کوردستانی باشوور و بەتایبەت دوای گوشاری ڕێژیمی تاران بۆ سەر ئەزموونی هەرێمی کوردستان و گواستنەوەی ئەو گوشارە بۆ سەر حیزبی دێموکرات، بە چەندین هۆکار و چەندین توێژاڵی کار و کاردانەوە و... هتد، کە دەرفەتی تایبەتی پێویستە بۆ باس و هەڵدانەوەی لایەڕەکانی هزری و لێکدانەوەیی، گۆڕانی پارادایمێک دێتە ئاراوە و وەک هەموو گۆڕانی پارادایمەکان، خەساری خۆی و تێچووی خۆی هەبووە. بەتایبەت لە ساڵەکانی ١٣٧٤ی هەتاوی و ١٩٩٥ی زایینی بەم لاوە ئیدی پارادایم دەگۆڕێ و چەندین ساڵ لەو پارادایمە گۆڕاوەدا ماناکان و ئەکتەکان دەگۆڕدرێن کە ئەم بابەتە زۆر کورتە بۆ باسکردنی و دەرەتانی دیکەی دەوێ و لێرە بە کراوەیی بەجێی دێڵین.

نزیک بە بیست ساڵ دوای ئەوە و لە ڕاسانی ڕۆژهەڵاتدا دووبارە هەوڵێک دێتە ئاراوە کە لە گوتارێکی دیکەدا پێناسە و ئەرک و بەها و بایەخەکان دیاری بکرێنەوە و لەو گوتارەدا ئەرکی پێشمەرگە لە ڕیزی پێشەوەی خەباتەوە کەمێک دێتە دواتر و هەوڵ دەدرێ چین و توێژەکانی کۆمەڵگەش هاوشانی پێشمەرگە لە خەباتدا بەشدار بن. بۆیە باس لە گرێدانی شاخ و شار دەکرێ و گواستنەوەی هێز بۆ چەقی کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان.

ئەوەی پێویستە بیڵێین، لە گوتاری ڕاسانیشدا هەرچەند ئەکت و ڕۆڵەکان پێناسەیەکی دیکەیان بۆ دەکرێتەوە، بەڵام هێشتا لە پارادایمی بەرگری و خۆڕاگریدا ئەو گوتارە دێتە ئاراوە.

پارادایمی خۆڕاگری هەرچەند پارادایمێکە کە تێیدا نەتەوەیەک هەوڵی دەربازبوون لە هێرشی سڕینەوە و پێگەکەی خۆی بۆ مانەوە دەدا و بایەخە تایبەتەکانی خۆی پێکهێناوە و بەرزترینیان واتە ناسنامەی شەهید دەبەخشێتە ئەو کەسەی گیانی دەبەخشێ تاکوو نەتەوە بژیت، بەڵام ئیدی کاتی گۆڕینی ئەو پارادایمە بۆ پارادایمێکی دینامیکتر هاتووە.

لە پارادایمی خۆڕاگری و بەرگریدا، هەرچەند مانەوە مانایەکی گرنگ و بایەخێکی ئەساسیی هەیە، بەڵام چونکە پارادایمێکە کە لە دژکردەوەدا هاتووەتە ئاراوە، ماناکانیشی لەباتی ئەوەی جەوهەرێکی بەڕێوەییان هەبێ، تایبەتمەندیی ڕاوەستاوەییان هەیە. لەباتی بەلرفەبوون، ڕاوەستاون. ڕەوەزئاسا بەرانبەر بە ڕەشەبا ڕادەوەستن، بەڵام لە دوای دۆخێکەوە ئیدی کۆمەڵگە پێویستی بە گۆڕانکاری هەیە و تەنیا مانەوە گرنگ نییە، بەڵکوو بنیاتنەری پێویستە.

کاتێک تاکێک لە بەرانبەر هێرشی سڕینەوەدا ڕادەوەستێ، دەیەوێ کۆمەڵگەکەی بمێنێتەوە، بەڵام هەمان تاک گەر بیەوێ نیشتمانێک بنیات بنێ، ئیدی پێویستی بە ماناکانی فراوانتر لە مانەوە هەیە. بنیاتنەری مانایەکی ڕوو لە داهاتووە کە

ڕوانگەی ئاسوودەیی و ئازادی و خاوەنماڵی و خاوەنکەرامەتی و خاوەنداریێتی پێکەوە گرێ دەداتەوە. بنیاتنان هێزی زۆرتر و ئیرادەی قورستری دەوێ و ڕوو لە داهاتووە، لە کاتێکدا خۆڕاگری وزەیەکی مومکین لەپێناوی ئەمڕۆدایە.

کاتێک لەسەر خاکێک خۆڕاگری دەکەی، تەنیا و تەنیا مانەوە بەلاتەوە گرنگە، بەڵام گەر بتەوێ لەسەر هەمان خاک شتێک بنیات بنێی، ئیدی دەبێ لە هەمان کاتدا کە تێچووی مانەوە دەدەی، تۆوی بەرهەمی داهاتووش بچێنی. چونکە بیر لەوە دەکەیتەوە لە سبەینێی مانەوەدا چی لەم خاکە دەڕوێ و کێ و کێ پێکەوە چۆن لەسەر ئەم خاکە دەژین و چۆن لە سێبەری درەختەکانی و لە دڵۆپە ئاوەکانی ڕووبارەکانی چێژ و بەهرە وەردەگرن.

تۆ کە لە بیری بنیاتناندا دەبی، ئەمڕۆت نابێ بە کۆتا ڕۆژ، بەڵکوو سبەینێ دەبێ بە بایەخی گرنگی مزگێنییەکانت.

ئەم خاکە ئەو کاتە دەبێ بە نیشتمان بۆت کە تێیدا هەست بە ئاسوودەیی و سەروەری بکەی و پێشمەرگەی بنیاتنەری نیشتمان ئیدی تەنیا و تەنیا وەپێش مەرگ ناکەوێ، بەڵکوو دەبێ بە ڕێخۆشکەری داهاتوویەکی پڕ لە ئازادی و کەرامەت و ئاسوودەیی.

ئەم پارادایمە نوێیە شیکردنەوەی زۆرتری دەوێ و سروشتییە کە لێکدانەوە و لێکەوتەی جیاوازیشی لێ بکەوێتەوە، بەڵام گرنگە کە لە بیری دروستکردنی داهاتوودا بین؛ پێشمەرگەی بنیاتنەری نیشتمانێک بین کە لە ڕابردوودا ناچەقێ، بەڵکوو ڕوانینێکی دیکە دێنێتە ئاراوە بۆ مانابەخشین و سەربەرزی.

٢٤ی سەرماوەزی ٢٠٢٥

سەرچاوە
Serchawe

پەیامی دەستەی کارگێڕیی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران بە بۆنەی ۲۶ی سەرماوەز، ڕۆژی پێشمەرگە و ئاڵای کوردستان

خەڵکی خەباتکاری کوردستان!
کۆمەڵانی نیشتمانپەروەر، پێشمەرگەدۆست و ئاڵاپارێز!
پێشمەرگە گیانلەسەردەستەکانی کوردستان!

بەناوی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێرانەوە پیرۆزبایی ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەز، ڕۆژی ئاڵا و پێشمەرگە کوردستان لە سەرجەم ڕێڕەوانی ڕێگای ئازادی و سەرفەرازیی کوردستان دەکەین و هیوای شەکانەوەی ئاڵای کوردستان لە سێبەری پێشمەرگە فیداکار و خۆنەویستەکانی نیشتمان لە سەرجەم شار و گوند و ناوچەکانی کوردستان، بە ئاوات دەخوازین.

ڕێکەوتی ٢٦ی سەرماوەز، کە لەلایەن دەفتەری سیاسیی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێرانەوە وەک ڕۆژی پێشمەرگە و ساڵانی دواتر وەک ڕۆژی پێشمەرگە و ئاڵای کوردستان نێودێر کراوە، بۆتە بەشێک لە بیرەوەریی گشتیی گەلەکەمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ساڵانە بەشێوەی جۆراوجۆر ڕێزی لێ دەگیرێ و یادی بەرز ڕادەگیرێ. ٢٦ی سەرماوەز لەو ڕۆژە گرینگانەی مێژووی نەتەوەی کوردە کە لە ڕۆژژمێری خەبات و تێکۆشانی ئەم نەتەوەیەدا بوون بە لاپەڕەی زێڕین و هێمای

بەرەنگاربوونەوەی ستەم و نادادپەروەری. لەو ڕۆژەوە کە حیزبی دێموکراتی کوردستان وەک حیزبێکی مۆدێرن و بەبەرنامە، پێی ناوەتە مەیدانی خەبات و تێکۆشانی سیاسیی کورد و ئاڵای نەتەوەیی کوردی وەک هێمای سەروەری و ناسنامەخوازی هەڵکردووە، داهێنەری کۆمەڵێک ڕەمز و بەهای شۆڕشگێڕانە و مانادار بووە کە تا ئەمڕۆش قورساییان بەسەر کۆی بزووتنەوەی سیاسیی کوردستانەوە دەبینرێ.

ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەزی ١٣٢٤هەتاوی حیزبی دیمۆکڕاتی کوردستان ئاڵای کوردستانی وەک هێمای حوکمڕانیی خۆماڵی لەسەر بینای شارەوانی لە شاری مەهاباد بەرز کردەوە و بەم شێوەیە بواری بۆ ڕاگەیاندنی یەکەم حکوومەتی میللی-دێموکراتیکی نەتەوەی کورد لەسەر دەستی حیزبی دێموکرات ڕەخساند.

دوای دامەزرانی کۆماری کوردستان، بەشی هەرە بەرچاوی هەر ئەو هێزە خەڵکییەی لە تێکەوەپێچانی دەسەڵاتی پەهلەویدا ڕۆڵی سەرەکییان گێڕا، لە سوپای میللیی کوردستاندا ڕێک خران کە دواتر لە سەردەمی کۆماری کوردستاندا لەلایەن ڕێبەرانی کۆمار و حیزبی دیمۆکڕاتی کوردستانەوە ناوی هێزی پێشمەرگەی پێ بەخشرا کە ئەرکی پیرۆزی پاراستنی ئاڵا و هێما نەتەوەیییەکانی دیکەی کوردستانی وەئەستۆ گرت.

پێشمەرگە یەک لە جوانترین و واتادارترین وشەکانی فەرهەنگی کوردییە کە کۆی تایبەتمەندییە شۆڕشگێڕییەکانی مرۆڤی کوردی لە خۆیدا کۆ کردۆتەوە و بۆتە پێناسەی ئەوپەڕی ئازایەتی، فیداکاری، گەلدۆستی.

هێزی پێشمەرگەی کوردستان کە ئاڵاهەڵگری خەباتی نەتەوەیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و دواتر لە بەشەکانی تری کوردستان بووە، لە دامەزرانیەوە هەتا ئێستا، بە هەوراز و نشێوی جۆراوجۆردا تێپەڕیوە و سەختی و ئاستەنگی زۆری ئەزموون کردوە و ڕابردوویەکی پڕلە شانازی و حەماسەی بۆ نەتەوەکەمان تۆمار کردووە. ئەم هێزە لەخۆبوردووە، مایەی لە گیان و ژیانی خۆی داناوە تا گەلەکەی بە زیندوویی و سەربڵیندی بێڵێتەوە و ئاڵاکەی شەکاوە ڕاگرێت.

ئێستا کە دەبینین ناوی پێشمەرگە بۆتە خۆشەویستی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان و لە هەست و نەستی خەڵکدا حوزووری بەردەوامی هەیە، ئەمە بەو واتایەیە کە ناوی پێشمەرگە و ئەرکی پێشمەرگانە بۆتە بەشێک لە کولتووری نەتەوەیی تاکی کورد و لە یەک ڕەهەندا قەتیس نەماوەتەوە. لەگەڵ ئەمەشدا ئێستا ناوی پێشمەرگە سنوورەکانی کوردستانی تێپەڕاندووە و لە پێتەختی وڵاتان و لە کۆڕ و کۆمەڵی نێودەوڵەتیدا وەک هێزێکی پارێزەری بایەخە مرۆیی و دێموکراتیکەکان چاو لێ دەکرێ و ڕێزی تایبەتی لێ دەگیرێ. شانازیی بەشی هەرە زۆری ئەمانە بۆ فێرگە و مەکتەبی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەگەڕێتەوە کەوا دامەزرێنەر و داهێنەری ئەم هێزە و هەروەها پەروەردەکاری ئەم هێزە بەپرێستیژە بووە.

خەڵکی کۆڵنەدەری ڕۆژهەڵاتی کوردستان!
پێشمەرگە بەباوەڕەکانی نەتەوەی کورد!

ئەمڕۆ کە زیاتر لە هەر کاتێک هیوای دارمانی دەسەڵاتی دژەمرۆیی کۆماری ئیسلامیی ئێران بەدی دەکرێ، پێویستە لەسەر زیندووڕاگرتنی هێما نەتەوەیییەکانمان بەتایبەتی ئاڵا و پێشمەرگەی کوردستان پێداگرتر بین. ئێستا کاتی ئەوەیە حیزب و لایەنە سیاسییەکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بەها هاوبەشەکانیان وەک پێشمەرگە و ئاڵا بکەنە هەوێنی لێکنزیکبوونەوە و یەکگرتوویی. بە سەرنجدان بە تایبەتمەندییەکانی خەباتی گەلەکەمان و سروشتی بێ بەزەییانەی دوژمنانی ماف و ئازادیی کوردستان، بۆمان دەردەکەوێ کە بوونی هێزی پێشمەرگەی بەهێز دەتوانێ چ کاریگەرییەکی گەورە لەسەر پاراستنی شکۆ و کەرامەتی نەتەوەییمان دابنێ. پاراستن و بەهێزتر کردنی هێزی پێشمەرگەی کوردستان چ لە سەردەمی خەباتی شاخ و ڕزگاریخوازدا و چ لە سەردەمی دوای ڕزگاری نەتەوەیی، پێویستییەکی حاشاهەڵنەگرە.

ئێستا ئەو بڕگەیە لە مێژووی نەتەوەکەمانە کە پێویستە ڕزگاریی نەتەوەیی و نەهێشتنی هەر چەشنە ستەم و هەڵاواردنێک لە پێشەوەی هەر ویستێکی دیکە دابنێین. لە هەل ومەرجی ئێستادا بەرپرسایەتیەکی مێژوویی لەسەر شانی هەموومانە کە بریتییە لە یەکخستنی ریزی هێزو لایەنە سیاسییەکانی رۆژهەڵاتی کوردستان لە پێناو پتەوکردنی سەنگەرەکانی تێکۆشان. وەک شەهیدی ڕێبەرمان دوکتور قاسملوو فەرموویە: "پێشمەرگە و خەڵک دووانەیەکی لێک جیانەکراوەن"، مانای ئەم قسەیە ئەوەیە کە ئامانجەکانیشیان یەک ئامانجە، ئەویش گەیشتن بە مافە مرۆیی و نەتەوەیییەکانیانە و دەبێ لەم پێناوەدا پتر لە پێشوو هاوویست و هاوهەنگاو بن.

لە کۆتاییدا بەبۆنەی ئەم ڕۆژە پڕلەسەروەرییەی نەتەوەکەمان پیرۆزبایی گەرمی خۆمان پێشکەشی هەموو پێشمەرگە قارەمانەکان، خەڵکی خەباتکار و پێشمەرگەپەروەری کوردستان دەکەین و لە هەمان کاتدا لەگەڵ شەهیدانمان و بنەماڵە سەربەرزەکانیان بەڵێن نوێ دەکەینەوە کە هەتا گەیشتن بە ئامانجەکانیان لە خەبات و تێکۆشانمان بەردەوام دەبین.

هەر شەکاوە بێ ئاڵای کوردستان!

سەربەرزی بۆ هێزی پێشمەرگەی کوردستان!

سەر کەوێ خەباتی ڕەوای نەتەوەکەمان!

حیزبی دیمۆکڕاتی کوردستانی ئێران

سەرچاوە
Serchawe

دەستەی کارگێڕی

٢٥ی سەرماوەزی ١٤٠٤ی هەتاوی

٢٥ی سەرماوەزی ٢٠٢٥

سەرچاوە
Serchawe

٢٦ی سەرماوەز ڕۆژی پێشمەرگە، خەباتێک بۆ کەرامەت و ناسنامەی نەتەوەیی

حەسەن قارەمانی

ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەز بۆ کورد تەنیا ڕۆژێک نییە لە ڕۆژژمێردا؛ یادەوەرییەکی ڕەگداکوتاوی قووڵە، هێمای بوێری و پاراستنی ناسنامە و خەباتێکی بێوەستانە بۆ ئازادی. ئەم ڕۆژە نوێنەرایەتیی وەرچەرخانێک دەکات لە مێژووی کوردستاندا، کە خەونی نەتەوەیەکی سەربەخۆ دەستی پێکرد. ئەم ڕۆژە تەنیا یادکردنەوەی ڕووداوێکی دیاریکراو نییە، بەڵکوو گوزارشتە لە مانەوەی گەلی کورد و بەرگریکردنیان لە فەرهەنگ و ناسنامە و هەوڵدانیان بۆ داهاتوویەکی ئازاد و سەربەخۆ. ڕۆژی

٢٦ی سەرماوەز لە ناوەندی هۆشیاریی نەتەوەیی کورد و هیوای بەدەستهێنانی سەروەریدا جێ دەگرێ. ڕۆژەکە پەیوەندییەکی نزیکی بە پێشمەرگەوە هەیە، ئەو پێشمەرگە قارەمانانەی، کە هێمای ئیرادەی نەتەوەی کوردن بۆ بەرەنگاربوونەوەی ستەم و خەبات بۆ مافەکانی کورد.

پێشمەرگە تەنیا خەباتکار نەبووە، بەڵکوو پەروەردەکار و ڕۆشنبیر و پارێزەری ڕۆشنبیری بووە. لە ڕێگەی کردار و قوربانیدانەوە نیشانی داوە کە ناسنامەی کورد شتێکە کە سەرەڕای هەموو ئاستەنگەکان، ناتوانرێت بسڕدرێتەوە. لە دیمەنی سیاسیی جیهانی ئەمڕۆدا کە هێشتا پرسی کورد چارەسەر نەکراوە، لە هەموو کاتێک گرنگترە کە بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد بەردەوام بێت لە پێناو زیندووهێشتنەوەی نەریتی خۆی و بنیاتنانی داهاتوویەک بۆ کورد.

لە سێ ڕوانگەی جیاوازەوە ڕۆڵی پێشمەرگە لە خەباتی کورددا بەهای تایبەتی هەیە:

چوارچێوەی مێژوویی و سیاسی

پێشمەرگە وەک ڕەمزێکی دەروونی و کولتووری

گرنگیی پێشمەرگە بۆ ناسنامەی نەتەوەیی کورد

ئەم لایەنانە، ڕۆشنایی دەخەنە سەر ئەوەی کە بۆچی پێشمەرگە تەنیا هێزێکی سەربازی نییە، بەڵکوو پایەیەکی وجوودییە کە پێناسەی ناسنامەی کوردی دەکات.

١- چوارچێوەی مێژوویی و سیاسی:

بۆ تێگەیشتن لە گرنگیی قووڵ و هەمیشەیی ٢٦ی سەرماوەز بۆ کورد، پێویستە ئەو بەستێنە مێژوویی و سیاسییە لەبەرچاو بگرین کە بووە هۆی دروستبوونی پێشمەرگە و ئەو تاقیکردنەوە و تەنگانە زۆرانەی کە گەلی کورد لە خەباتی بۆ ئازادی و شوناسدا بەرگەی گرتووە. پێشمەرگە تەنیا هێزێکی سەربازی نییە؛ بە قووڵی ڕەگی لە مێژووی ناسیۆنالیزمی کورد و خەباتی درێژخایەن بۆ سەربەخۆیی داکوتاوە.

پێشمەرگە وەک هێزێکی خۆڕاگریی ڕێکخراو لە چلەکانی سەدەی ڕابردوودا لەلایەن حیزبی دێموکراتی کوردستان دامەزرا، لە سەردەمێکدا کە کورد لە چەند وڵاتێکدا ڕووبەڕووی چەوساندنەوەی دەوڵەت و ئینکاریی کولتووری و پەراوێزخستنی کۆمەڵایەتی بووەوە. لە کەشوهەوایەکی سیاسیدا کە بەردەوام مافەکانیان پێشێل دەکرا، پێشمەرگە بوو بە وەڵامێک بۆ پێویستیی بەرگریکردن لە مانەوەی فیزیکی و کولتووریی کورد، کە بۆ چەندین سەدە بەرەنگاری هەردوو چەوساندنەوەی

سەرچاوە Serchawe

دەرەکی و نێوخۆیی بوون لەو دەوڵەتانەی تێیدا دەژیان: ئێران، عێراق، تورکیە و سووریە.

یەکەمین دەرکەوتەکانی پێشمەرگە دەگەڕێتەوە بۆ کۆماری کوردستان لە مەهاباد لە ساڵی ١٩٤٦، سەردەمێکی کورتخایەن، بەڵام چارەنووسساز کە تەنیا یەک ساڵی خایاند. سەرەڕای کورتبوونی ئەم کۆمارە کە خەونی چارەنووسی کوردی بەرجەستە کرد، ئەم چرکەساتە خاڵێکی وەرچەرخانی لە بزووتنەوەی ناسیۆنالیستی مۆدێرنی کورددا پێک هێنا. بەم شێوەیە کۆماری کوردستان و پێشمەرگە نەک تەنیا هێزێکی سەربازی، بەڵکوو هێمای گەلێکن کە ئامادە نەبوون دەستبەرداری مافەکانی خۆیان و ناسنامەی خۆیان ببن.

هەرچەندە کۆماری کوردستان دوای ساڵێک ڕووخا، بەڵام ئەم ئەزموونە سەرەتای سەفەرێکی دووروودرێژ و دژوار بوو بۆ ڕزگاریخوازانی نەتەوەی کورد. خەونی کوردستانێکی ئازاد و سەربەخۆ بوو بە هەوێنی بووژانەوەی ناسیۆنالیزمی کورد و ئەم بزووتنەوەیە تا ئەمڕۆش لە خەبات بۆ نیشتمانەکەی خۆی و شوناسی نەتەوەییدا بەردەوامە. پێشمەرگە لەو کاتەوە تا ئێستاش هێمایەکی گرنگی خۆڕاگری و ئیرادەی کورد بۆ خەباتکردن بۆ چارەنووسی خۆی بووە. پێشمەرگە هەرگیز گرنگیی خۆی لەدەست نەداوە. بەدرێژایی ساڵان لە هێزێکی خۆڕاگریی نێوخۆییەوە بۆ دامەزراوەیەکی ناوەندی لە خەباتی ئازادیخوازی کورددا گەشەی کرد، بەتایبەتی کە کورد مافی سیاسی و کولتووریی خۆی لە نیشتمانەکەی خۆیدا لەدەست داوە. لەم چوارچێوەیەدا پێشمەرگە نوێنەرایەتیی زیاتر لە تەنیا هێزێکی چەکدار دەکات؛ ئەوان هێمای زیندووی گەلێکن کە ڕەتی دەکەنەوە لەنێو ببرێن. ئەوان دەرکەوتی فیزیکی و ڕۆحیی خواستی کوردن بۆ وەستانەوە بۆ مافەکانی، بەرگریکردن لە مافی بوونی خۆی و، دەستبەردارنەبوون لە خەونی داهاتوویەکی تایبەت بە خۆی. خەبات بۆ ئازادیی کورد کە پێشمەرگە بەشێکی جەوهەرییە، زیاتر لە داخوازییەکی سیاسی، ئاواتێکی درێژخایەن و قووڵە بۆ کورد، دوای چەندین سەدە لە چەوساندنەوە، بتوانێت بە زمانی خۆی قسە بکات و شانازی بە کولتوورەکەیەوە بکات و چارەنووسی خۆی دیاری بکات. پێشمەرگە هێمای ئەم خواستە ماندوونەناسانەیە بووە.

٢- پێشمەرگە وەک ڕەمزێکی دەروونی و کولتووری:

پێشمەرگە لە ڕوانگەی دەروونییەوە زۆر زیاترە لە تەنیا سەرباز لە بەرەکانی شەڕدا. نوێنەرایەتیی ڕۆحیی کەرامەتی گەلی کورد دەکات و کردار و بوێریی پێشمەرگە سەرچاوەی هیوا و ناسنامەیە بۆ کورد لە سەرانسەری جیهاندا. بۆ کورد پێشمەرگە تەنیا جەنگاوەر نییە؛ ئەو قارەمانە و هێمای خۆڕاگری و پارێزەری مانەوەی نەتەوەی کوردە.

پێشمەرگە وەک سەرچاوەیەکی دەروونی خزمەت دەکات، بەتایبەتی لە تاریکترین کاتەکاندا شەهیدبوونی لە بەرەکانی

شەڕدا نەک تەنیا کۆتاییەکی تراژیدی، بەڵکوو کردەوەیەکی قارەمانانەیە کە هەستی یەکگرتوویی نەتەوەیی کورد بەهێزتر دەکات. ئەم بەهادەروونی و ڕەمزییە بە ئەدەبیات و مۆسیقای کوردی و ڕێوڕەسمی یادکردنەوەی بەکۆمەڵ، کە تێیدا بەردەوام کارە قارەمانەکان و شەهیدبوونی پێشمەرگە دەگێڕدرێتەوە، بەهێزتر دەبێت. لەم چیرۆکە فیداکاری و قارەمانێتی و سەرکەوتنانەدا ناسنامەی میللەت ژیانێکی نوێی پێ دەبەخشرێت و بەردەوامی لە سەرانسەری نەوەکاندا مسۆگەر دەکرێت.

٣- گرنگیی پێشمەرگە بۆ ناسنامەی نەتەوەیی کورد:

بۆ کورد، چیرۆکی شەهیدبوونی پێشمەرگە تەنیا ڕووداوی دڵتەزێن نییە، بەڵکوو هێمایەکی گرنگە بۆ مانەوەی نەتەوەیەک. لە کۆمەڵگەی کوردیدا مردن، بە تایبەت مردنی قارەمانانە، گرنگییەکی تایبەتی کولتووری و بوونگەرایی وەردەگرێت. لە کوردستاندا شەهیدبوونی پێشمەرگە بەشێکی بنەڕەتی ئەم یادەوەرییە بەکۆمەڵەیە. مردنی قارەمانانە لێرەدا وەک بەڵگەیەک لەسەر توانای مانەوەی گەلی کورد، سەرەڕای هەموو ستەم و بەربەستەکان دادەنرێت.

هەر جارێک پێشمەرگەیەک لە پێناو نەتەوەدا بمرێت، تەمەنی کوردستانیش درێژ دەکاتەوە. ئەم پەیوەندییەی نێوان مردن و مانەوە بەشێکی گرنگی دیمەنی دەروونی و هەستی نەتەوەیی کوردە.

یەکێک لە لایەنە بەهێزەکانی پێشمەرگە وەک ڕەمز، توانای بەزاندنی سنوورە جوغرافی و سیاسییەکان و یەکگرتنە لەژێر شوناسێکی هاوبەشدا. هەرچەندە کورد لە نێوان چوار دەوڵەتدا دابەش بووە، بەڵام پێشمەرگە وەک سیمبولی یەکڕیزیی نەتەوەیی دەبینرێت. ئەم سیمبولە ئەو هەستە بەهێزتر دەکات کە کورد لە هەر کوێیەکدا بژی، نەتەوەیەکی یەکگرتوویە و خاوەنی مێژوویەکی هاوبەش و ئامانجێکی هاوبەش، ئازادی و پاراستنی شوناسی نەتەوەیی خۆیەتی. ئەم هێمایە بە زیندووکردنەوەی یادەوەرییەکانی پێشمەرگە و شەهیدبوونیان، هاودەنگی و خۆڕاگریی کورد بەهێزتر دەکات.

پێشمەرگە وەک هێمایەکی زیندوو بۆ ناسنامەی نەتەوەیی:

پێشمەرگە هێمایەکی زیندوو بۆ ناسنامەی نەتەوەیی کورد و مانەوەی کولتووریی و خەباتی وجوودیانەیە بۆ ئازادی. لە ڕێگەی قوربانیدان و خۆبەخشیی خۆیانەوە، پێکهاتەیەکی یادەوەریی بەکۆمەڵیان دروست کردووە کە نەوەکان بەیەکەوە دەبەستێتەوە، پێکهاتەیەک کە هەستی یەکیەتیی نەتەوەیی و سەربەخۆییان لە گەلێکدا بەهێزتر کردووە. لە جیهانێکدا کە کورد لە نێوان چوار دەوڵەتی جیاوازدا دابەش بووە - ئێران، عێراق، سووریە، تورکیە - پێشمەرگە وەک پردێک لە نێوان سنوورە جوغرافی و سیاسییەکان مامەڵە دەکات. وەک سیمبولێکی خۆڕاگری و یەکگرتوویی کورد. پێشمەرگە بە یەکخستنی

سەرچاوە
Serchawe

کورد لە سنوور و هێڵە نەتەوەییەکان، بووەتە یەکێک لە بەهێزترین هێماکانی هاودەنگیی کورد.

دەکرێت پێشمەرگە وەک دوو قەوارە سەیر بکرێت:

لە لایەکەوە هێزێکی سەربازییە، دەرکەوتنێکی ژیانەکییە، پێویستیی گەلێکە بۆ بەرگری و ئاسایشی فیزیکی.

لە لایەکی ترەوە نوێنەرایەتیی بەرجەستەکردنی دەروونی و کولتووریی ناسنامەی نەتەوەیی و هیوا و مانەوەی کورد دەکات. هەر لە ڕێگەی ئەم یەکیەتییە ماددی و ڕەمزییەوەیە کە پێشمەرگە دەبێتە شتێکی زیاتر لە سوپایەکی ئاسایی. بۆیە ناکرێت پێشمەرگە لە پێکهاتەیەکی سەربازیدا کورت بکرێتەوە. گرنگیی وجوودیی پێشمەرگە ئەو بەرگرییە فیزیکییە تێدەپەڕێنێت کە پێشکەشی دەکەن. ئەوان هێمایەکی زیندوو بۆ بەرخۆدان و گەرەنتیی بەردەوامیی بوونی نەتەوەن.

قوربانیدانەکانیان کە زۆرجار بە مانای بەخشینی گیانیان لە پێناو نەتەوەکەیاندایە. لە ڕێگەی ئەم قوربانیدانانە و بە گواستنەوەی چیرۆکی قارەمانێتی و شەهیدبوونیان، هەستێکی بەهێزی نەتەوەیی و بەردەوامییەکی بەهێز بۆ نەوەکان دەپارێزرێت. لە جیهانێکدا کە کورد هێشتا خاوەنی دەوڵەتی خۆی نییە، پێشمەرگە بووەتە ئامادەترین و بەهێزترین هێمای کورد. ئەوان نەک تەنیا پاراستنی جەستەیی، بەڵکوو بناغەی سۆزداری و دەروونی بوون و مانەوەی کورد نوێنەرایەتی دەکەن.

ڕۆڵی مێژوویی و سایکۆلۆژییان ئەوە دەردەخات کە شوناسی نەتەوەیی تەنیا لە ڕێگەی دامودەزگا و سنوورە سیاسییەکانەوە بنیات نانرێت. خەباتی کورد لە ڕێگەی هەر نەوەیەکەوە دەژی کە ئالای بەرز ڕاگرتووە و بەردەوامە لە وەستانەوە بۆ مافەکانی. ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەز ڕۆژێکە کە هیوای لەگەڵ خۆیدا هەڵگرتووە، وەبیرهێنانەوەیەکە کە کەس ناتوانێت نکۆڵی لە بوونی نەتەوەی کورد بکات، کورد بەردەوام دەبێت لە خەبات بۆ ئازادی و مافەکانی. بوونی پێشمەرگە وایکردووە جیهان گەلێک بناسێت کە ڕەتی دەکاتەوە بێدەنگ بکرێت، گەلێک کە ئازایەتییەکەی ناوێکی هەڵگرتووە وەک "پێشمەرگە" کە هەڵگری خەونی نەتەوەیەکە کە داواکاریی دیاریکردنی چارەنووسی خۆی و ئاشتییە.

٢٦ی سەرماوەزی ٢٠٢٥

سەرچاوە
Serchawe

کاوە بەهرامی: پێشمەرگە پێویستی بە پەروەردەیەک هەیە لێهاتوویی سەربازی ئاوێتەی تێگەیشتنی سیاسی و ئەخلاقی بکات

وتووێژ: شەهرام سوبحانی

ئاماژە:

ئەمساڵ ٤١ ساڵ بەسەر ئەو ڕۆژەدا تێپەڕی کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕۆژی ٢٦ی سەرماوەزی بە ڕۆژی پێشمەرگە وەک هێزی پارێزەری خاک و نیشتمان کە یادگاری کۆماری کوردستانە ناودێر کرد. "کوردستان" بە بۆنەی ڕۆژی ئاڵا و پێشمەرگەی کوردستان وتووێژێکی لەگەڵ کاک کاوە بەهرامی، بەرپرسی ناوەندی هێزی پێشمەرگەی کوردستان پێک هێناوە.

شەهرام سوبحانی: کاک کاوە بەڕێزتان سەرەتا وەک پێشمەرگەیەکی کوردستان و دواتریش وەک بەرپرسی ناوەندی هێزی پێشمەرگەی کوردستان چۆن باس لە ڕۆڵ و کاریگەریی پێشمەرگە لە مێژووی خەباتی ڕزگاریخوازی کوردستاندا دەکەن؟

کاوە بەهرامی: هێزی پێشمەرگەی کوردستان یەکێکە لە دەستکەوتە هەرە مەزنەکانی کۆماری کوردستان کە بۆ یەکەم جار

شۆڕشگێڕی کورد لەژێر ناوێکی پڕ بە پێست و لە چوارچێوەی دەوڵەتی کوردیدا ڕێک خست. ئەم ڕێکخستنە بەنەزم و نیشتمانییە بۆخۆی وەرچەرخانێکی گرنگە لە جووڵانەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد. ڕێژیمی پاشایەتی پێی وابوو بە ڕووخانی کۆماری کوردستان شەڕ لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کۆتایی پێ دێت، بەڵام لە سەردەمی دەسەڵاتی دیکتاتۆرییەتی پاشایەتیدا لە ساڵەکانی ٤٦ و ٤٧ جارێکی دیکە هێزی پێشمەرگەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران خەباتی ئاشکرای خۆی دژی ڕێژیمی پاشایەتی دەست پێ کرد. کەواتە بەرخۆدانی هێزی پێشمەرگە بوو بە فاکتەرێکی گرنگ بۆ بەردەوامبوونی شۆڕش. ئەگەرچی لە شۆڕشەکانی پێش کۆماری کوردستان لە لایەن داگیرکەرانەوە ناچار بە پاشەکشە یان توانەوە دەکرا، بەڵام لە دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان هێزی پێشمەرگە نەک هەر خۆی بەدەستەوە نەدا، بەڵکوو بەو پێناسە نەتەوەییەی کە بۆخۆی هەڵیگرتبوو لە پارچەکانی دیکەی کوردستانیش بەتایبەتی باشووری کوردستان، بوو بە ڕێکخەر و درێژەدەری شۆڕش.

مێژووش شاهیدە کە هێزی پێشمەرگەی کوردستان سەرەڕای ناهاوسەنگیی هێز، لاوازیی کەرەستەی نیزامی و چەک، نەبوونی پشتیوانی دەرەکیی بەهێز، بەو حاڵەشەوە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان هەر لە سەرەتای دامەزراندنییەوە بەبێ دابڕان تا هەنووکە بەردەوامە لە خەبات و هیچ هێزێک هەتا ئێستا نەیتوانیوە لەنێوی بەرێت، هەر بۆیەش لەنێو میللەتەکەماندا بە "باسکی بەهێزی گەل" ناودێر کراوە. ڕۆڵی هێزی پێشمەرگە لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستاندا تەنیا بەرگری چەکداری و پاراستنی خاکی کوردستان نەبووە، بەڵکوو پێشمەرگە لە هەرکات و ساتێکدا بەپێی پێویستییەکانی کۆمەڵگەی کوردستان و بەپێی ویستی نەتەوەی هەڵسوکەوتی کردووە و خزمەتی بە نیشتمانەکەی کردووە. ئاشکرایە دوژمنان بۆ تواندنەوەی نەتەوەکەمان کەلکیان لە هەموو ڕێگاکانی بەردەست وەرگرتووە. پێشمەرگە هەستی بەو بەرپرسیاریەتییە کردووە کە دەبێ بۆ هەر قۆناغێک و بۆ هەر شێوەیەک لە خەبات خۆی ئامادە بکات. پێشمەرگە ڕۆڵی وشیارکردنەوەی کۆمەڵگە و تاکەکانی لەئەستۆ بووە و هەیە. پێشمەرگە بزوێنەری هزری کۆمەڵگە بووە بۆ هەڵوێستگرتن بەرانبەر بە نادادپەروەری، چەوساندنەوەی مرۆڤ و سەرکوتکردنی ژنان. کۆی ئەمانە و زۆر ڕۆڵی نەوتراوی دیکە وای کردوە پێشمەرگە مێژوویەکی پڕشنگدار و پاک لە مێژوودا بۆخۆی تۆمار بکات.

شەهرام سوبحانی: ئایا پێشمەرگە دەبێ جیهانیتر ببینرێت یان نیشتمانیتر؟ چی پێویستە بگۆڕدرێت و بکرێت بۆ گەیشتن بە هەر دوو مەبەستەکە؟

کاوە بەهرامی: هێزی پێشمەرگەی کوردستان هێزی نیشتمانی نەتەوەی مەزنی کوردە کە دەتوانێ لە جیهاندا دەوری کاریگەری هەبێت، لە لایەکی دیکەوە هێزێکی سەردەمیانەیە کە دەتوانێ بە حەق پارێزەرێکی دڵسۆز بۆ گەل و نیشتمان بێت. بەڵام ناکرێ پێشمەرگە لە هەڵبژاردنێکدا بەرتەسک بکرێتەوە کە لە نێوان خۆگونجاندن لەگەڵ چاوەڕوانییە

دەرەکییەکان یان درێژەدان بە ئەرکی نیشتمانی خەباتکردن بۆ کوردستان بێت. ئەم دوو ڕوانگەیە لەگەڵ یەک لە گرژیدان بە جۆرێک، بەڵام ناتەبا نین. ڕەنگە پرسیاری گرنگ ئەوە بێ کە پێشمەرگە چۆن ڕۆڵی خۆی پێناسە دەکات بەبێ ئەوەی مەودای ستراتیژیی خۆی لەدەست بدات. لە لایەکەوە زۆرجار ڕوانگەی دەرەکی بە بەرژەوەندییە ئەمنییە کورتخایەنەکان تایبەتمەندە. وەک ئەو چاوەڕوانییەی جیهانی دەرەوە لە پێشمەرگەیان هەبوو لە شەڕ بەرانبەر بە تیرۆر (داعش) یان گرووپە توندڕەوە مەزهەبییەکان. لەم ڕوانگەیەوە پێشمەرگە بە پلەی یەکەم کاتێک قبووڵ دەکرێت کە وەک هێزێکی سەقامگیرکەر، شەڕکەرێکی بەرگریکار، یان بەشێک لە لۆژیکی ئەمنی ناوچەیی کار بکات. ڕۆڵێکی سنووردار لەم جۆرە ڕەنگە شەرعییەتێکی کاتی دابین بکات، یان هەندێک دەستکەوتی لاوەکی هەبێ، بەڵام لە هەمان کاتدا مەترسی لەنێوچوونی ئەرکی مێژوویی و سیاسی پێشمەرگە هەیە ئەگەر هاوسەنگی لەگەڵ ئامانجێکی نیشتمانی ڕوون نەبێت، هەروەها دەبێ ژیرانە مامەڵە لەگەڵ دەستکەوتەکانی بکات بۆ ئەوەی لە خزمەت ئامانجی نەتەوەیی بەکاریان بهێنێتەوە. لە لایەکی دیکەوە، بوونی پێشمەرگە لە بنەڕەتدا ڕەگ و ڕیشەی لە خەباتی نەتەوەیی کورددایە، خەبات بۆ دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسین، کەرامەتی نەتەوەیی و نوێنەرایەتیی سیاسی. ئەگەر ئەم ڕەهەندە لاواز بێت، مەترسی ئەوە هەیە پێشمەرگە وەک "شەڕکەرێکی ئازا"ی سەربازیی بێ ئاڕاستەی سیاسی کورت بکرێتەوە. بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد ئەگەر بناغەی ئایدیۆلۆژی و نەتەوەیی خۆی لەدەست بدات، ناتوانێت لە درێژخایەندا بەردەوام بێت.

بۆیە ئەو ڕۆڵەی پێشمەرگە پێویستە سەرنجی لەسەر بنیاتنانی بدات، ڕۆڵێکی دووانەیە، بەڵام یەکگرتووە:

یەکەم: وەک هێزێکی تۆکمەی سەربازی و دیسیپلینکراو، کە بە ڕوونی لە لێپرسینەوەی سیاسی و نۆرمەکانی نێودەوڵەتیدا لەنگەری گرتووە.

دووەم: وەک دامەزراوەیەکی نیشتمانی بەوپەڕی دڵسۆزییەوە خەبات بۆ دیاریکردنی مافی چارەنووسی میللەتەکەی دەکات.

بۆ گەیشتن بە هەردوو ئامانجەکە، چەند مەرجێکی چارەنووسساز پێویستە.

یەکەم: ڕوونیی ستراتیژی پێویستە: پێشمەرگە دەبێت خۆی ئامانجە درێژخایەنەکانی خۆی دیاری بکات، نەک ڕێگە بدات بەرژەوەندیی و لایەنە دەرەکییەکان لە قاڵبی بدەن.

دووەم: هەماهەنگی سیاسی، یەکگرتوویی هێز و دیسیپلینی نێوخۆیی پێویستە، کە هێزی سەربازی بە بەردەوامی ملکەچی پرۆژەیەکی سیاسی یەکگرتووە.

سێهەم: بەنێودەوڵەتیکردنی پرسی کورد پێویستە، کە پێشمەرگە نەک تەنیا وەک ئەکتەرێکی ئەمنی، بەڵکوو وەک بەشێک لە بزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی شەرعی کە ڕەگ و ڕیشەی لە یاسای نێودەوڵەتیدا هەیە، بناسرێت. خۆگونجاندن بەو شێوەیەی کە جیهان دەیهەوێت هەرگیز ناتوانێت لە خۆیدا ئامانجی پێشمەرگە بێت، بەڵکوو تەنیا ئامرازێک دەبێت. هێزی درێژخایەنی پێشمەرگە لە توانای تێکەڵکردنی شەرعییەتی نێودەوڵەتی لەگەڵ خۆڕاگریی نیشتمانیدایە. تەنیا کاتێک ئەم دوو ڕەهەندە بەیەکەوە ڕابگیرێن، پێشمەرگە دەتوانێت هەم وەک ئەکتەرێک کە جیهان بتوانێت پەیوەندیی پێوە بکات و هەم وەک هێزێک کە بە بەردەوامی هەڵگری خواستە نەتەوەییەکانی گەلی کوردە، کار بکات.

شەهرام سوبحانی: ئاڵا و پێشمەرگە دوو دەستکەوتی کۆماری کوردستانن. ڕازی زیندوومانەوەی ئەم دوو هێمایە هەتا ئێستا چین؟

کاوە بەهرامی: مانەوەی ئاڵا و پێشمەرگە وەک دوو هێمای نەتەوەیی کورد، پێش هەموو شتێک دەرئەنجامی خەباتی بەردەوامی کوردە لە هەموو پارچەکانی کوردستان، بەتایبەتی لە ڕۆژهەڵات و باشووری کوردستان. ئەم هێمایانە لە ڕێگەی دامەزراوە فەرمییەکان یان دانپێدانانی نێودەوڵەتییەوە نەپارێزراون، بەڵکوو لە ڕێگەی پێشمەرگە و ئەو شۆڕشگێڕانەوە پارێزراون کە سەرەڕای هەموو جۆرە پیلانێکی دوژمن بۆ لەنێوبردنیان، هەرگیز شۆڕشگێڕانی کورد دەستبەرداری ویستی نەتەوەیی خۆیان نەبوون و ڕێگربوون لە هەوڵی نەزۆکی دوژمنان. گەلی کورد گەلێکی بێ مافە، بەڵام هۆشیاری سیاسییە. سەرەڕای پارچە پارچەبوونی وڵاتەکەی، نکۆڵی لێکردن و هەوڵی دووپاتە بۆ ئاسمیلەکردن، خەباتی جەماوەری و شۆڕشگێڕیی خۆی نەپچڕاندووە و لە نەوە بۆ نەوە بەپێی دەرەتان بەردەوام بووە. لەم چوارچێوەیەدا هەم ئاڵا و هەم پێشمەرگە وەک ڕەمزێکی یەکگرتوویی نەتەوەیی بە بەردەوامی کاریان کردوە، نەک وەک هێمای کاتی بەستراو بە قۆناغێکی مێژوویی دیاریکراوەوە. حیزبی دێموکرات وەک حیزبی دامەزرێنەری کۆمار هەم فۆڕمی سیاسیی و هەم نێوەڕۆکی تەشکیلاتی بە خەباتی نەتەوەیی کورد بەخشی. هەرچەندە ئەو کۆمارە بەهۆی بەرژەوەندییەکانی دەسەڵاتی نێودەوڵەتی و دەستێوەردانی ڕێژیمی شای ئێران ڕووخێنرا، بەڵام نەتوانرا سیمبولە ناوەندییەکانی بسڕدرێنەوە. ئاڵا و پێشمەرگە لە ژیاندا مانەوە، چونکە پێشتر وەک دامەزراوەی نەتەوەیی لە هۆشیاری خەڵکدا چەسپاندبووی، نەک تەنیا وەک دەربڕینی بڕیاری دەوڵەت. لە دەیەکانی دواتردا کاری سیاسی و تەشکیلاتی حیزب یارمەتیدەر بوو بۆ زیندووکردنەوەی ئەو هێمایانە لە هەموو پارچەکانی کوردستاندا. پێشمەرگە نەک هەر وەک هێزێکی سەربازی، بەڵکوو وەک هەڵگری بەرپرسیارێتی و دیسیپلین و بەرگریی نیشتمانی لەو سەردەمەدا گەشەی کرد کە هیچ پێکهاتەیەکی دیکەی پارێزەر بوونی نەبوو. بە هەمان شێوە ئاڵا وەک نیشانەیەکی یەکگرتوویی شۆڕش و بەرخۆدان و ناسنامەی نەتەوەیی لە سەرجەم قۆناغەکانی خەبات و ڕەمزی سەرەکی نەتەوەکەمان بوونی هەبووە و هەیە. ئاڵا و پێشمەرگە لە ژیاندا ماون، چونکە بە شێوەیەکی دانەبڕاو بە خەباتێکی زیندوو و پرۆژەیەکی سیاسی ڕێکخراو و یادەوەرییەکی مێژوویی بە کۆمەڵگەوە گرێدراون. هێزی ئەوان لە خودی سیمبولیزمەکەدا

نیە، بەڵکوو لە بەردەوامی بەرخۆدان و ڕێکخستن و قوربانیداندایە کە نوێنەرایەتیی دەکەن، لە کۆماری کوردستانەوە تا خەباتی ئەمڕۆ بۆ ئازادی و مافی چارەنووسی کورد.

شەهرام سوبحانی: ئایا پێشمەرگە پێویستی بە فەلسەفەی سەربازییەکی نوێ هەیە؟ ئەگەر هەیە ستوونە سەربازییەکانی چی دەبن؟

کاوە بەهرامی: پێشمەرگە لە بنەڕەتدا هێزێکە کە لە خەبات دژی دەسەڵاتە داگیرکەرەکان بۆ ڕزگاری گەل و نیشتمان سەری هەڵداوە. ئەم شوناسە بنەڕەتییە وەک خۆی ماوەتەوە. لە هەمان کاتدا واقیعی سیاسیی و سەربازیی ئەمڕۆ پێویستی بە پەرەپێدان و ڕوونکردنەوەی فەلسەفەی سەربازیی پێشمەرگەیە، بۆ ئەوەی نەک تەنیا بە پێویستیی و بەرخۆدان، بەڵکوو بە ستراتیژی درێژخایەن لە قاڵب بدرێت. لە ڕووی مێژوویییەوە پێشمەرگە تا ڕادەیەکی زۆر ناچار بووە بە ئیمکاناتی سنووردار شەڕ بکات. زۆربەی چەک و ئامرازە نیزامییەکانی وەک دەستکەوتی شەڕ بەدەستی هێناوە، نەک بە پلان و بودجەی دیاریکراو. ئەمەش کاریگەریی لەسەر توانای بەکارهێنانی تەواوی توانا سەربازییە پێشکەوتووەکانی پێشمەرگە هەبووە. بۆیە ناتوانرێت فەلسەفەیەکی سەربازی مۆدێرن لە پرسی دەستڕاگەیشتن بە چەکدا کورت بکرێتەوە، هەرچەندە کەرەستە و چەک بە سروشتی خۆی ڕۆڵی گرنگ دەگێڕن. پێویستە فەلسەفەی سەربازیی داهاتووی پێشمەرگە لەسەر چەند پایەی یەکگرتوو بێت: گرنگترین پایە بۆ پێشمەرگە باڵادەستی تەکنۆلۆژی نیە، بەڵکوو هۆشیاری و دیسیپلین و سەبرە. هۆشیاری سیاسی، تێگەیشتن لە ئامانجی خەبات و بەرپرسیارێتی بەرانبەر بە نەتەوە، بۆ بەڕێوەبردنی بزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازانە، چارەنووسسازە. پێشمەرگە پێویستی بە پەروەردەیەکی سیستماتیک هەیە کە لێهاتوویی سەربازی لەگەڵ تێگەیشتنی سیاسی و ئەخلاقی تێکەڵ بکات. پێشمەرگەیەک کە بزانێت بۆچی شەڕ دەکات، نەک تەنیا چۆن، زیاتر خۆڕاگر دەبێت بەرانبەر بە هەردوو فشاری دەرەکی و نێوخۆیی. تەنانەت لەژێر بارودۆخی ماددی سنووردارردا، پێکهاتەی ڕوون و دیسیپلین و گەشەپێدانی ڕێکخراوەیی پێویستە. فۆرمە نوێیەکانی شەڕ، لەوانەش ڕەهەندە تەکنۆلۆژی و دەروونییەکان، گونجاندن دەکاتە بەشێکی ناوەندی فەلسەفەی سەربازی. چەکی پێشکەوتوو و کەرەستەی سەردەمیانە گرنگن، بەڵام ناتوانن لە ئێستادا ببنە پایەی سەرەکی ستراتیژی پێشمەرگە. بۆیە دەبێت فەلسەفە لەسەر بنەمای ئەوەی کە لە ڕاستیدا مومکین بێت، بەبێ ئەوەی چاوی لە بنیاتنانی تواناکانی داهاتوو لەدەست بدات. پێشمەرگە پێویستی بە فەلسەفەیەکی سەربازی نیە کە تەقلیدی سپای دەوڵەت بکات، بەڵکوو پێویستی بە یەکگرتووییەکی تایبەت بەخۆی هەیە کە متمانەی جەماوەری و هۆشیاری سیاسی و پیشەیی سەربازی و ڕیالیزمی ستراتیژی تێکەڵ بکات.

شەهرام سوبحانی: ئاڵای کوردستان سیمبول و کۆی مێژوو، خەون و ئاواتی نەتەوەیەکە. لە ڕوانگەی ئێوەوە ئاڵا چ تەعبیر و خوێندنەوەیەک لەو مێژووە دەکات؟

کاوە بەهرامی: ئاڵای کوردستان هێمای ناسێنەری نەتەوەییەکە کە خاوەنی خاک، زمان، کولتوور و مێژووی خۆیەتی. ئاڵای کوردستان دەکرێ بە پوختەی ئەزموونی مێژوویی نەتەوەی کورد لێک بدرێتەوە، کە نکۆڵی و خۆڕاگری و هیوا بۆ داهاتوو پێکەوە دەژین. ئاڵای کوردستان نوێنەرایەتیی یەک قۆناغی سیاسی یان حوکمێکی کاتی ناکات، بەڵکوو یادەوەرییەکی بەکۆمەڵی درێژخایەن و خواستێکی هاوبەشە کە بەدرێژایی نەوەکان لە قاڵب دراوە، و لەم ڕووەوە ئاڵا هەڵگری میراتی کۆماری کوردستانە، کە لەنێوخۆیدا نوێنەرایەتیی ئەو ساتە دەکات کە بزووتنەوەی گەلی کورد هەنگاوی لە خەباتی پەرشوبڵاوەوە بەرەو پرۆژەیەکی نەتەوەیی ڕێکخراو هەڵگرت. بەم شێوەیە ئاڵا و مێژوو وەک چیرۆکێکی بەئاگاهاتنەوەی نەتەوەیی لێک دەدرێنەوە، کە تێیدا خەبات بۆ مافەکان گۆڕا بۆ فۆرمولاسیۆنێکی ڕوونی ناسنامەی نەتەوەیی. لە هەمان کاتدا ئاڵا وەک زمانێکی مێژوویی یەکگرتوو کار دەکات. ئاڵا بۆ هەر نەتەوەیەک شێوازێکە بۆ خوێندنەوە و ناسینی ئەزموونە بەکۆمەڵەکانی. هەربۆیە لە چوارچێوەی کوردیدا ئاڵا بووەتە دەربڕینێکی چڕ بۆ مێژووی خۆڕاگری و چەوساندنەوە و خۆڕاگریی گەل. کاتێک ئاڵا هەڵدەگیرێت یان هەڵدەدرێت، نەک هەر واتای "ئەمە کوردستانە"، بەڵکوو "ئەمە مێژوویەکە ڕەتی دەکاتەوە بسڕدرێتەوە". لە کۆتاییدا ئاڵا ڕەهەندێکی ئەخلاقیشی تێدایە. بەرپرسیارێتیمان بیر دەخاتەوە، چ بەرانبەر بە مێژووی گەلی کورد، خوێنی شەهیدان و چ بەرانبەر بە نەوەکانی داهاتوو. هەڵگرتن یان بەرگریکردن لە ئاڵا نەک هەر بە مانای بیرهێنانەوەی ئەوەیە کە بووە، بەڵکوو بە شێوەیەکی چالاکانە بەڕێوەبردنی خەبات لە ڕێگەی دیسیپلین و هۆشیاری و پابەندبوونی درێژخایەنە. ئاڵای کوردستان مێژووی نەتەوەی کورد وەک بزووتنەوەیەک لە نکۆڵی لێکردنەوە بۆ خۆپێناسەکردن، لە دابەشبوونەوە بۆ شوناسی هاوبەش و لە خەباتی مێژووییەوە بۆ تەماحی داهاتوو لێک دەداتەوە. نیشانەیەکی زیندووە کە میللەتی کورد نەک هەر مێژووی خۆی لەبیرە، بەڵکوو بەردەوامە لە نووسینی.

شەهرام سوبحانی: ڕزگاریی کوردستان بەندە بە هێزێکی یەکگرتووی نیشتمانیی پێشمەرگە کە ئەرکی تەنیا خەبات بۆ ڕزگاری کوردستان بێت، نەک قەتیس و داخراو لە چوارچێوەی بیر و ئایدیایەکی جیاواز، بەڵام بەداخەوە هەتا ئێستا ئەم یەکگرتووییە لەنێو حیزبەکانی کوردستاندا ڕووی نەداوە بە باشووریشەوە، بەڕای بەڕێزتان ئەم بەربەستانە چین کە ڕێگرن لە دروستبوونی ئەم یەکگرتووییە؟

کاوە بەهرامی: لەنێو حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا، قەناعەت بە پێویستیی هێزی پێشمەرگەی نەتەوەیی یەکگرتوو، لەمێژە بوونی هەیە. بۆ ئەم مەبەستەش هەم دەستپێشخەریمان کردوە و هەمیش هەنگاومان هەڵێناوە. ئەزموونەکان ئەوە دەردەخەن کە هەتا باڵی سەربازی لە ڕووی ڕێکخراوەییەوە پارچەپارچە و بەستراو بە سنوورە تەسکەکانی حیزبی بمێنێتەوە، کێشە نێوخۆییەکانی کورد مەترسی بەردەوامبوون و قووڵبوونەوەیان زیاتر دەبێت. بۆیە یەکگرتوویی پرسێکی ڕەمزی نیە، بەڵکوو پێویستییەکی ستراتیژییە. هێزی پێشمەرگەی یەکگرتووی کوردستان پێویستە وەک هێزێک تێبگەین کە ئەرکە سەرەتاییەکانی بەستراوەتەوە بە ئامانجە نەتەوەییە هاوبەشەکانی گەلی کوردەوە، نەک بە

بەرژەوەندیی تاکە حیزبێکی ئایدیۆلۆژی یان حیزبی سیاسی. ئەمە بە مانای نکۆڵیکردن لە فرەچەشنی سیاسی نیە، بەڵکوو بە ڕوونی خەباتی چەکداری ملکەچی ئەرکێکی هاوبەشی نیشتمانییە، ئەویش ڕزگاری کوردستانە. لە هەمان کاتدا گرنگە لە ئاست بەربەستەکانی بەردەم ئەم یەکگرتووییەدا ڕوون بین. گەورەترین ئاستەنگ لە مێژوودا پارچەپارچەبوونی قووڵی حیزبی سیاسی بووە، کە پێکهاتە سەربازییەکان بە شێوەیەکی هاوتەریب گەشەیان کردوە نەک بە هاوبەشی. کاتێک پێشمەرگە وەک هێزێکی حیزبی نەک دامەزراوەیەکی نیشتمانی هەست پێ دەکرێت، هەم یەکگرتوویی نێوخۆیی و هەم شەرعییەتی دەرەکی لاواز دەبێت. بەربەستێکی سەرەکی دیکە، نەبوونی متمانە بە یەکترە، کە لە ڕێگەی ململانێی ڕابردوو و ستراتیژییەکانی کێبڕکێ و دەستێوەردانی دەرەکییەوە سەری هەڵداوە. زلهێزە ناوچەیی و نێودەوڵەتییەکانیش زۆرجار ئەم دژایەتییانەیان قۆستۆتەوە، ئەمەش هەوڵەکانی بۆ هەماهەنگی نیشتمانی زیاتر ئاڵۆزتر کردوە. جگە لەوەش بەربەستێکی پێکهاتەیی لە شێوەی ئەزموونی مێژوویی و بارودۆخی جوگرافی جیاواز لە بەشە جیاوازەکانی کوردستاندا هەیە. ئەم جیاوازییانە کاریگەرییان لەسەر چۆنیەتی ڕێکخستنی خەبات و دانانی چ ئەولەوییەتێک هەبووە، ئەمەش لە بەرانبەردا دروستکردنی پێکهاتەی سەربازی هاوبەشی ئاڵۆز کردوە. سەرەڕای ئەم ئاستەنگانە، هێزێکی یەکگرتووی پێشمەرگە نەک هەر مومکین نیە، بەڵکوو پێویستییەکی بێ ئەم لا و ئەولایە، بە تایبەت لە قۆناغی ئێستادا کە ڕەنگە هەلومەرجی سیاسی نوێ سەرهەڵبدات. هەروەها یەکگرتووییەکی لەو شێوەیە بۆ پێگەی کوردستان لە گۆڕەپانی نێودەوڵەتیشدا زۆر گرنگە. ئازادکردنی کوردستان پێویستی بە پێشمەرگەیەکی بێ پرەنسیپ نیە، بەڵکوو پێویستی بە پێشمەرگەیەکی بە باوەڕ و ئیرادەی قووڵی نیشتمانیی ڕوون و ئاشکرا هەیە. ئاستەنگەکانی بەردەم یەکگرتوویی واقیعین (دابەشبوونی حیزبی، نەبوونی متمانە و کاریگەریی دەرەکی)، بەڵام تێنەپەڕێنراو نین. زاڵبوون بەسەریاندا بەرپرسیارێتی هاوبەشی هێزە سیاسییەکانە و پێشمەرجێکی چارەنووسسازە بۆ خەباتێکی نەتەوەیی باوەڕپێکراو.

شەهرام سوبحانی: چۆن دەتوانین فەلسەفەی پێشمەرگایەتی کە بریتییە لە: گیانفیدایی و خۆنەویستی، بگوازینەوە بۆ نەوەی نوێ کە لە هەلومەرجێکی تەواو جیاوازدا دەژین؟

کاوە بەهرامی: گواستنەوەی فەلسەفەی پێشمەرگە بۆ نەوەی نوێ، دووپاتەکردنەوەی مێژوو نیە، بەڵکوو وەرگێڕانی بەها سەرەکییەکانە بۆ سەردەمێکی نوێ. ئەم ئەزموونانە بنەمای فەلسەفەیەک پێکدەهێنن کە لەسەر بنەمای خۆبەختکردن و خۆنەویستی دامەزراوە. لە هەمان کاتدا گەنجانی ئەمڕۆ لەژێر بارودۆخێکی تەواو جیاوازدا دەژین، ئەمەش بەو مانایەیە کە ئەو بەهایانە دەبێ بە شێوەیەکی نوێ و وشیارتر بگوازرێنەوە. هەڵگرتنی میراتەکە بەو مانایە نیە کە نەوەی داهاتوو دەبێ وەک نەوەکانی پێشوو بژین یان شەڕ بکەن، بەڵکوو لە مانای قوربانیدانەکە تێ بگەن. خۆبەختکردن لەمڕۆدا بریتییە لە: وەرگرتنی بەرپرسیارێتی و کۆڵنەدان و خواستی بەشداریکردن لە چاکەی گشتیدا، تەنانەت کاتێک خەبات چەکداریش نەبێت. خۆنەویستی واتە دانانی بەرژەوەندیی گەل و میللەت لە پێش تەماحی شەخسییە، لێرەدا پێشمەرگە بەرپرسیارێتی

تایبەتی لە ئەستۆدایە. ئەو لاوانەی بەشداری لە خەباتدا دەکەن، نەک تەنیا پێویستییان بە ڕاهێنانی سەربازی هەیە، بەڵکوو پێویستیان بە پەروەردەی سیاسی و ئەخلاقی هەیە کە ڕوونی بکاتەوە کە بۆچی خەباتەکە بەڕێوە دەچێت و لەسەر چ بەهایەک دامەزراوە. لە ڕێگەی پەروەردەی هۆشیارانە دەتوانرێت ئەزموونی نەوەکانی پێشوو بەبێ ڕۆمانسیزەکردن یان سادەکردن بگوازرێتەوە، هاوکات ڕێزگرتن لە واقیعی نەوەی نوێش پێویستە. لاوانی ئەمڕۆ بە پێکهاتە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان و تەکنۆلۆژیای نوێ و شێوازی نوێی پەیوەندی کردن لە قاڵب دەدرێن. بۆیە دەبێت گواستنەوەکە لە ڕێگەی دیالۆگ و نموونە و مەعریفەوە ڕووبدات، نەک لە ڕێگەی داواکارییەوە کە مێژوو بە هەمان شێوە دووپاتە بکرێتەوە. دواجار فەلسەفەی پێشمەرگە نەک لە ڕێگەی یادەوەرییەکانی ڕابردووەوە، بەڵکوو لە ڕێگەی ئاشناکردن بە چۆنیەتی هەڵگرتنی بەرپرسیاریەتی نەتەوەیی بە هەر نەوەیەکی نوێ ئاراستە دەکرێت. خۆبەختکردن و خۆنەویستی ئەوکات وەک دروشم نامێنێتەوە، بەڵکوو وەک پرەنسیپی زیندوو خۆیان لەگەڵ سەردەمی نوێ دەگونجێنن.

شەهرام سوبحانی: کاک کاوە سپاس بۆ ئەوەیکە کاتت پێ بەخشین و ماندووش نەبنەوە

کاوە بەهرامی: سپاس بۆ بەسەرکردنەوەی ڕۆژنامەی "کوردستان" و ئێوەش ماندوو نەبنەوە.

۱ی بەفرانباری ۲۷۲۵

٢٦ی سەرماوەز؛ ڕۆژی پێشمەرگە (خوێندنەوەی مێژوویی، کۆمەڵایەتی و کولتووری ڕەمزێک لە کوردستان)

زانیار حوسێنی

پانۆرامایەکی گشتگیر بۆ پێشمەرگە

لە زۆرێک لە کۆمەڵگەکاندا هەندێک ڕۆڵ و ڕووداو و تاک دەبنە توخمەکانی شوناس، کولتوور و سیمبۆلیزمێکی زیاتر لە

چوارچێوەی بابەتیی خۆیان. لە فەرهەنگی کوردیدا "پێشمەرگە" یەکێک لەو هێما گرینگانەیە. هەرچەندە لە بنەڕەتدا وشەکە لە دوو بەش پێکهاتووە، "پێش" و "مەرگ"، بە واتای "کەسێک کە لەبەردەم مەترسیدا وەستاوە"، بەڵام لە زێهنی بەکۆمەڵی گەلی کورددا زیاتر لە پێناسەیەکی وشەیی یان ئەرکێکی سەربازییە و لە ڕاستیدا نوێنەرایەتیی کۆمەڵێک بەها وەک قوربانیدان، بەرپرسیارێتی کۆمەڵایەتی، پاراستنی گەل و پابەندبوون بە بنەما ئەخلاقییەکان دەکا.

مانای وشەیی و ئیدیۆماتیک

لە زمانی کوردیدا وشەی "پێشمەرگە" جگە لە مانای ڕوونی "پێشمەرگە"، هەڵگری قورسایەتییەکی تایبەتی کولتوورییە. ئەو وشەیە لە وێژەی زارەکیی کوردستاندا، پێش ئەوەی بۆ هێزە ڕێکخراوەکان بەکار بهێنرێت، مانای ئەخلاقی هەبووە: بەو واتایە کە کەسێک پێش هەموو شتێک خۆی بخاتە مەترسییەوە بۆ پاراستنی ئەوانی تر، یان کەسێک کە بەرەو پێشەوە بچێت و ژیانی خۆی بەخت بکا. ئەم چەمکە لە جیهانبینی کۆمەڵایەتی و شاخ (هێمای بەرخۆدان)ی کوردستاندا جێگەیەکی گرنگی هەیە، چونکە لەو پێکهاتانەدا بەهاکانی وەک بوێری، خۆبەخشین و "قوربانیکردن بۆ پێکهاتە" توخمە سەرەکییەکانی ئەخلاقی کۆمەڵایەتی بوون.

لە سەدەی مۆدێرن دا

ئا؛ گۆڕانی ئەرکەکان لە جیهانی نوێدا

لەگەڵ پەرەسەندنی شارنشینی و پەرەسەندن و ئاڵوگۆڕی پێکهاتە ئەمنییەتییەکان و گۆڕانی شێوازی ژیان، ڕۆڵی پێشمەرگەش گۆڕانکاریی بەسەردا هاتووە و لە حاڵەتی دامەزرانی دامودەزگاکانی دەسەڵاتی کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، پێشمەرگە جیا لە پرسی پاراستن و بەرگری، ئەرکی دیکەی پەیوەستکراو بە سەقامگیری، بەردەوامی و پێشکەوتنی کۆمەڵگەش لەخۆ دەگرێ.

ب؛ تێڕوانینی کۆمەڵگە بۆ پێشمەرگە لە سەردەمی نوێدا

کۆمەڵگەی ئەمڕۆی کوردستان زیاتر لە جاران جەخت لەسەر لایەنی "کۆمەڵایەتی و مرۆیی" ڕۆڵی پێشمەرگە دەکاتەوە؛ ئەم ڕوانگە ڕۆشنبیرییە پێشمەرگەی وەک ڕەمز و هێمایەکی ئەخلاقی دامەزراندووە.

لە سەرەتای سەدەی بیستەمەوە، لەگەڵ سەرهەڵدانی حیزبە سیاسییە کوردییەکان و گەشەی بزووتنەوە شوناسییەکان،

سەرچاوە Serchawe

چەمکی پێشمەرگە وردە وردە لە ڕۆڵێکی ئەخلاقی و تاکەکەسییەوە بۆ ڕۆڵێکی ڕێکخراو گۆڕا. توێژەران ئەم پرۆسەیە بە جۆرێک لە "دامەزراوەییکردنی کۆمەڵایەتی" چەمکی پێشمەرگە دەزانن. ئەم پەرەسەندنە بە واتای گواستنەوەی ڕۆڵە لە ئاستی "ڕواڵەتی تاک - ئەخلاقی" بۆ "ڕۆڵێکی بەکۆمەڵ - ڕێکخراو."

لە نیوەڕاستی سەدەی بیستەمدا زنجیرەیەک پێشهاتی سیاسی، ئەمنی و کۆمەڵایەتی بووە هۆی ئەوەی پێشمەرگە وەک هێزی بەرگریی جەماوەری ڕۆڵێکی بەرچاوتر لە کۆمەڵگەدا ببینێ.

هەڵبژاردنی ڕۆژێکی ڕۆژمێری بۆ پێشمەرگە لە پرۆسەی بەفەرمیکردنی شوناس سەری هەڵدا. کۆمەڵناسەکان ئەم پرۆسەیە بە جۆرێک لە "ڕێکخستنی یادەوەری" دەزانن؛ واتە کۆمەڵگەکان هەندێک هێما لە شێوەی ڕێوڕەسم و بۆنەدا بۆ چەمکسازی ناسنامەی بەکۆمەڵ دادەمەزرێنن.

ئەم ڕۆژە وردە وردە بووەتە بەشێک لە گێڕانەوەی گشتی لە کوردستان سەبارەت بە قوربانیدان، بەرپرسیارێتی و بەردەوامیی کۆمەڵایەتی. بەرزنرخاندنی ئەو ڕۆژە بەشێوەی بەڕێوەبردنی ڕێوڕەسم، یادکردنەوە و بۆنە ڕەمزییەکان، لێکەوتەی گرینگی شوناسی وکۆمەڵایەتی هەیە.

بەو پێیەی کە بەشێکی زۆری پێشمەرگە لە هەناوی کۆمەڵگە وەرگیراون، پەیوەندییەکی دوولایەنە لە نێوان خەڵک و ئەو پێکهاتەیە دەقی گرتوە. ئەم پەیوەندییە بووەتە هۆی ئەوەی کە چەمکی پێشمەرگە لە عەقڵی گشتیدا نەک وەک هێزێکی جیا، بەڵکوو وەک بەشێک لە پەیکەری کۆمەڵایەتی هەست پێ بکرێ.

پێشمەرگە جگە لە ڕۆڵی ئەمنییەتی– سەربازی خۆی لە زۆر قۆناغدا، ئەرکی وەک:

- یارمەتیدانی گوندنشینان
- فریاکەوتن لە قەیرانەکاندا
- پاراستنی ڕێگاکان
- بەشداریکردن لە نەزمی کۆمەڵایەتیدا

لە ئەستۆ بووە، بۆیە بەشێکی سەرەکی لە ناسنامە و شوناسیان "مەدەنی - کۆمەڵایەتی"یە.

پێشمەرگە لە وێژە و کولتووردا

لە گێڕانەوەی زارەکی، کۆپلێت و چیرۆکە حەماسی و ناخهەژێنە نەتەوەییەکانی کورددا، پێشمەرگە زۆرجار سیمبولی مرۆڤایەتی و قوربانیدانە. ئەم بوونە کولتوورییە، ڕێگەی بە مانەوەی ڕۆڵی پێشمەرگە لە عەقڵی گشتیدا داوە. لە وێژە، مۆسیقا و فۆلکلۆری کوردیدا پێشمەرگە هێمای بەرخودانی مرۆڤە و تەنیا ڕۆڵێکی سەربازی نییە. لە زۆرێک لە شیعر و گێڕانەوەکاندا پێشمەرگە وەک کارەکتەرێک دەناسێنرێ کە ئەرکی سەرەکی بەرگریکردنە لە گەل و بەها ئینسانییەکان. بە تێپەڕبوونی کات ئەم وێنەیە بەردەوامیی ڕەمزی چەمکی پێشمەرگەی بەهێزتر کردووە؛ تەنانەت لە هەندێک بەرهەمی سینەمایی و هونەریشدا وێنەی پێشمەرگە خراوەتە ژێر پرسیارەوە و ڕەهەندە مرۆیی و دەروونی و کۆمەڵایەتییەکانی ئەم ڕۆڵە تاوتوێ کراوە.

ئاوڕدانەوەیەک لە پێناسەی گشتی پێشمەرگە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان

پێشمەرگەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان تەنیا هێزێکی چەکداری سیاسی نییە، بەڵکوو دامەزراوەیەکی کۆمەڵایەتی-فەرهەنگی و ئەخلاقییە کە زیاتر لە حەوت دەیە لە پێشهاتە مێژوویی، سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی ناوچەکەدا چەندین ڕۆڵی هەبووە. لە ڕوانگەی مێژوویی، سیاسی و کۆمەڵناسیەوە، پێشمەرگەی کوردستان بەرهەمی تۆڕی خزمایەتی و پێکهاتەکانی شار-گوند و بەستێنە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان و پرۆسەکانی بەرخۆدان لە بەرامبەر بە ناوەندگەرایی ڕێژیمی ناوەندی بووە. داتا مێژووییەکان لە ساڵی ١٩٤٥ تا دەیەکانی دوایی (١٩٤٥: دامەزراندنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران؛ ١٩٧٩ - ١٩٨٩: شۆڕشی ١٩٧٩ و شەڕ لە کوردستان؛ دەیەی ٢٠٠٠: چەسپاندنی ڕۆڵی کۆمەڵایەتی و کولتووری پێشمەرگە) نیشان دەدەن کە پێشمەرگە بۆتە دامەزراوەیەکی بەردەوامی خۆڕاگری و بەرهەمهێنانەوەی شوناسی بەکۆمەڵ لە شار و گوندی ناوچەکانی کوردستان لە پەیوەندییان لەگەڵ خەڵک، پاراستنی ئەخلاقی کۆمەڵایەتی، و دروستکردنی سەرمایەی کۆمەڵایەتی.

٢٦ی سەرماوەز وەک "ڕۆژی پێشمەرگە" هێمای ئەم پێگە مێژوویی و کۆمەڵایەتییە کە زامنی بەرهەمهێنانەوەی ئەخلاق، شوناس و یادەوەری بەکۆمەڵی کورد لە کوردستانی ئێران دەکا. لە لێکۆڵینەوەکانی پەیوەست بە کوردەوە، زۆرجار پێشمەرگە وەک هێزێکی چەکدار و سیاسی شی دەکرێتەوە و ڕۆڵی کۆمەڵایەتی و ئەخلاقی و کولتووری ئەوان پشتگوێ دەخرێ. ئەم ڕوانگەیە بووەتە هۆی کەم سەیرکردنی پێگەی ڕاستەقینەی پێشمەرگە لە یادەوەریی بەکۆمەڵ و پێکهاتەی کۆمەڵایەتی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا. پێشمەرگە بە پێچەوانەی نموونە بیانییەکانەوە، بە شێوەیەکی سەرەکی لە چوارچێوەی کۆمەڵگەی خۆیدا، بە تۆڕی بەکۆمەڵ و هەمیشەییەکان کاریان کردووە.

شیکاری مێژوویی و کۆمەڵناسیی پێشمەرگە دوو بایەخی هەیە:

یەکەم: تێگەیشتن لە ڕەگ و ڕیشەی بەرخۆدانی کۆمەڵایەتی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و پێکهاتنی دامەزراوەی بەردەوام لەو ناوچانە.

دووەم: ڕوونکردنەوەی گرینگی ٢٦ی سەرماوەز وەک ڕەمزێک بۆ بەرهەمهێنانەوەی شوناس و ئەخلاقیی بەکۆمەڵ کە ڕۆڵێکی گرینگی بۆنەیی و کولتووری لە کۆمەڵگەدا هەیە.

ئەم دوو گرنگییە هاوتەریبە لەگەڵ ئەم تایبەتمەندیانەی خوارەوەی پێگەی پێشمەرگە:

وەڵام: پەیوەندی ئۆرگانیک بە کۆمەڵگەوە: پێشمەرگە هەر لە هەناوی ناوچە، بنەماڵە و تۆڕی خێزانی و کۆمەڵایەتیی کوردستان سەری هەڵداوە.

ب: دووانەی ڕۆڵ: پێشمەرگە لە سەرەتای بوونییەوە وەک دووانەی سەربازی - کۆمەڵایەتی دەرکەوتووە؛ ئەم تێڕوانینە فرەلایەنە، دەرخەری ئەرک و بەرپرسیاریێتی زیاترە.

ج: دامەزراوەی ئەخلاقی: پێشمەرگە هەڵگری بەها ئەخلاقیەکانی کۆمەڵگەیە و شەرعیەتی خۆی نەک هەر لە یاسا یان ئایدۆلۆژیا، بەڵکوو لە متمانە و پشتیوانی خەڵکەوە وەردەگرێ؛ سەرچاوەی سەرەکی و بنەڕەتی هێزێکی لەو جۆرە بنکەی کۆمەڵایەتی و جەماوەرییە.

پێشمەرگە لە یادی بەکۆمەڵدا

یادەوەریی بەکۆمەڵ تەنیا تۆمارکردنی ڕووداوە مێژووییەکان نییە، بەڵکوو بەرهەمهێنانەوەی مانا و ناسنامەی بەکۆمەڵیشە. پێشمەرگە وەک هێمایەکی ئەخلاقی و خۆڕاگری، بە بەشێک لە یادەوەریی بەکۆمەڵی کورد دادەنرێ و ٢٦ی سەرماوەز وەک ڕێوڕەسمێکی ساڵانە بۆ دووبارە بەرهەمهێنانەوەی ئەو یادەوەرییە دەبینرێ.

شیکاریی ڕەمزیی ٢٦ی سەرماوەز

ئا؛ ٢٦ی سەرماوەز وەک ڕێوڕەسمێکی بنیاتنەری ناسنامە/ بە پێی تیۆری هالبواچ، کۆمەڵگەکان لە ڕێگەی ڕێوڕەسم و بۆنەکانەوە شوناسی خۆیان دادەمەزرێنن و ٢٦ی سەرماوەز لە نێو نەتەوەی کورددا یەکێکە لەو ڕێوڕەسمانە.

ب؛ یەکگرتوویی کۆمەڵایەتی/ ئەم بۆنەیە بە دروستکردنی هەستێکی هاوبەش، یارمەتیدەر بووە بۆ بەهێزکردنی یەکگرتوویی کۆمەڵایەتی لە پێکهاتە، چوارچێوە و چینە جیاوازەکانی کوردستاندا.

ج؛ وەبیرهێنەرەوەی بەها ئەخلاقییەکان/ ٢٦ی سەرماوەز دەرفەتێکە بۆ بیرکردنەوە لە پرسەکانی وەک: بەرپرسیارێتی کۆمەڵایەتی، قوربانیدان، پاراستنی مرۆڤەکان، ئەخلاقی بەکۆمەڵ و بەرخۆدان و پارێزەریی لە شکۆ و کەرامەت.

٢ی بەفرانباری ٢٧٢٥

پێشمەرگە، مێژوو، واتا، ڕواڵەت و نێوەرۆک

تاهیر قاسمی

گەلی کورد مێژوویەکی سەدان ساڵەی لە خەبات و تێکۆشانی چەکدارانە بۆ ڕزگاریی خۆی و خاکەکەی لەدەست داگیرکاری و چەوسانەوەی نەتەوەیی تۆمار کردووە. لە مێژووی نیزیکدا ڕەنگە سەرەتای ئەو خەبات و تێکۆشانە بۆ بەرەنگاریی خانی لەپڕزێرین لەحاند زێدەخوازیی دەسەڵاتی مەزهەبیی سەفەوی و بەرخۆدانی قەڵای دمدم و ڕووداوەکانی پێوەندیدار بەو

بەرخۆدانە بگەڕێتەوە. خەبات و بەرخۆدانێک کە دواتر لە شێوەی شۆڕش و سەرهەڵدانی چەکداریدا بەردەوام بوو. شۆڕشی میرە کۆرەی ڕەواندز لە دەیەکانی سەرەتای سەدەی نۆزدەی زایینیدا بە دەسپێکی ئەو سەرهەڵدان و بەگژداچوونەوانە هەژمار دەکرێ کە دواتر لە سەرهەڵدانی بەدرخان، ڕاپەڕینی یەزدانشێر، شۆڕشی شێخ عوبەیدوڵلای نەهری، شۆڕشی سمکۆ، بەرخودانی شێخ مەحموودی حەفید، شۆڕشی شێخ سەعیدی پیران، شۆڕشی ئارارات و پاشان ڕاپەڕینی سەید ڕەزای دێرسیم و شۆڕشی بارزاندا درێژەی کێشا. هەر کام لەو شۆڕش و ڕاپەڕینانە توانیان لە چەند مانگەوە تا چەند ساڵ درێژە بە شۆڕشەکەیان بدەن و لەو ماوەیەدا گەلێک قارەمانەتی دژ بە داگیرکەران بنوێنن. دیارە لەو مەودایەدا زۆر سەرهەڵدان و بەرەنگاریی دیکەی بە ژمارەی چەکدار کەمتر، بە ناوچەی سەرهەڵدان بەرتەسکتر و بە ئامانجی ڕاپەڕین بچووکتریش هاتوونە ئاراوە. خاڵێکی هاوبەشی هەمووی ئەو ڕاپەڕین و شۆڕشانە، ڕێکخستنی هێزی چەکدار و بەرەنگاریی چەکدارانەیان بووە بەڵام ئەوەی کە کەمتر لێی کۆڵدراوەتەوە و بە دەگمەن باسی لێ کراوە، ناوی هێزی چەکداری ئەو شۆڕشانە یان هەر کام لەو ڕاپەڕینانەیە. هۆکارەکەش ئەوەیە کە بە شێوەی نەریتی، چەکدارانی هەر شۆڕشێک بە ناوی سەرکردە و ڕێبەری شۆڕشەکە یان ناوچەی سەرهەڵدانەکە یا ئەو هۆزەی بەڕێوەبەری شۆڕشەکە بووە یاخود ئەو سەرۆکهۆزەی فەرماندەیی چەکدارەکانی کردوە پێناسە کراوە. بۆیەش ئەگەر لە پەناوە ناوێکی گشتیتریش بۆ ئەو چەکدارانە لەئارادا بووبێ، لێکۆڵەران زۆر خۆیان بەو بابەتەوە ماندوو نەکردوە. بۆ وێنە لە شۆڕشەکەی سمکۆدا هێزە چەکدارەکە بە ناوی لەشکری سمکۆ یان لەشکری شکاک کە هۆزی سەرەکیی پێکهێنەری لەشکرەکە بوو، ناوی دەبرا. دیارە هێندێک جار هێزە چەکدارەکە بە ناوێکی گشتیتریش ناوی برداوە وەک لەشکری شەریعە بە بۆنەی بارە ئایینییەکەی شۆڕشی شێخ سەعید یان لەشکری مریدان بۆ شۆڕشەکەی بارزان بەڵام ناوی زاڵ هەر بە ناوی سەرۆک و ڕێبەری هۆز یان هێزەکە بووە. لەو نێوەدا هێندێک جار ناوی گشتیی وەک جوامێر، چریک، دلاوەر، فیدایی و هیتریش بەرگوێ کەوتوون بەڵام هەم جوغرافیا و ماوەی بەکاربردنیان سنووردار بووە و هەمیش مەرج نییە ئەوانە هەمیشە ناوی هێزی ئازادیخوازی کورد بووبن، چونکە هێندێک جار داگیرکەران بۆ ناوی ئەو هێزە بەکرێگیراوانەش بەکاریان بردوون کە بۆ سەرکوتی شۆڕشەکانی کورد ڕێکیان دەخستن. هەروەها ناوی "چەتە"ش هەبوو کە هەرچەند بریتی لە چریک و پارتیزانە و واتایەکی نێگەتیڤی نییە، بەڵام هەم بە هۆی هێندێک ئاکاری خراپی ئەو چەکدارە کوردانەی لە ڕابردوودا بەو ناوەوە تێکۆشانیان کردوە و هەمیش لەژێر بانگەشە و پڕوپاگەندەی داگیرکەردا، ناوەکە بێزرا و واتای دز و ڕێگر و جەردەی پێ درا. بە جۆرێک کە دواتریش ڕێژیمەکان وەک ناتۆرە دژ بە تێکۆشەرانی کورد بەکاریان دەبرد. هەروەها ناوی یاغی، حەرامی و هیتریش هەبوون کە ئەوانە ڕاستەوخۆ سازکراوی هزری دوژمنانن و لەلایەن دەسەڵاتە داگیرکەرەکانەوە دژ بە شۆڕشگێڕانی کورد بەکار دەبردرا.

لەنێو شۆڕشەکانی کورددا، شۆڕشی ئارارات بە ڕێبەریی کۆمەڵی خۆیبوون و بە فەرماندەیی ئیحسان نووری پاشا کە بە ناوی کۆماری ئاراراتیش ناو دەبرێ، توانی تا ڕادەیەک نەریتەکان بشکێنێ و بەجێی جێگیرکردنی ناوی فەرماندە و سەرکردە یان ناوی هۆزێک بەسەر چەکدار و هێزە چەکدارەکەیدا، ناوی لەشکری ئاراراتی دانا. دیارە ئەوە تاکە هەنگاوی شۆڕشی ئارارات

یان ئاگری بۆ گۆڕینی چییەتیی شۆڕشی کورد نەبوو و کۆمەڵێک گۆڕانکاری و داهێنانی دیکەشی هێنایە ئاراوە کە بوون بە بنەما بۆ ئەو کۆمارەی کە پازدە ساڵ دواتر بە سەرۆکایەتیی پێشەوا قازی محەممەد لە شاری مەهاباد ڕاگەیەندرا.

بەو جۆرەی لە ژمارەکانی سەرەتای ڕۆژنامەی کوردستانی ئۆرگانی حیزبی دێموکراتی کوردستان و زمانحاڵی کۆماری کوردستاندا دەردەکەوێ، کۆمار بە پێڕەوی لە تاران و دواتر تەورێز، لە سەرەتادا ناوی چەکداری خۆی بە سەرباز، فیدایی و فیداکار ناو هێناوە و دواتر وەک دەگوترێ لەسەر پێشنیاری پیرەپیاوێکی دنیادیتە، ناوی "پێشمەرگە"ی هەڵبژارد. سەبارەت بە بنەمای ئەو ناوە بۆچوونی جیاواز هەیە؛ هێندێک بۆ نەریتێکی نێو دەرباری پاشاکانی دەگەڕێننەوە کە لەوێ کەسێک بە ناوی "پیش‌مەرگ" هەبووە و هەموو ژەمان دەبوو لە پێشدا ئەو خواردنە تاقی بکاتەوە کە قەرار بوو پاشا لێی بخوا. دیارە ئەوە دابێکی گشتی و باوی نێو خەڵک نەبووە و ئاستەمە ناو و پیشەیەکی ئاوا لە کۆشکی پاشایەتییەوە تا نێو کۆڵان و ماڵانی کوردستانی ئەو سەردەم شۆڕ بووبێتەوە. بە تایبەت کە کۆماری کوردستان لە لایەک هەوڵی داوە وشەی کوردیی ڕەسەن لەسەر بوار و پیشە و کاراکتەرە جۆراوجۆرەکان دابنێ و هیچ ئاماژەیەکیش نییە کە بە دوای ئیلهاموەرگرتن لە سیستمی پاشایەتی و ژیاندنەوەی داب و نەریتەکانی نێو کۆشک و سەرسەرای پاشایەتیدا بووبێ. بەڵام ئەگەر وتەی پیرەپیاوە دنیادیتەکە بە بنەما وەربگرین کە وا دیارە پێشنیارەکەی لە ناخی کۆمەڵگە و لە قووڵایی مێژووی کوردستانەوە هاتووە، ڕەنگە مێژووی بەکارهێنانی ناوی پێشمەرگە وەک چەکداری ئازا بۆ زۆر کۆنتر بمانگەڕێنێتەوە. لێکۆڵینەوەکان ئەوە دەسەلمێنن کە لە کەونارادا کوردستان کانگایەکی گرینگ و سەرەکیی ئایینی مێهری یان میترایی بووە. لە دابەشکاریی پلەکانی ئەو ئایینەدا، پلەی سێهەم بە سەربازانی میترا دراوە کە لەنێو چوار ماکەکەدا، پلەی خاک هی ئەوە و ئەرکە سەرەکییەکەی پاراستنی مەرگە (مێهرگە، مێهرکەدە، ماڵی پیرۆزی میتراییان) و نیشتمانی میترا بووە. بەو پێیە پێشمەرگە ئەو چەکدارە ئازایە بووە کە لە پێش "مەرگە"ی میترایی ڕاوەستاوە و ئەرکی پاراستن و پارێزگاری لەو شوێنە پیرۆزە و لە وڵاتی پیرۆزی میترای لە ئەستۆ بووە. ئەگەرچی بە کاڵبوونەوەی ئایینی مێهری (مەری، مێری، میترایی) لەنێو کۆمەڵگەدا سرووشتییە ناوی پێشمەرگەش بەو واتایە کاڵ بووبێتەوە بەڵام وا دیارە لە هزری پیرانی ناوچەکەدا ماوەتەوە تا سەرەنجام لە کۆماری کوردستاندا جارێکی دیکە ژیایەوە و واتایەکی نوێی پێ درایەوە.

کۆماری کوردستان تەنیا حکوومەتێکی کورتخایەنی یازدە مانگە لە ناوچەیەکی بەرتەسکی کوردستاندا نەبوو بەڵکوو ڕاستەڕێگای ڕزگاریی بە کورد نیشان دا و لە زۆر بارەوە نەخشەی دەسەڵات و خۆ بەڕێوەبەریی بۆ گەل داڕشت. یەک لەوانە بڕیاری دانانی ناوی پێشمەرگە و دامەزراندنی هێزی پێشمەرگەی کوردستان بوو. کۆماری کوردستان بەو بڕیارە نەک هەر ناوی پێشمەرگەی بە نەتەوەیی کرد بەڵکو شوناس و پێناس و ئامانجی پێشمەرگەشی گۆڕی و کۆتایی بەو نەریتە هێنا کە تێکۆشەری شۆڕشگێڕی کورد بەناوی چەکدار، تفەنگچی یان پیاوی فڵان سەرکردە و فیسار هۆز، خۆی و ئامانجە نەتەوەییەکەی بچووک بکرێتەوە. لەوە بەدوا پێشمەرگە لە چەکداری سەرۆک و هۆز تێپەڕی و بوو بە پێشمەرگەی

کوردستان. کوردستانێک کە داگیر کراوە و مافی ژیانی ئازاد لە گەلەکەی و سەربەستی لە نیشتمانەکەی ئەستێندراوە. بەوەش پێناسەی پێشمەرگە لە چەکدارێکی ئاسایی جیا کرایەوە. پێشمەرگە ئیدی تەنیا لە پێوەندیی چەکەکەیدا تەعریف وەرناگرێ بەڵکو مرۆڤێکی تێکۆشەری کوردە کە بۆ لابردنی هەڵاواردن و سڕینەوەی ستەم بە تایبەت ستەمی نەتەوەیی تێدەکۆشێ و هەوڵ دەدا نەتەوەکەی ئەویش وەک هەموو نەتەوەکانی دنیا، نە زیاتر و نە کەمتر، مافی بەرابەر و یەکسانی هەبێ. لەم پێناوەشدا خۆبەخشانە و بێ هیچ چاوەڕوانییەکی مادی، لە ژیان و گیانی خۆی مایە دادەنێ. وێڕای ئەوە، ئەگەرچی وشەی مەرگ لە پێکهێنانی ناوی پێشمەرگەدا دەوری هەیە، بەڵام پێشمەرگە لەپێناو ژیانێکی نادیاری دواڕۆژدا، بۆ مردن و شەهیدبوون ناجەنگێ بەڵکو بۆ دەستەبەرکردنی ژیانێکی ئازاد بۆ خۆی و گەلەکەی و لەپێناو ڕزگاریی خاکەکەیدا، بۆ نەهێشتنی سیاسەتی قەڵاچۆکردنی نەتەوەکەی خەبات دەکا و پێش بە مەرگی گەلێک دەگرێ.

دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان، وەستان و بێدەنگییەکی پازدە ساڵە بەسەر خەباتی چەکدارانەی پێشمەرگەدا هات، لێ کۆماری کوردستان یادگارییەکی لەوە زۆر گەورەتر و بە نرختر بوو کە بەو وەستان و بێدەنگییە ناوی پێشمەرگە لەبیر بچێتەوە یان ئامانجەکانی کاڵ ببنەوە. لە کۆتاییەکانی دەیەی سی و سەرەتای دەیەی چلی هەتاویدا تێکۆشەرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە جێگیربوونیان لە دیوی گەرمێن و بەشی باشووری کوردستان توانیان جارێکی دیکە خۆیان وەک هێزی پێشمەرگەی کوردستان ڕێک بخەنەوە و خەباتی پێشمەرگانەیان بە شێوەی چەکدارانە دەست پێ کردەوە. بە تایبەتیش لە نیوەڕاستەکانی دەیەی چلی هەتاویدا خەباتێکی خوێناوییان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان وەڕێ خست. هاوکات لە باشووری کوردستانیش شۆڕشی ئەیلوول تا ڕادەیەکی زۆر بە بنەماکانی کۆماری کوردستان وەفادار مایەوە و ناوی پێشمەرگە و هێزی پێشمەرگەی کوردستانی لەسەر هێزە چەکدارەکەی خۆی دانا. لە باکووری کوردستانیش هێندێک جموجۆڵی پێشمەرگانە و بە ناوی پێشمەرگە هاتنە ئاراوە و هەمووی ئەوانە لە بووژاندنەوە و پەرەگرتنی ناو و شوناسی پێشمەرگەدا کاریگەریی گرینگیان دانا. وێڕای ئەوانە زیندوویی ئامانجەکانی کۆماری کوردستان کە هەمیشە خواستی خەڵکی کوردستان و، وەدیهێنانیان مەبەستی هێزی پێشمەرگەی کوردستانە، ئیخلاقی سیاسی و هەڵسوکەوتی درووستی زۆرینەی پێشمەرگەی کوردستان لەگەڵ خەڵک و ئەوە کە پێشمەرگە لە ناخی ئەو خەڵکەوە هەڵقوڵاوە و، ئاستی فیداکاری، گیانبازی و ئازایەتیی پێشمەرگە لە هۆکارە گرینگەکانی خۆشەویستیی زۆری خەڵک بۆ پێشمەرگە و پەرەگرتنی ناو و شوناسی پێشمەرگە لەلای دۆست و دوژمنە. دوای شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧، هێزی پێشمەرگەی کوردستان جارێکی دیکە لە سەر جوغرافیای کۆمار و بە پانتاییەکی زۆر بەرینتر ڕێک خرایەوە و گەلێک قارەمانەتی نواند کە دەورێکی گرینگ و کاریگەری دیکەی لەسەر پەرەگرتن و خۆشەویستیی ناوی پێشمەرگە دانایەوە. بە جۆرێک کە چەندان هێزی چەکداری غەیرەکورد لە ئێران و عێراقیش هەر بە ناوی پێشمەرگە لە کوردستان خەباتی خۆیان دەست پێ کرد. هەمووی ئەوانە و ڕووداوە پێوەندیدارەکانی دواتر وایان کرد کە ناوی پێشمەرگە لە ئاستی نێونەتەوەییشدا ببێ بە ناوی کاراکتەرێکی ڕزگاریخواز و جێگای ڕێز و ستایش بۆ هەموو جیهان. لەم نێوەدا دوژمنان و داگیرکەرانی کوردستانیش بێکار دانەنیشتن و

سەرەڕای هێرش و پەلاماری ڕاستەوخۆیان بۆ سەر هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان، هەوڵیان دا ناوی پێشمەرگەش بزڕێنن و پێناسەی پێشمەرگە لە هزری خەڵکی کوردستان و بێگانەدا بشێوێنن بەڵام سەریان لە بەرد درا و بۆیان نەکرا. ئەوە بوو کە کۆماری ئیسلامی لە سەرەتادا بە دامەزراندنی "ڕێکخراوی پێشمەرگە موسوڵمانەکان" کەوتە پیلان و چەواشەکارییەوە و ویستی کڵاوێک لەو لبادە بۆخۆی بدروێ و سەرنجی خەڵکی کوردستان لە هێزی پێشمەرگەی خۆیەوە بۆ لای ئەو هێزە بەکرێگیراوە ڕابکێشێ. لەوە بێخەبەر بوو کە خەڵکی کوردستان زۆر لەوە ژیر و وریاتر بوون کە بە شتی ئاوا فریو بخۆن. کۆمەڵگەی کوردستان کۆمەڵگەیەکی فرەئاییینە و هێزی پێشمەرگەی کوردستانیش هەر لە کۆماری کوردستانەوە بەجێی هەڵگرتنی پێناسەی ئاییینێکی تایبەت، بۆ پاراستنی فرەیی و پێکەوەژیانی ئاشتیانە دامەزرا و تێکۆشا. سازمانی پێشمەرگە موسوڵمانەکانی کۆماری ئیسلامییش لە هزر و ڕوانینی خەڵکی کوردستاندا هەر لە سەرەتاوە بە ناوی جاش لەدایک بوون و هەر بە جاشیش مانەوە.

٢ی بەفرانباری ٢٧٢٥

سەرچاوە
Serchawe

پێشمەرگە، هێزی ناسێنەری کورد

سەربەست نورمیە

پێشەکی

چەمکی "پێشمەرگە" لە زمانی کوردیدا بە واتای ئەو کەسە دێت کە بەرەورووی مەرگ دەڕوات. پێناسەیەک کە لە دەرەوەی ناونیشانی هێزێکی چەکدار، هەڵگری ڕەهەندێکی قووڵی فەلسەفی، ئەخلاقی و بوونگەراییە. پێشمەرگەی کوردستان تەنیا

لە هێمای خەباتی نەتەوەیەک بۆ مانەوە، ئازادی و کەرامەتی مرۆڤایەتیدا قەتیس ناکرێت، بەڵکوو لە چوارچێوەی پێشهات و گریمانە جیهانییەکاندا بووەتە مژارێکی دانپێدانراوی نێودەوڵەتی. ئەم نووسینە هەوڵ دەدات بە کورتی و بە کەلکوەرگرتن لە تیۆری و فەلسەفە جیهانییەکان، پێگەی پێشمەرگە لە دیاردەیەکی نێوخۆییەوە بۆ چەمکێکی گشتگیر بەرز بکاتەوە.

پێشمەرگە و فەلسەفەی بوونگەرایی (ئیگزیستانسیالیزم): هەڵبژاردنی ئاگایانەی مەرگ لە ڕێی ئازادیدا

لە فەلسەفەی بوونگەرایی ئیگزیستانسیالیزمدا و بەتایبەت لە ڕوانگەی ژان پۆڵ سارترەوە، مرۆڤ "مەحکوومە بە ئازادی"؛ واتە بەرپرسیارە لە بەرانبەر هەموو هەڵبژاردنەکانی، تەنانەت لە بارودۆخی سەرکوتکاری و توندوتیژیدا. پێشمەرگە نموونەیەکی ڕوونی ئەم بیرۆکەیە: نەک لە ڕووی ناچاری، بەڵکوو ئاگایانە و ئاوەزمەندانە ڕێگای خەبات هەڵدەبژێرێت. بە گیانکرینی مەترسیی مردن لە ڕێگای ئازادیدا، پێشمەرگە دەکاتە سوبجێکتێکی وجوودی کە مانای نەک لە هەرمانیدا، بەڵکوو لە پابەندبوونی ئەخلاقی بە ئازادیی بەکۆمەڵدا دەدۆزرێتەوە.

پێشمەرگە لەژێر ڕۆشنایی فەلسەفەی ئەخلاقیدا

پێناسەی ئیمانوێل کانت لە کەرامەتی مرۆڤ، ئامانجی کۆتایی و نەگۆڕی مرۆڤە و هەر جۆرە بەئامرازکردنی مرۆڤ ڕەت دەکاتەوە. لەم ڕوانگەیەوە پێشمەرگە خاوەنی مەشرووعییەتی ئەخلاقییە، لەبەر ئەوەی کە خەبات بۆ پاراستنی کەرامەتی مرۆڤ و بەرگری لە خەڵکی سڤیل دەکات و بەرەنگاری هەر جۆرە چەوسانەوەی سیستەماتیک دەبێت. پێشمەرگەی کوردستان سەرووتر لەوەی کە هێزێکی هێرشبەر بێت، لە پێناسەی مێژوویی خۆیدا، هێزێکی بەرگریکار و ئەخلاقتەوەرە. ئەم ئەسڵە باڵکێشەش لە بیروڕای گشتی جیهانیدا، پێشمەرگە نە بە هێزێکی میلیشیا، بەڵکوو وەکوو هێزێکی بەرگریکار لە ئازادی و کەرامەتی مرۆڤ وێنا دەکات.

پێشمەرگە و تیۆریی بەرخۆدان و دەسەڵات

چەمکی دەسەڵات لە ڕوانگەی ئەنتۆنیۆ گرامشییەوە تەنیا دەسەڵاتی سەربازی نیە، بە باوەڕی ئەو، کولتوور و گوتاریش دەگرێتەوە. پێشمەرگە تەنیا بە چەک شەڕی نەکردوە و ناکات؛ بەڵکوو بە پاراستنی زمان و کولتوور و مێژوو و گوتاری کوردی، لە دژی دەسەڵاتی دەوڵەتدار کە نکوڵی لە نەتەوەبوونی دەکات شەڕ دەکات. لەم ڕوانگەیەوە پێشمەرگە کەسایەتییەکی کولتووری - سیاسییە کە بەرخۆدانەکەی دەبێتە ڕەمز و سیمبولی نەتەوەیەک.

پێشمەرگە و تیۆری دەوڵەت – نەتەوە لە هزری مۆدێرندا

لە تیۆرییە کلاسیکییەکان لەمەڕ دەوڵەت - نەتەوەدا، ماکس ڤێبەر و تۆماس هابز، دەوڵەت بە تاکە دامەزراوەیەک دەناسێنن کە مەشرووعییەتی بەکارهێنانی زەبری یاساییان هەیە. بەڵام ئەزموونی کوردستان ئەوەی سەلماند کە لە نەبوونی دەوڵەت بە نوێنەرایەتی نەتەوە (دەوڵەت - نەتەوە)دا، بەرخۆدانی چەکداری دەتوانێت مەشرووعییەتی کۆمەڵایەتی و ئەخلاقی هەبێت. لێرەدایە کە گرنگیی خەباتی پێشمەرگە لە چوارچێوەی تیۆرییە نوێیەکانی مافی نەتەوەکان بۆ دیاریکردنی چارەنووسی خۆیان لە جاڕنامەی نەتەوە یەکگرتووەکاندا دەردەکەوێت و لە دیاردەیەکی ناوچەییەوە بۆ کردەوەیەکی ڕەوای نێودەوڵەتی بەرز دەکرێتەوە.

بەجیهانیبوونی سیمای پێشمەرگە: لە شار و شاخەکانی کوردستانەوە بۆ میدیا جیهانییەکان

لە مێژووی هاوچەرخی خەبات و بەتایبەت لە دوای شەڕی پێشمەرگە لە دژی داعشدا، وێنە و سیمای پێشمەرگە وەکوو پارێزەری ماف و کەرامەتی مرۆڤ لە گوتار و شرۆڤە سیاسی و جیۆپۆلیتیکییەکانی جیهانیدا ڕۆژ بە ڕۆژ بایەخی پێ درا و میدیایی کرا. ئەمەش سیمای ڕاستەقینەی پێشمەرگەی وەدەرخست و وەکوو سیمبولێکی جیهانی بۆ بەرخۆدان لە بەرانبەر توندئاژۆیی و سڕینەوەی کولتوور و ناسنامەدا سەرلەنوێ پێناسە کرد. لێرەدا دەتوانین لە تیۆریی "دەسەڵاتی سیمبولیک"ی پییێر بۆردیۆ کەڵک وەربگرین و بڵێین کە پێشمەرگە بەرهەمهێنەری سەرمایەیەکی سیمبولیکە کە لە دەرەوەی سنوورەکانی کوردستانیش هەمان واتای بە خەبات و تێکۆشانی پێشمەرگە دەبەخشێت کە گەلی کوردستان شانازی پێوە دەکات.

ئەنجام

پێشمەرگەی کوردستان تەنیا هێزێکی لەشکری نیە؛ چەمکێکی فەلسەفی، ئەخلاقی و سیاسییە. هەڵبژاردنی ئاگایانەی ئازادی و مردن لە ڕێی ئازادیدایە. پارێزەری ناسنامە و کەرامەتی مرۆڤە و بە بەرەنگاربوونەوەی لەگەڵ دەسەڵاتە سەرەڕۆکان، ویست و داواخوازیی نەتەوەکان بۆ مافی دیاریکردنی چارەنووسی خۆیان بەرجەستە دەکات. هەربۆیە "پێشمەرگە" هەرچەندە هێزێکی کوردییە، بەڵام هەڵگری واتایەکی گشتگیری جیهانییە؛ واتایەک کە شانبەشانی هێما نەتەوەیی و مێژووییەکانی دیکەی بەرخۆدان و ئازادی لە هزری کۆمەڵگەی مرۆڤایەتیدا ڕیشەی داکوتاوە.

٣ی بەفرانباری ٢٧٢٥

گرنگیی ئاڵا وەک بەشێک لە شوناس

ڕەسووڵ سوڵتانی

ئاڵا هێما یان سیمبولێکی دیداری و وێنەییە کە هەر لە کۆنی کۆنەوە، دەستە و گرووپ و لە ئاستی بەربڵاوتردا لەشکر و لەویش بەربڵاوتر گەلان بۆ مەبەستی جۆراوجۆر بەکاریان هێناوە. ئەو کاتەی دەستەیەک مرۆڤ ڕێک کەوتوون لە دەوری هێمایەک کۆ ببنەوە یان هێمایەکی وێنەیی بکەنە نیشانەی یەکترناسینەوە و لەسەر پێستەی ئاژەڵان و دواتر لەسەر پارچە

قوماشێک ئەو هێمایەیان نەخشاندووە. بۆ نموونە لە شەڕەکاندا ئەو هێمایە دراوەتە دەست یەکێک لە جەنگاوەرەکان و لە ڕیزی پێش پێشەوە ڕاوەستاوە و وەکوو ناسنامەی ئەو لەشکرە نیشان دراوە و جەنگاوەرەکان بەو ئاڵایە شوێنی شەڕگەی خۆیانیان ناسیوەتەوە. یان لە کاتی خۆبەدەستەوەدانی لەشکرێک یان چەند جەنگاوەرێکدا ئاڵایەکی سپی هەڵکراوە و شەکێنراوەتەوە، کە ئەم ڕەنگە سپییە ڕێککەوتنێکی گشتییە لەسەر ئاشتەوایی و کۆتایی شەڕ.

توێژینەوەکان دەڵێن، ئاڵای مێدییەکان یەکێکە لە کۆنترین ئاڵاکانی مێژوو، کە خۆرێکی لە نێوەڕاستەکەیدا هەبووە. لە ئایینە هەرە کۆن و کەوناراکانی ناوچەی مێزۆپۆتامیادا خۆر و ڕووناکی پێگەیەکی بەرزیان هەبووە. ئەو خۆرەی کە چەندین سەدە دواتر لە ئاڵای خۆیبوون و ئاڵای کۆماری کوردستان و دواتر بە دەسکارییەوە لە ئاڵای پەسەندکراوی پەرلەمانی کوردستاندا خۆی دەنوێنێتەوە.

بەکارهێنانی ئاڵا وەک هێمای گەل و نەتەوە، دەگەڕێتەوە بۆ کۆتاییەکانی سەدەی حەڤدەیەم لە ئەورووپا. بەڵام یەکەم ئاڵاکانی سەر قوماش کە بە ئاوریشم چنراون، لە وڵاتی چینەوە هاتوون. ئەوەی کە حاشای لێ ناکرێ، ئەم ڕاستییەیە، کە ئاڵا لای ئەو دەستە و گرووپ و گەلانەی وەکوو هێمایەک قبووڵیان کردووە، ڕێزی لێ گیراوە و وەکوو بەشێک لە ناسنامە و تەنانەت ڕەنگدانەوەی بیروباوەڕیشیان کەڵکی لێ وەرگیراوە.

نەتەوە، لە بەستێنێکی مێژووییدا دروست دەبێت. کۆمەڵێک مرۆڤ کە بە زمانێک قسە دەکەن و، لە جوگرافیایەکی دیاریکراودا دەژین و دابونەریت و کولتوورێکی هاوبەشیان هەیە، ئەگەرچی جاروبار ئەو دابونەریت و کولتوورە هێندێ وردە جیاوازییشی تێ دەکەوێت. ئەو کۆمەڵە مرۆڤە لە بەستێنی زەماندا خەون و خولیایەکیان لەسەر بنەمای ئەزموونە تاڵ و شیرینەکانی ڕابردوویان بۆ دروست دەبێت و وەکوو نەتەوەیەک خۆیان پێناسە دەکەن و هێمایەکی وێنەیی بە ناوی ئاڵا بۆ خۆیان دادەنێن و لەسەری ڕێک دەکەون کە ئاڵاکە بەشێک لە یادگەی مێژوویی ئەو کۆمەڵە کەس یان نەتەوەیە لە خۆیدا جێ دەکاتەوە و دەبێتە زمانی یادگەی مێژوویی و نیشتمانی زەینیی ئەوان. یادگەی مێژوویی بریتییە لە زام و خەم و ئازار و بەرگری و خۆڕاگری و پەلامار و شەڕ و سەرکەوتنەکان.

ئاڵا کەسایەتیی حقووقیی نەتەوەیەک

وەختێک نەتەوەیەک دەبێتە خاوەنی دەوڵەت، ئاڵای ئەو نەتەوەیە پەیوەندییەکی تەواوی لەگەڵ کەسایەتیی حقووقیی ئەو نەتەوەیە هەیە. لە ئاستی نێودەوڵەتیدا دەوڵەتەکان کەسایەتییەکی حقووقین، کە ئاڵای سەر ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان، ئاڵای سەر مێزی باڵوێز و نوێنەرەکان، ئاڵای سەر فڕۆکەکان، ئاڵای سەر کەشتییەکان زمانی بێزمانی ئەو

دەوڵەتانەن.

ئاڵای گەلانی بێدەوڵەت

گەلانی بێدەوڵەتیش ئاڵای خۆیان دروست دەکەن. گرنگیی ئەو ئاڵایە بۆ نەتەوەی بێدەوڵەت، خۆناساندن و خۆپاراستنە. ئەو نەتەوەیە ئەگەرچی لەلایەن داگیرکەرانی وڵاتەکەیەوە حاشا لە بوونی دەکرێت، بەڵام ئەو بە هەڵکردنی ئاڵاکەی هێمای بوونی خۆی دەنوێنێتەوە. ڕەنگە ئەو ئاڵایە بە ئازادی ڕێگەی شەکانەوەی پێ نەدرێت، لەو حاڵەدا ئاڵاکە بە دەستی شۆڕشگێڕانی ئەو نەتەوانەوە سەنگەر بە سەنگەر دەگوازرێتەوە و دەپارێزرێت.

کورد نەتەوەی بێدەوڵەت و ئاڵای کورد

ئاڵای نەتەوەیەکی بێدەوڵەتی وەکوو کورد لە ئاستی نێودەوڵەتی و لە دادگا نێودەوڵەتییەکان لە کۆنڤانسیۆنەکان و لە پەیمان و گرێبەستە نێودەوڵەتییەکاندا ئەو پێگە حقووقییەی نییە کە ئاڵای دەوڵەتە بە فەرمی ناسراو و سەربەخۆکان هەیەتی. هەر بۆیە میللەتی بێدەوڵەت لە ئاستی نێودەوڵەتیدا تەنیا دەبینرێ، بەڵام نابیسرێ و یاسای نێودەوڵەتی گوێی لێ ناگرێت. ئەو ئاڵایە بوونی ئەو میللەتە بە دنیا نیشان دەدات و بەشێکە لە هاوار و زمانی بێزمانی ئەو میللەتە لە ئاستی جیهانیدا، بەڵام لەبەر بێدەوڵەتی، نە ئاڵاکە و نە میللەتەکە هێشتا نەبوونەتە بابەت و بەردەنگ.

میللەتی بێدەوڵەت و بێ ئاڵا، ئەگەر هەوڵی سڕینەوەی بدرێت و کۆمەڵکوژیش بکرێت، بابەتەکەی وەکوو بابەتێکی ناوخۆیی ئەو وڵاتە سەیر دەکرێت کە بەسەریدا زاڵە. هیچ دادگا و ناوەند و کۆڕ و کۆمەڵێکی نێودەوڵەتی هاواری ئەو دەوڵەتە بێ ئاڵا و بێدەوڵەتە نابیستێ. هەر بۆیە کوشتاری قاڕنێ و قەڵاتان و ئەنفالی باشوور و کیمیابارانی هەڵەبجە لەلایەن کۆڕ و کۆمەڵە مرۆڤپارێزەکانەوە پشتگوێ خران.

میللەتی بێدەوڵەت لە ئاستی نێودەوڵەتیدا دەبینرێ، بەڵام بابەتێک نییە، هێز و لایەنێک نییە بە شێوەی یاسایی مامەڵەی لەگەڵ بکرێت، بەڵکوو ئامراز و دەرفەتێکە کە بەکار دەهێنرێت و کاری پێ دەکرێت و زۆر جاران مامەڵەی پێ دەکرێت و بەکار دەهێنرێت.

تاکەکانی نەتەوەی بندەست و بێدەوڵەت، لە وڵاتان لەبەر ئەوەی مۆر و ئاڵای وڵات و دەوڵەتی خۆیان لەسەر پاسپۆرتەکەیان نییە و وڵاتەکەیان لەسەر نەتەوە یەکگرتووەکان ئاڵای ناشەکێتەوە و بە فەرمی نەناسراوە، دەبێ وەکوو

تاکێکی سەر بە نەتەوە سەردەست و داگیرکەرەکان خۆیان بناسێنن.

ئاڵا و کاریگەرییەکانی لەسەر باری دەروونیی تاک و نەتەوە

ئـاڵا، تەنـانەت ئەگەر دەوڵەتێکـی بە فەرمـی نـاسراویشـی نەبـێ، هەسـتێکـی هـاوبەش و یەکگرتـوو لە نێـو تـاکەکـانی ئەو میللەتەدا دروست دەکات. دەکرێ ئەو میللەتە دەیان و سەدان ڕوانگەی جیـاواز، حیـزب و ڕێکخـراوی جۆراوجـۆری تێدا بێت و هەر کـام لۆگـۆ و ئـاڵا و هێمـای تـایبەت بە خۆیـانیـان هەبێت، کە گـوزارش لە ڕوانـگە و ئـایـدیای سیاسـی و ڕێکخراوەییـان دەکات، بەڵام ئەوەی دواجار هەموویـان لە دەوری یەکتر کۆ دەکاتەوە، ئـاڵای نەتـەوەکەیە.

ئاڵا، چڕکردنەوەی مێژووی میللەتێکە لە وێنەیەکدا

ئاڵاکان هەر وا لەخۆوە داناڕێژرێن، بەڵکوو زۆر بە وریاییەوە هێما و ڕەنگەکانیان دیاری دەکرێن. ئاڵای کوردستان کە لە سێ ڕەنگـی سـوور و سپی و سـەوز پێـک هـاتووە و خۆرێـک لە نێوەڕاسـتەکەیدایە، مێژوویەکمان بـۆ دەگێـڕێتەوە. مێژوویەک کە دەریایەک خوێنمان داوە بۆ ئەوەی بگەینە کەناری ئاشتی و ئارامی و خۆری ئازادی هەڵبێت و تاریکایی داگیرکەران لەسەر کوردستان بڕەوێنێتەوە و وڵاتەکەمان گەش و سەوز و ئاوەدان بکەینەوە.

٣ی بەفرانباری ٢٧٢٥

سەرچاوە
Serchawe

پێشمەرگەی ژن

ئاسۆ مینبەری

ژن لە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا ڕۆڵێ بەرچاو و چالاکانەی هەیە. ئەم ڕۆڵە لە مێژووی حیزبی دێموکراتدا، چەندلایەنە بووە و ژنان هەم لە بواری سیاسی و کۆمەڵایەتی و هەم لە بواری خەباتی چەکداری و فەرهەنگیشدا توانیویانە ڕۆڵی گرینگ و ئەرێنی بگێڕن. ڕۆڵی ژنان دەکرێ لە سێ بواری جیاوازدا لێکدانەوەی بۆ بکرێ.

یەکەم بەشداریی مێژوویی و ڕێکخراوەیی ژنان لە حیزبی دێموکراتە. ئەم بەشدارییە سیاسی - تەشکیلاتییە بە دامەزرانی یەکیەتیی ژنان لە سەردەمی کۆماری کوردستادا بیچمی گرت و بەم شێوەیە حیزبی دێموکرات بوو بە خاوەنی کۆنترین ڕێکخراوی سەربەخۆی ژنان لە ڕۆژهەلاتی کوردستاندا. ئەم ڕێکخراوەیە لە ٢٤ی ڕەشەمەی ١٣٢٤ هەتاویدا و لە کاتێکدا دامەزرا کە کۆمەڵگەی ئەوکات، کۆمەڵگەیەکی نەریتی بوو و ئاستی خوێندەواریی ژنان تێیدا نزیک لە سیفر بوو، کەوایە حیزبی دێموکرات لەم برگە مێژووییەدا توانیی بە دامەزراندنی ئەم ڕێکخراوەیە، بەفەرمی و بە کردەوە ژنان بێنێتە نێو مەیدامی خەباتی سیاسی، کۆمەڵایەتی و تەشکیلاتییەوە و ژنان خۆیان لەم بزووتنەوە ڕزگاریخوازانەیەدا ببیننەوە.

ئامانجی حیزب لە دامەزراندنی ئەم ڕێکخراوەیە جیا لە بەشدارییپێکردنی سیاسیی ژنان، بەرزکردنەوەی ئاستی وشیاریی کۆمەڵایەتی و مافی ژنان لە کۆمەڵگەیەکدا بوو کە بەهۆی پێکهاتەی نەریتی و پیاوسالارەوە، دەرفەتی یەکسانیی لە ژنان ئەستاندووە.

دووهەم ڕۆڵی ژنان لە خەباتی چەکداری و بەرگری لە شوناسە. ژنی کورد بە درێژایی مێژوو لە ڕووداوە گرینگەکاندا ڕۆڵی هەبووە و لە حیزبی دێموکراتیشدا لە ڕیزی پێشەوەی خەباتی چەکداریدا، ڕۆڵیّ گێراوە. ژن لەم حیزبەدا پەروەردەی نیزامیی تێپەڕاندووە و بۆ بەرگری لە حیزب دژی داگیرکەرانی کوردستان، بەشداریی کردووە.

لە ڕاستیدا بەشداریی ژنان لە ڕیزی خەباتکارانی ئەم حیزبەدا، بەشێک لە هەوڵە بەرفراوانەکان بۆ بەرگری لە مافی نەتەوەیی و داکۆکی لە ئازادی و شەڕی ناسنامە بووە.

هاوکات لەگەڵ ئەمانە ژن لە وێژمان و خەباتی مەدەنیشدا چالاکانە بەشدارییان هەبووە و لێکۆڵینەوەکان نیشانی دەدەن کە ژنان لە قۆناغە جیاوازەکاندا، لەوانە سەردەمی کۆماری کوردستان، چالاکییە مەدەنییەکان، ڕۆژنامەوانی و بەرزکردنەوەی وشیاریی سیاسیدا ڕۆڵیان هەبووە.

لە وێژمانی حیزبی دێموکراتدا، ژن بایەخی تایبەتی خۆی هەیە. لە بەرنامەی ئەم حیزبەدا ژن وەکوو مرۆڤ پێناسەی بۆ دەکرێت و قەت لە هیچ بەڵگە و دیکۆمێنتێکی حیزبیدا نابیندرێ کە باسکردن لە ژنی پێشمەرگە، پێناسەیەکی جیاوازی لەگەڵ پێناسەی گشتیی پێشمەرگە هەبێت.

لە حیزبی دێموکراتدا ژن وەک مرۆڤێکی سەربەست و خاوەن ڕا، وەک کەسایەتییەکی خاوەن ئیرادە ناسراوە و بە یەکسانی لەگەڵ پیاوان باسی ماف و ئەرک و ئازادییەکانی کراوە.

لە دیسکۆرسی حیزبی دێموکراتدا، ژنان نەک بە شێوەی هێماییین بەڵکوو بەشێوەی ئەکتەرێکی کارا، ڕۆڵی سەرەکییان لە گۆڕانکارییەکاندا هەیە.

ئەوان لە پرسەکانی پەروەردە و فێرکاری و پەرەدان بە ئاگایی و بەشداریی سیاسیی خۆیان و هەروەها وەک ئەکتەرێکی چالاک لە بواری چەکداریشدا لە ڕیزی پێشمەرگایەتیدا بەرگرییان لە ماف و ئازدییەکانی نەتەوەکەیان کردووە.

بۆیە جێگای خۆیەتی کە لە بۆنەیەکی وەک ٢٦ی سەرماوەزدا کە بە ڕۆژی پێشمەرگەی کوردستان ناسراوە، ئاورێک لە تێکۆشان و خەباتی ژنان لەپێناو دەستەبەرکردنی مافە نەتەوایەتییەکاندا بدەینەوە و هاوکات، پێداگری لەسەر ڕۆڵی حیزبی دێموکرات لە پەرەدان بە بوون و بەشداریی ژنان لەم گۆڕەپانەدا بکەینەوە.

٢٦ی سەرماوەز دەتوانێ دەرفەتێک بێت بۆ وەردانەوەی ڕووداوەکان و دەستنیشانکردنی خاڵە لاواز و بەهێزەکانی بەشداریی ژنان لە خەباتی حیزبی دێموکراتدا، ئەمە ئەتوانێ دەرفەتێک بێت تاکوو ژنان بە خەسارناسییەکی واقعبینانە، زیاتر لە ڕابردوودا هەوڵ بۆ بەشداریی کردەیی لە مەیدانی خەباتدا بدەن و لەلایەکی دیکەوە هەوڵ بدەن کە بە بردنەسەرەوەی ئاستی توانایی و خوێندەواریی خۆیان، ئەرکی قورستر لە ڕابردوو لە ئەستۆ بگرن.

پێشمەرگەی ژن لە حیزبی دێموکراتدا، بەشێکی جیانەکراو لە خەباتی ئەم حیزبەیە و بێگومان بوون و بەردەوامیی ئەتوانێ کاریگەریی زۆری لەسەر دەستەبەرکردنی مافەکانی خۆیان و هەروەها گەشەکردنی حیزبی دێموکراتیش هەبێت.

٦ی بەفرانباری ٢٧٢٥

٢٦ی سەرماوەز؛ ڕۆژی پێشمەرگە

خوێندنەوەی مێژوویی، کۆمەڵایەتی و کولتووریی ڕەمزێک لە کوردستان

(بەشی دووهەم: ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێش ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی – بەستێنە مێژوویی و کۆمەڵایەتییەکان)

زانیار حوسێنی

پێکهاتەی جوگرافی و سروشتی

ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەهۆی تایبەتمەندییە جوگرافییە تایبەتەکانییەوە، کەشێکی گونجاوی بۆ پێکهێنانی بەرخۆدانی ناوچەیی و پێکهاتە ئۆتۆنۆمییەکان دابین کردوە. چیای زاگرۆس بە لێوارە بەرزەکانی و ڕێڕەوی تێپەڕنەکراو و ناوچە دوورەدەستەکانی، ئەگەری بوونی هێزێکی دەسەڵاتی ناوەندیی سنووردار دەکرد. ئەم هەلومەرجە سروشتییانە نەک هەر بووە هۆی سەربەخۆیی ڕێژەیی پێکهاتەکانی ناوچەکە، بەڵکوو تۆڕی خزمایەتی و بەستێنە جیاوازەکانی شار و گوندەکانی بەهێزتر کرد و ژینگەیەکی گونجاوی بۆ دەرکەوتنی "پێشمەرگە" وەک پارێزەری ناوچەیی دابین کرد. لە ناوچە شاخاوییەکان، گوندەکان و گوندە بچووکەکان تۆڕی بەرگریی نێوخۆییان هەبوو کە بەشێوەیەکی ئۆرگانیک بە پەیوەندیی خزمایەتی و نەریتیی ناوخۆیی ڕێکخرابوون. ئەم پێکهاتەیە وای کرد پێشمەرگە وەک توخمێکی خۆڕاگریی نێوخۆیی و کۆمەڵایەتی بەبێ پێویستی بە پشتیوانیی دەرەکی مامەڵە بکات.

پێکهاتەی کۆمەڵایەتی و خێڵەکی

پێش ساڵانی ١٣٢٠ی هەتاوی، ڕۆژهەڵاتی کوردستان تا ڕادەیەکی زۆر کۆمەڵگەیەکی خێڵەکی و گوندنشین بوو. دەسەڵات لە ناوچە جیاجیاکاندا تا ڕادەیەکی زۆر بەدەست پیرەکانی خێڵ و سەرکردە نێوخۆییەکان بوو و پەیوەندیی خزمایەتی ڕۆڵی سەرەکیی هەبوو لە چارەسەرکردنی ناکۆکی و دابینکردنی ئاسایش و دابەشکردنی سەرچاوەکان. ئەم سیستەمە خێڵەکییە هەم سەرچاوە مرۆییەکان و هەم سەرمایەی کۆمەڵایەتیی دابین دەکرد کە بۆ پێکهێنانی یەکەم یەکەکانی پێشمەرگە پێویست بوو. تۆڕە خێڵەکییەکان ڕێخۆشکەر بوون بۆ کۆکردنەوەی خێرای هێز لە کاتی هەڕەشەکاندا کە نەزمی کۆمەڵایەتیی نێوخۆیی بە یاسا ئەخلاقی و نەریتییەکان پێناسە دەکرا. یەکەم پێشمەرگەکان لەو پێکهاتانەدا تەنیا جەنگاوەر نەبوون، بەڵکوو چاودێرانی ئەخلاقی و کۆمەڵایەتیش بوون؛ بە واتایەکی تر، بەرگریکردن لە کۆمەڵگە بریتی بوو لە: پاراستنی فیزیکی و بەرزڕاگرتنی بەها ئەخلاقی و کۆمەڵایەتییەکان.

سیاسەتەکانی دەسەڵاتی ناوەندی و ناوەندگەرایی

ساڵانی ١٢٩٠ و ١٣٠٠ی هەتاوی، قۆناغی ناوەندگەرایی چڕوپڕی دەسەڵاتی ناوەندی بوو لە تاران؛ لەو ماوەیەدا ڕەزاخانی میرپەنج کاریگەریی زۆری هەبوو و دواجار گەیشتە لوتکەی هەرەمی دەسەڵات؛

سەرچاوە Serchawe

سیاسەتەکانی بریتی بوون لە:

ئا – لاوازکردنی ئۆتۆنۆمیی عەشیرەتەکان و دەسەڵاتی ناوخۆیی: ڕەزاخان هەوڵیدا دەسەڵاتی گەورەی عەشیرەتەکان سنووردار بکات و بیانخاتە ناو پێکهاتەی دەوڵەتەوە.

ب – مەرکەزیکردنی ئاسایش و سپای نیشتمانی: هێزەکانی حکوومەت بە بەردەوامی دەچوونە ناو ناوچەکانی کوردستان بۆ دامەزراندنی کۆنترۆڵی ناوەندی.

ج – چاکسازییە ئابووری و ژێرخانییە سنووردارەکان: ڕێڕەو و ڕێگاکانی بازرگانی کۆنترۆڵ کران و سەرچاوە ئابوورییە نێوخۆییەکان خرانە ژێر چاودێریی حکوومەت؛ لە ڕاستیدا بەشێکی سەرەکیی ئەم چاکسازییانە ئاسانکاری بوو بۆ پرسە لۆجستیکی و دابینکردنەکان بۆ سپا و هێزە ناوەندگەراکان. ئەم سیاسەتانە کە بە سەرکوت و کوشتار و ئەندازیاریی ناواقیعیی ڕاستییە سیاسی، کۆمەڵایەتی، مێژوویی و کولتوورییەکان جێبەجێ کران، بوونە هۆی زیادبوونی کەشوهەوای نارەزایەتیی کۆمەڵایەتی، ئابووری و داواکاریی ناوچەیی بۆ هێزێکی بەرگریی سەربەخۆ، وەک پێشمەرگە.

باردۆخی ئابووری و بژێویی ژیان

ئابووریی ڕۆژهەڵاتی کوردستان پێش ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی تا ڕادەیەکی زۆر لەسەر کشتوکاڵی و ئاژەڵداریی کۆن و نەریتی بوو. فشارەکانی باج لە لایەن دەسەڵاتی ناوەندی و سنووردارکردنی ئابووری کە لە ئەنجامی ناوەندگەراییەوە هاتە ئاراوە، وای کرد کۆمەڵگەی گوندنشین بە شێوەی خۆویست تۆڕی بەرگری دروست بکەن. زۆرجار پێشمەرگە لەو چین و توێژە کۆمەڵایەتییانە سەری هەڵداوە و وەک نێوەندگیری نێوان کۆمەڵگە و هەڕەشە دەرەکییەکان مامەڵەی کردوە.

ئابووریی بژێوی، پەیوەندیی خزمایەتی و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان ڕێگەیان بە پێشمەرگە دا کە:

- خۆراک و چەک لە کاتی پێویستیدا دابین بکەن.
- تۆڕی پشتگیریی نێوخۆیی دروست بکەن.
- شەرعییەتی ئەخلاقییان لە کۆمەڵگەدا بەهێزتر بکەن.

ئەم ڕۆڵە ئابووری و کۆمەڵایەتییە بناغەیەکی گرنگی بۆ پێشمەرگە لە دەیەکانی دواتردا ڕەخساند کە ببێتە دامەزراوەیەکی بەردەوام.

ئەزموونی مێژوویی بەرخۆدان و شوناسی بەکۆمەڵ

لەو ماوەیەدا پێشمەرگە زیاتر وەک بەرخۆدانی نێوخۆیی و کۆمەڵایەتی چالاکیی دەکرد. ئەوان نەک تەنیا لە ڕووبەڕووبوونەوەی هێزەکانی حکوومەتدا ڕۆڵیان هەبوو، بەڵکوو لە چارەسەرکردنی ناکۆکیی ناوخۆیی و پاراستنی زەوی و سامان و بەڕێوەبردنی قەیرانە ناوخۆییەکانیشدا ڕۆڵیان هەبووە. ئەم ئەزموونە بووە هۆی ئەوەی پێشمەرگە لە یادەوەریی بەکۆمەڵدا وەک "هەڵگری بەها ئەخلاقی و کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵگە" بمێنێتەوە. ناسنامەی بەکۆمەڵی کورد لەم قۆناغەدا شێوەی نوێی وەرگرت و پێشمەرگە وەک هێمای خۆڕاگری و بوێری لە کولتووری زارەکی و گۆرانی و چیرۆکی نێوخۆییدا دامەزرا. ئەم شوناسە بەکۆمەڵە بنەما و بەستێنی پێویست بوو بۆ ڕێکخستنی فەرمیی پێشمەرگە لە ساڵانی دەیەی ١٣٢٠ی هەتاویدا. لە ڕاستیدا پێشمەرگە بەرهەمی تێکەڵەیەک لە پێکهاتەی سروشتی، داواکاریی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان، فشارە سیاسییەکان و ئابووریی نێوخۆیی بوو و تەنیا دەرئەنجامی بڕیاری سیاسی یان ئایدۆلۆژیای حیزبی نەبووە.

دامەزراندنی حیزبی دێموکرات و سازمانی پێشمەرگە (بەستێنە سیاسییەکانی دوای جەنگی جیهانیی دووهەم)

ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی خاڵی وەرچەرخانێکی مێژوویی ڕۆژهەڵاتی کوردستان/کوردستانی ئێران بوو. کۆتاییهاتنی جەنگی جیهانیی دووهەم و لاوازبوونی ڕێژەیی دەسەڵاتی ناوەندی لە تاران، دەرفەتێکی بۆ ڕەنگدانەوەی داواکارییە جەماوەرییەکان ڕەخساند. بوونی هێزەکانی هاوپەیمانان و کاریگەرییە جیۆپۆلیتیکییەکانی ناوچەکە، کەشێکی سیاسیی نوێی خوڵقاند کە لە ئەنجامدا حیزبی دێموکراتی کوردستان - ئێران لە چوارچێوەی پێکهاتەی کۆمەڵایەتیی نەتەوەی کوردەوە دامەزرا.

لەم ماوەیەدا ئەم خاڵانەی خوارەوە بنەما و هۆکاری پێکهێنانی حیزبیان مسۆگەر کرد:

ئـا- گشتگیربوونی داواکارییە گشتییەکان: داواکارییە جەماوەرییەکانی کۆمەڵگەی کوردی لە پێکهاتە و چینە جۆراوجۆرەکاندا گەیشتە لوتکە و ئەوپەڕی ڕادەی کۆمەڵایەتی.

ب - نەبوونی کۆنترۆڵی تووندی دەسەڵاتی ناوەندی: دەسەڵاتی تاران دوای جەنگی جیهانیی دووهەم ڕووبەڕووی لاوازیی جێبەجێکاری بووەوە و کۆنترۆڵی سنووورداری بەسەر ناوچەکانی وەک کوردستان هەبوو.

ج - ئەزموونی مێژوویی بەرخۆدانی لۆکاڵی: ئەو تۆڕە نافەرمییانەی پێشمەرگە و هێزە عەشایەرییەکان کە پێش ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی چالاک بوون، بنەما و ناوەکی سەرەتایی ڕێکخستنی فەرمییان پێکهێنا.

د - پێشهاتە هەرێمییەکان: پێکهێنانی حیزب و حکوومەتە خۆجێییەکان لە باشووری کوردستان/کوردستانی عێراق و فشارە

نێودەوڵەتییەکان شێواز و مۆدێلێکی بۆ پێکهێنانی ئەو حیزبە ڕەخساند.

دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان

لە ١٥ی پووشپەڕی ١٣٢٤ی هەتاویدا حیزبی دێموکراتی کوردستان بە سەرۆکایەتیی پێشەوا قازی محەممەد بوونی خۆی ڕاگەیاند.

ئامانجە سەرەتاییەکانی حیزب بریتی بوون لە:

- پاراستنی مافە سیاسی و کولتوورییەکانی کورد
- دامەزراندنی ئۆتۆنۆمی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان/کوردستانی ئێران.
- ڕێکخستنی هێزێکی چەکدار بۆ پاراستنی نەتەوەی کورد.

حیزب توانی هێزی پێشمەرگە لە تۆڕە خێڵەکی و ناوچەییەکان کۆ بکاتەوە و وەک ڕێکخراوێکی سەربازی و سیاسیی یەکگرتوو ئاڵوگۆڕی بەسەردا بهێنێت.

پێکهێنانی فەرمیی ڕێکخراوی پێشمەرگە

حیزبی دێموکرات لە سەرماوەزی ١٣٢٤ی هەتاویدا بە فەرمی سازمانی پێشمەرگەی پێکهێنا. ئەم ڕێکخراوە یەکەمین نموونەی دامەزراوەیەکی فەرمیی پێشمەرگە بوو لە ئاستی کوردستان و ئێراندا و خاوەنی

ئەم تایبەتمەندییانە بوو:

ئا- پلەبەندییەکی ڕوون و دیاریکراوی سەربازی: پێشمەرگە ڕاهێنانی بەردەوامی سەربازیی دەدیت و پلەکانی فەرماندەیی دیاریکراو بوون.
ب- خۆگونجاندن لەگەڵ تۆڕە کۆمەڵایەتییە ناوچەییەکان: پێکهاتەی ڕێکخراوەکە لەگەڵ تۆڕە خێڵەکی و نێوخۆییەکاندا تێکەڵ بوو، بەجۆرێک کە شەرعییەتی ئەخلاقی و کۆمەڵایەتیی پێشمەرگە لە خەڵکی نێوخۆیی و ناوچەیی مسۆگەر بوو.

سەرچاوە Serchawe

ج- پەیوەستبوون بە ئامانجە سیاسییەکانی حیزبەوە: پێشمەرگە تەنیا خەباتکار نەبوو، بەڵکوو نوێنەری ئامانجە سیاسییەکانی حیزب لە ئاستی نێوخۆیی و ناوچەییدا بوو.

بەم شێوەیە پێشمەرگە وەکوو دامەزراوەیەکی دووانەیی سەریهەڵدا: **هەم سەربازی و هەم کۆمەڵایەتی - سیاسی.**

کاردانەوەی دەسەڵاتی ناوەندی و هەڵاوسانی سیاسی

پێکهێنانی حیزب و ڕێکخراوی پێشمەرگە بووە هۆی کاردانەوەی دەسەڵاتی ناوەندی لە تاران. هێزەکانی دەسەڵات، لە شێوەی سپا و جەندەرمە بۆ کۆنترۆڵکردنی ناوچە کوردستانییەکان و سەرکوتکردنی داخوازییە نەتەوەییەکانی کورد کەوتنە کار.

ئەم کاردانەوەیە بە شێوەی خوارەوە بوو:

- گەمارۆدان و هێرشکردنە سەر ناوەندەکانی حیزب و پێشمەرگەکان.
- هەوڵدان بۆ لاوازکردنی کاریگەریی کۆمەڵایەتیی پێشمەرگە.
- هەوڵدان بۆ دروستکردنی درز و مەودا لە نێوان عەشیرەتەکان و پێشمەرگەکان.

سەرەڕای ئەو فشارانە، ڕێکخراوی پێشمەرگە توانی بە پشتبەستن بە تۆڕە نێوخۆییەکان و پشتیوانیی کۆمەڵایەتی لە لایەن خەڵکەوە درێژە بە چالاکییەکانی بدات. ئەم قۆناغە یەکەم تاقیکردنەوەی جیددیی پێشمەرگە بوو، وە دەریخست کە ئەوان تەنیا گرووپێکی سەربازی نین، بەڵکوو دامەزراوەیەکی کۆمەڵایەتی - سیاسیشن کە پشتیوانیی جەماوەرییان هەیە.

ڕۆڵی پێشمەرگە لە کۆمەڵگەدا

ڕێکخراوی پێشمەرگە هەر لە سەرەتاوە زۆر زیاتر لە ئەرکی شەڕکردن، هەڵسوکەوتی دەکرد:

ئا- پاراستنی ئاسایش: پێشمەرگە گوند و ڕێڕەوی بازرگانیی لە تاڵان و هەڕەشەی نێوخۆیی پاراست.
ب- چارەسەرکردنی ناکۆکییەکان: پێشمەرگە نێوەندگیریی لە نێوان عەشیرەتەکاندا دەکرد و ڕۆڵی دادوەریی نێوخۆیی دەگێڕا.
ج- پاڵپشتیی ئابووری و کۆمەڵایەتی: پێشمەرگە خۆراک و شوێنی حەوانەی بۆ خەڵک دابین دەکرد و لە کاتی قەیرانی کۆمەڵایەتیدا ڕۆڵی فریاگوزاریی دەگێڕا.

سەرچاوە
Serchawe

د- پاراستنی دەستکەوتەکان: پێشمەرگەی کوردستان جگە لە ئەنجامدانی ئەو ئەرکانەی پێشتر ئاماژەمان پێدا، لەژێر ئاڵای داخوازیی سیاسی و کۆمەڵایەتیدا بەرپرسیار بوو لە پاراستنی دەستکەوتەکانی خەڵک، هەربۆیە کاریگەرییەکی بەرچاو و قووڵی کۆمەڵایەتی و دەروونیی لەسەر خەڵک هەبوو.

پێکهاتەی ڕێکخراوی پێشمەرگە لە ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی نموونەی دامەزراوەیەکی بەرخۆدانی کۆمەڵگەمەحوەرە.

چارلز تیلی پێی وایە بزووتنەوە چەکدارییەکان کاتێک سەقامگیر و پایەدار دەبن کە:

- بەڕێوەبردنی سەرچاوە کۆمەڵایەتی و مرۆییە نێوخۆییەکانیان وەئەستۆ بگرن.
- شەرعییەتی ئەخلاقی و کۆمەڵایەتی لە خەڵک بەدەست بهێنن.
- تۆڕە نێوخۆییەکان وەک سەرمایەی کۆمەڵایەتی بەهێز بکەن.

پێشمەرگە بەتەواوی ئەم سێ تایبەتمەندییەی هەبوو. ئەوان شەرعییەتی خۆیان لە کۆمەڵگەوە وەردەگرت نەک لە دەوڵەت یان پشتیوانێکی دەرەکی و ئەوە بووە هۆی مانەوە و کاریگەریی درێژخایەنیان.

ژمارە ٩١١ی ڕۆژنامەی "کوردستان"،

شوان پەروەر: پێشمەرگە بەرگریکار و پارێزەری جڤاک، وڵات و هەبوونە، بۆیە دەبێ پێشمەرگە نەتەوەیی بێت

وتووێژ: شەهرام سوبحانی

ئاماژە:

پێشمەرگە؛ سروودی بەرخۆدان و ئەفسانەی شاخ، ئەو ڕێبوارە عاشقەیە کە کۆڵەپشتییەکەی پڕە لە خەونی نیشتمان و تفەنگەکەی قەڵەمێکە بۆ نووسینەوەی مێژووی ئازادی. پێشمەرگە، تەنیا جەنگاوەرێک نیە لە سەنگەردا، بەڵکوو خودی خاکە کە هەستاوەتە سەر پێ، بۆ ئەوەی کەرامەتی کورد و کوردستان بپارێزێت. لەو شەوانەی کە تاریکی وەک دەریایەکی ڕەش باڵ بەسەر دۆڵ و کێوەکاندا دەکێشێت، چاوەکانی دەبنە دوو ئەستێرەی گەش، و ڕێگە بە هیوا نیشان دەدەن. سەرما و بەفر، کە تەنانەت بەردەکانیش دەقەڵەشێنن، لە ئاست گڕی ئیرادەی پێشمەرگەدا دەبنە شەونم و دەتوێنەوە. لە درێژەی ئەم وتووێژەدا "کوردستان" بە بۆنەی ٢٦ی سەرماوەز، ڕۆژی ئاڵا و پێشمەرگەی کوردستان وتووێژێکی لەگەڵ مامۆستا شوان پەروەر، هونەرمەندی گەورە و کەسایەتیی دیاری هونەریی بەرگری پێکهێناوە.

شەهرام سوبحانی: مامۆستا! با ئاوا بچینە نێو باسەکەمان و بڵێین کە گۆرانییەکانی بەڕێزتان بوونەتە بەشێک لە

یادەوەریی بەکۆمەڵی کورد. کە ئاماژە بە تراژیدیا و بەرخۆدانی کورد دەکەن، ڕۆڵی پێشمەرگە لەم یادەوەرییەدا چۆن دەبینن؟ ئایا پێشمەرگە تەنیا بکەرێکی مێژووییە یان پارێزەری ئەم یادەوەرییەیە؟

شوان پەروەر: کە ناوی پێشمەرگە دەهێنرێت، پێشمەرگە ناوێکی تایبەت بە گەلی کوردە. هەر وەکوو ئیسپانییەکان ناوی گەریلایان داناوە و لە دونیادا ناسراوە، پێشمەرگەش بەرهەمی کوردە و بەم چەشنە ناسراوە. لە کوردستان جگە لە ناوی پێشمەرگە هیچ ناوێکی دیکە پەسەند ناکرێت؛ ئەگەر ئێستا بڵێین لەشکەر، کەس قبووڵی ناکات. لەبەر ئەوەی کە خزمەت، هێز و گیانفیدایی پێشمەرگەمان دیوە و وەکوو سیمبول ناوی کوردییە و شانازییەکە بۆ گەلی کوردستان. هەر ئەو تایبەتمەندییەش وای کردوە کە پێشمەرگە بۆ ئێمە ناوێکی پیرۆز بێت.

شەهرام سوبحانی: بەشێکی زۆری مێژووی قارەمانێتیی پێشمەرگە لە ڕێگەی گۆرانی و حەیران و لاوکەوە گێڕدراوەتەوە. بەڕای بەڕێزتان، ئەم گێڕانەوە هونەرییە چەندە توانیویەتی مێژووی ڕاستەقینەی پێشمەرگە بپارێزێت؟**

شوان پەروەر: لێرەدا باس لە هونەر دەکرێت، هونەر دەنگی سروشتە و هەموو زیندەوەرێکیش لە سروشتدا دەنگی تایبەت بە خۆی هەیە. لە کۆی زیندەوەرانی سروشتدا مرۆڤ هەبوونێکی کولتوورییە و کولتوورسازی (پەروەردە و ئاوەدانی) دەکات. موزیک و هونەریش دەنگی پێوانەیین؛ بۆیە هەر ڕووداو و کارەساتێک کە لە ژیانی مرۆڤدا ڕوو دەدات، لە کۆمەڵگەدا زیاتر لە ڕێگای موزیکەوە دەردەبڕدرێت. موزیک مۆراڵ، هیوا و ڕوحییە بەرز دەکاتەوە و خۆشەویستی بەرهەم دەهێنێت. دەبێ ئۆگری ژیان، مرۆڤ، سروشت و کوردستان بێت، دەبێ ئۆگری پێشمەرگە بێت. لێرەدایە کە ئەم موزیک و گۆرانییانەی کە لەم بوارە و لە کوردستاندا تۆمار کراون، لە سەردەمی کلاسیکەوە بگرە هەتاکوو ئێستا، لە هیچ وڵاتێکی دونیادا بەرهەم نەهاتووە. بە تێپەڕینی سەد و بڕێک ساڵ لەسەر داگیرکردن و دابەشکردنی کوردستاندا، نەتەوەی کورد هەمیشە خەباتی کردوە، شەهیدی داوە و ئێش و مەینەتیی کێشاوە و قارەمانێتیی نواندووە. لەسەر هەموو ئەمانەشدا موزیکی تۆمار کردوە. ئەمەش بووە بە هۆکاری پتەوبوونی ڕۆڵ و پێگەی موزیک لە ژیانی گەلی کورددا.

شەهرام سوبحانی: لە جیهانێکی پڕ لە گۆڕانکاریی ژێئۆپۆلیتیکیدا، ئەرک و ڕۆڵی پێشمەرگە چییە؟ ئایا تەنیا هێزێکی بەرگرییە یان دەتوانێت ببێتە بەشێک لە سیستەمی ئاسایشی ناوچەکە و جیهانیش؟ چۆن دەکرێت وێنەی پێشمەرگە لە ئاستی نێودەوڵەتیدا زیاتر بەهێز بکرێت؟**

شوان پەروەر: هەر پاڵەوانێک کە خۆی تەیار و ئامادە نەکات، سەرکەوتوو نابێت. پێشمەرگەش ناوێک نیە کە ئەوا بە سانایی باسی لێوە بکرێت؛ پێشمەرگایەتی بەرهەمی خەبات و تێکۆشان و هەلومەرجی دژوارە، بۆیە لە دونیادا ناسراوە.

وایە، هێزی پێشمەرگە هێزێکی ناسراوە لە هەموو شوێنێکی دونیادا. ئینجا خەبات و گیانفیدایی پێشمەرگە بە هێزی سیاسیی کوردستانەوە گرێ دراوە و پێویستە کە بە باشی ڕێکی بخات. ئەگەر هێزی سیاسیی کوردستان بە باشترین شێوە هێزی پێشمەرگە ئامادە و ئۆرگانیزە بکات، هێزی پێشمەرگە دەتوانێت ببێتە هێزێکی بەرگریکاری جیهانی. بێنە بەرچاوی خۆت، کاتێک کە داعش سەری هەڵدا، ئەگەر هێزی پێشمەرگە نەبوایە، دەبوو بە مەترسی بۆ هەموو گەلانی جیهان. بەڵام ئەوە هێزی پێشمەرگە بوو کە داعشی بە چۆکدا هێنا، کە ئەمیش بوو بە هۆکاری ئەوەی کە پیرۆزی و گرنگیی هێزی پێشمەرگە بۆ هەموو دونیا دەرکەوێت.

شەهرام سوبحانی: پێتان وایە لە دەرەوەی کوردستان تێگەیشتنێکی دروست بۆ فەلسەفەی "پێشمەرگە" هەیە؟

شوان پەروەر: ژیان واتە فەلسەفە و لە هەموو ڕەهەندەکانی ژیانیشدا ڕەنگینیی فەلسەفە دەردەکەوێت. پێشمەرگایەتیش فەلسەفەیەکە. وەکوو پێشتریش باسم کرد کە هێزی پێشمەرگە کاتێک داعشی بە چۆکدا هێنا، دونیا چەندە یارمەتیی هێزی پێشمەرگەی دا و بەهای پێ دا. ئەگەر پێشمەرگە لەوە زیاتر یارمەتی و بەهێزبوونی دەوێت، ئەمە دەکەوێتە سەر شانی هێزی سیاسی و دیپلۆماسیی کورد. هەرچەندە کە سیاسەت و دیپلۆماسیی کورد لە جیهاندا بەهێز بێت، ئەوەندەش گرنگیی هێزی پێشمەرگە بۆ جیهان دەردەکەوێت و پشتگیری دەکرێت.

شەهرام سوبحانی: دوای ئەم هەموو ساڵە لە خەبات و هونەر، کاتێک وشەی "پێشمەرگە" دەبیستن، یەکەم وێنە یان یەکەم هەست کە دێتە ناو دڵ و مێشکتانەوە چییە؟ ئایا ئەو وێنەیە بە تێپەڕبوونی کات گۆڕاوە؟

شوان پەروەر: پێشمەرگە لە گەلێک بواردا زەحمەتی کێشاوە. سەرەڕای ئەوەی قارەمانێتیی نواندووە، بەڵام چەکی پێویست و گرنگیی پێ نەدراوە. زۆرجار بووە کە ماڵ و منداڵی دەربەدەر بوون، کە لە جێی خۆیدا کێشەیەکی گەورەی ناوەتە بەردەم خەباتی پێشمەرگە. ستران و گۆرانی بە باشی هێناویەتە زمان و دەریخستووە کە پێشمەرگە بە چ زەحمەتێک پێشمەرگایەتیی کردوە و بە چ ئایدیۆلۆژی و باوەڕێک دەستی کردوە بە شۆڕش. بەڵام لە سیاسەت و دیپلۆماسیدا نەمانتوانیوە بەپێی پێویست و بەگوێرەی گیانفیدایی و تێکۆشانی پێشمەرگە، هێزی پێشمەرگە بە باشی بناسێنین. بۆیە پێویستە هەوڵی باشتر ناساندنی هێزی پێشمەرگە بدرێت، چونکە هێزی پێشمەرگە مێژوو، ناسنامە، کوردایەتی، قارەمانێتی و مرۆڤایەتییە. هەموو ڕێبەرێکی پێشمەرگە کە شۆڕشی دەست پێ کردوە و شەڕی کردوە، وتوویەتی ئاشتی، دۆستایەتی و مرۆڤایەتی. پێشمەرگە هێزێک نیە کە تەنیا بۆ لێدان و شەڕ بێت. پێشمەرگە ئاوەزمەندانە شەڕ دەکات بۆ خزمەتی گەلەکەی. دەبێ ئەو مرۆڤدۆستی و ئاگاییەی پێشمەرگە لە بواری ئاشتی و ئازادیشدا ڕوون بکرێتەوە. بەپێچەوانەی ئەوەی کە دوژمنانی گەلی کورد دژی گەلی کورد دەیانکرد، پێشمەرگە هیچ کات لایەنگری داگیرکردن و دەستدرێژی بۆ سەر

سەرچاوە
Serchawe

ماڵ و ئازادیی کەس نەبووە و هیچ کات لایەنگریی کوشتنی دیل نەبووە. هێزی پێشمەرگە هێزی ئاشتی و مرۆڤایەتی و لە هەمان کاتدا هێزی پاراستنی ئازادی و وڵاتە.

شەهرام سوبحانی: ڕۆژی پێشمەرگە" و " ئاڵا" چ قورساییەکی فەلسەفی و سۆزدارییان بۆ جەنابتان هەیە؟ ئایا ئەم ڕۆژە تەنیا یادکردنەوەی ڕابردووە، یان پرۆژەیەکن بۆ دارشتنی داهاتوو؟

شوان پەروەر: تەماشای هەر ئایینێکیش کە بکەیت چۆن سەری هەڵداوە و کێ خزمەتی کردوە، شرۆڤە دەکرێت و بەردەوام دەبێت. ئاڵای کوردستانیش بۆ یەکەم جار لە مەیدانی چوارچرای مەهاباد شەکایەوە و هێزی پێشمەرگە دامەزرا؛ هەر ئەوەندەی کە باس لە ئاڵا و پێشمەرگە دەکرێت ئەوا مێژووەکەش شرۆڤە دەکرێت و بەردەوام دەبێت، و لە هەموو بوارێکی ئایینی، جڤاکی، دەوڵەتی و... هتد لە جیهاندا، وەکوو خۆی کە چۆن پێکهاتووە و باس دەکرێت. بۆ ئێمەش ئاڵا و پێشمەرگەی کوردستان لێرەوە دەست پێ دەکات. مەهاباد ساڵی ١٩٤٥ی زایینی، کە مێژوویەکی ناسراو، بەهادار و پیرۆزە.

شەهرام سوبحانی: پێشمەرگە وەک هێزێکی نیشتمانی سەیر دەکرێت، بەڵام لە هەمان کاتدا دابەشبوونی سیاسی کاریگەریی لەسەر هەبووە. هونەر چۆن دەتوانێت لە سەرووی ئەم دابەشبوونانەوە بوەستێت و وێنەیەکی یەکگرتوو بۆ پێشمەرگە وەک هێزی پارێزەری "نیشتمان" پێشکەش بکات نەک "حیزب"؟

شوان پەروەر: هونەر هەردەم زمان، ڕامان و دەنگی ئاوازی یەکگرتنی گەلە و دابەشکاری قبووڵ ناکات. من وەکوو هونەرمەندێکی کورد هەر گۆرانییەک کە پێشکەش دەکەم، دەڵێم بۆ هەموو لایەکی نەتەوەی کورد. بەڵام لە سیاسەتدا زۆرجار ئەمە ناکرێت، دابەش دەکرێت و تایبەت دەکرێت. سیاسەت شرۆڤەی ژیانە؛ هەر یەک بە جۆرێک دەڵێت کە ژیان باشتر دەکات: یەک بە لیبرالیزم، یەک بە کۆمۆنیزم، یەکیش بە دینداری و ئەوی دیکەش دەڵێت بە کۆنسێرڤاتیڤ باشتر دەکەین. ئەم جۆرەیە کە سیاسەت هێزی پێشمەرگەش دابەش دەکات. بۆ وێنە پێشمەرگەیەک بە بیری کۆمۆنیزم و پێشمەرگەیەک بە ڕامانی ئایینپەرستی، کاتێک سەرەڕای ئەوەی کە هەردوو لاش پێشمەرگەن، کە کۆ دەبنەوە یەکتر قبووڵ ناکەن. ئەمەش بەرهەمی ئەوەیە کە سیاسەت ڕکابەریی دروست کردووە. باشتر وایە کە سیاسەت بە هەر ڕەنگێک کە هەیە، هەوڵی پارچەکردنی هێزی پێشمەرگە نەدات. ئەمە یاسایەکە لە هەموو جیهاندا، کە دەڵێن حیزب، سیاسەت و دەوڵەتداری بۆ هەموو لایەک، بەڵام بە دوور بێت لە هێزی لەشکری. بۆیە دەبێت سیاسەت تێکەڵ بە هێزی پێشمەرگە نەکرێت و پێشمەرگە بە بیر و باوەڕی نەتەوەیی ڕێک بخرێت و لە چوارچێوەی حیزبایەتی بە هەر بیر و باوەڕێکەوە بێتە دەرەوە. ئێستا کە من هونەرمەندم، دەمەوێت هەموو کەس ئاگادار بکەمەوە کە هیچ حیزبێک من داگیر نەکات، و نابێت هیچ حیزبێک پێشمەرگەش داگیر بکات. بۆ ئەوەی کە لێرە کێشەیەک بێتە ئاراوە، پێشمەرگەی ڕۆژهەڵاتیش بتوانێت یارمەتیدەر بێت.

کاتێک کە داعش دێت یان شەڕێک ڕووبەڕووی گەلی کورد دەبێتەوە، هەموو هێزی پێشمەرگە دەبێ بێت. دەبێ واز لە پارچەپارچەکردنی هێزی پێشمەرگە هەڵبگیرێت. پێشمەرگە بەرگریکار و پارێزەری جڤاک، وڵات و هەبوونە. ئەگەر سیاسەت تێکەڵ بە خەبات و تێکۆشانی پێشمەرگە ببێت، ئەوا دابەشبوون ڕوو دەدات کە ئەمەش ڕێگا نادات بەهێز بین. بۆیە دەبێ پێشمەرگە نەتەوەیی بێت.

شەهرام سوبحانی: **هونەری بەڕێزتان هەمیشە وەک "چەکێکی کاریگەر" لە شۆڕشی کورددا سەیر کراوە. چۆن لە ڕێگەی مۆسیقا و گۆرانییەکانتانەوە هەوڵتان داوە وێنەیەکی ڕاستەقینە و قووڵ بۆ کارەکتەری پێشمەرگە بکێشن، کە تەنیا شەڕکەرێک نیە، بەڵکوو پارێزەری خاک و کولتوور و ناسنامەیە؟ ئایا هونەر دەتوانێت ئەو ڕەهەندانە بگەیەنێت کە مێدیای جەنگ ناتوانێت؟**

شوان پەروەر: وەکوو خۆم هیچ کات هەوڵم نەداوە هونەر بە ماڵ و موڵک و پارە بیگۆڕمەوە یان لە خزمەت هێز و حیزبێکدا بم. دەنگخۆش بووم و دەمتوانی ببم بە هونەرمەندێک کە تەنیا گۆرانی بچڕم، بەڵام ئەمە لەگەڵ ڕۆحییەی من نەدەگونجا کاتێک کە بیرم لە بارودۆخی کوردستان کردەوە. بۆیە لە خوێندن بەردەوام بووم و بە دەوری دونیادا گەڕام. لە دەرەوەی زانکۆ بەردەوام بووم لە خوێندن، لە ڕامانی مارکس و ئایینی عیسا، مووسا و زەردەشتەوە بگرە هەتا سەرهەڵدانی شۆڕشی ئەفریقا و ئەمریکا و... هتد. بارودۆخی کولتووری، سیاسی و ئابووری و کوردستان و ڕەوشی زمانی کوردیم تاوتوێ کرد کە زۆر بەلای منەوە گرنگ بوون. ئەمەش بوو بە هۆکار کە بیر لە موزیک و گۆرانی بکەمەوە بۆ گەلی خۆم. هەیە دەتوانێت لە ڕێگای ئینجیل و هەیە لە ڕێگای قورئان، ئەوەی دیکەیان بە کاپیتالیزم یان فەلسەفە بیگۆڕێت، یەکیش هەیە کە بە هونەر دەیگۆڕێت. هونەر بۆ هەموو ڕێگا و ڕەنگێکی ژیان شرۆڤە دەکرێت و بەرفراوان دەبێت. لە گۆرانیدا باس لە پێشمەرگە، سیاسەت و خۆشەویستیی وڵات، شەهید و خۆشەویستیی دایک و باوک و ژیان دەکرێت و ڕەنگێکی تایبەتی پێ دەدرێت. ئەمەش لە هزر و ڕامانی مندا جێی گرت و ئەو باوەڕە لای من بەهێز بوو کە کوردستان نە بۆ کڕین دەبێت و نە بۆ فرۆشتن. بۆیەش ڕێگای هونەرم هەڵبژارد تا لە ڕێگای هونەرەوە خزمەتی گەل بکەم و بۆ مرۆڤایەتی سوودبەخش بم. ئەوەی کە من لە هەموو شتێک زیاتر دڵخۆش دەکات هەر ئەو خزمەتەیە کە بە مرۆڤایەتیی دەکەم. کاتێک دەبینم کە گەلی کورد خۆی دەناسێت و ڕێز لە یەکتر دەگرێت، پێشمەرگەی کورد بەهێز دەبێت، هێزی سیاسی خەبات و خزمەت دەکات، ئەوا دڵشادم دەکات. لەم ڕێگایەدایە کە هونەر دڵشادم دەکات. بەڵام بۆ ئەوەی هونەر بە باشی پێشکەش بکەم پێویستە کە شارەزای مێژوو، کۆمەڵگە، ئایین، سیاسەت و هەموو ڕەهەندەکانی جیهان بم. بەپێچەوانەوە ناتوانم لە گۆرانی، ستران و لاوژەدا بیڵێمەوە. هونەر بۆ من شۆڕش، گۆرانی، ژیان، نەتەوەی کورد و مرۆڤایەتییە.

شەهرام سوبحانی: **نەوەی نوێ چۆن دەتوانێت ڕێز لە مێژوو و ماندووبوونی پێشمەرگە بگرێت و ئەو میراتە بپارێزێت؟**

شوان پەروەر: لە ڕێگای نەتەوەییبوونەوە؛ پێشمەرگە هێزێکی نەتەوەیی کوردە، هێزێکە بۆ ڕزگاری و پاراستنی خاک و هەموو بەرهەمی کوردی، جڤاکی و دیرۆکی کوردستانە. واتە ئەگەر هێزی پێشمەرگەمان نەبێت، دوژمن بەسەر ئێمەدا زاڵ دەبێت. هەر بۆیەش پێویستە هەمیشە هێزی پێشمەرگەمان لەبەرچاو بێت، ڕێزی لێ بگرین، بەهای پێ بدەین و بەرفراوان بکرێت وەکوو هێزێکی سەرانسەری لە کوردستاندا.

شەهرام سوبحانی: مامۆستا گیان! سپاس بۆ ئەوەیکە کاتت پێ بەخشین و ماندووش نەبیتەوە

شوان پەروەر: سپاس بۆ ئێوەش.

١٧ی ڕێبەندانی ٢٧٢٥

سەرچاوە: ڕۆژنامەی کوردستان و ماڵپەڕی کوردستان میدیا

کۆکردنەوەو ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

ڕێبەندانی ٢٧٢٥ی کوردی = فێبریوێری ٢٠٢٦ی زایینی

سپاس و پێزانین

بۆ هەموو هاوڕێ و دۆستان بۆ نووسین و ئامادەکردنی وتار، وتووێژ و بابەتەکان.

دەستتان خۆش و هەروا قەڵەم ڕەنگین بن بۆ گەل و نیشتمان.

ڕەحمان نەقشی

سەرچاوە
Serchawe